

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου Τελική Έκθεση

Μάρτιος 2015

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
Σχήματα.....	5
Πίνακες.....	6
1 Η Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευση	9
2 Περιγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	11
2.1 Δημογραφικές τάσεις και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού	11
2.2 Οικονομικές επιδόσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	13
2.2.1 Γενικές τάσεις	13
2.2.2 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία	13
2.3 Κλαδική διάρθρωση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	15
2.3.1 Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας	17
2.3.2 Επιχειρηματική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	18
2.4 Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση.....	20
2.4.1 Υφιστάμενη εξειδίκευση.....	20
2.4.2 Παρουσίαση των υφιστάμενων κλάδων εξειδίκευσης	21
2.4.3 Αναδυόμενες δραστηριότητες.....	31
3 Οι Καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	33
3.1 Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη	33
3.2 Αιτήσεις για χορήγηση Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας	34
3.3 Το ανθρώπινο δυναμικό στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	34
3.3.1 Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού	34
3.3.2 Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία	36
3.3.3 Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη.....	36
3.4 Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	37
3.4.1 Πανεπιστήμιο Αιγαίου	38
3.4.2 Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ)	45

3.4.3	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας	47
3.4.4	Ανωτέρα Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης	50
3.4.5	Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Σύρου (Α.Ε.Ν. Σύρου)	50
3.4.6	Βιομηχανική Περιοχή Ρόδου	50
3.5	ΤΠΕ και Ευρυζωνικά Δίκτυα	50
3.6	Σύνοψη του καινοτομικού δυναμικού της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου	52
4	SWOT Ανάλυση	56
4.1	Οικονομική εξειδίκευση και καινοτομικό δυναμικό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	56
4.2	ΤΠΕ και ευρυζωνικά δίκτυα	59
4.3	Σύνθεση ανάλυσης SWOT	59
4.4	Ανάδειξη στρατηγικών επιλογών	62
4.4.1	Επιλογή προτεραιοτήτων	62
4.4.2	Τομείς προτεραιότητας και Βασικές Τεχνολογίες Γενικής Εφαρμογής	63
5	Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης στο Νότιο Αιγαίο	65
5.1	Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και στρατηγικές επιλογές	65
5.2	Το μοντέλο παρέμβασης	66
6	Άξονες ανάπτυξης	69
6.1	Άξονας 1: Τουρισμός εμπειρίας	69
6.1.1	Στρατηγική ανάπτυξης της καινοτομίας στον τουρισμό εμπειρίας	69
6.1.2	Δράσεις ανάπτυξης του τουρισμού εμπειρίας	73
6.2	Άξονας 2: Αγροδιατροφή	83
6.2.1	Στρατηγική ανάπτυξης της καινοτομίας στην αγροδιατροφή	83
6.2.2	Δράσεις ανάπτυξης της αγροδιατροφής	87
6.3	Άξονας 3: Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες	98
6.3.1	Στρατηγική για την ανάπτυξη της καινοτομίας στην αλιεία και στις υδατοκαλλιέργειες	98
6.3.2	Δράσεις για την αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	100

6.4 Άξονας 4: Ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον - χρήση πράσινων τεχνολογιών, εξοικονόμηση και παραγωγή ενέργειας 105

6.4.1 Στρατηγική για τη χρήση των πράσινων και ενεργειακών τεχνολογιών 105

6.4.2 Δράσεις για την ανάπτυξη σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον 105

6.5 Οδικός Χάρτης υλοποίησης των Δράσεων 112

6.6 Προϋπολογισμός και πηγές χρηματοδότησης . 113

7 Σύστημα διακυβέρνησης της πολιτικής καινοτομίας 114

7.1 Επισκόπηση του συστήματος διακυβέρνησης . 114

7.2 Επίπεδο 1: Συντονισμός και Χάραξη Πολιτικής 116

7.3 Επίπεδο 2: Τεκμηρίωση και λεπτομερής σχεδιασμός 116

7.4 Επίπεδο 3: Υλοποίηση πολιτικής και διαχείριση δράσεων 116

8 Σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης..... 118

8.1 Το σύστημα παρακολούθησης 118

8.2 Η αξιολόγηση της Στρατηγικής 123

Παράρτημα Ι: Οικονομική εξειδίκευση Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου 126

Παράρτημα ΙΙ: Χάρτες ευρυζωνικής κάλυψης στο Νότιο Αιγαίο 128

Παράρτημα ΙΙΙ: Πίνακας 6.6 : Προϋπολογισμός, πηγές χρηματοδότησης, δείκτες εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων

Σχήματα

Σχήμα 1: Πυραμίδα ηλικιών - σύνολο χώρας

Σχήμα 2: Πυραμίδα ηλικιών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου 11

Σχήμα 3: Ποσοστιαία Συμμετοχή Νομών στο Α.Ε.Π. της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. 200-2010..... 13

Σχήμα 4: Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα. 2010 16

Σχήμα 5: Απασχόληση ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. 2012 (β τρ. %) 17

Σχήμα 6: Μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. 2010-2012 (%) 18

Σχήμα 7: Θεματική κατανομή δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας 34

Σχήμα 8: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. ανά έτος. για την περίοδο 1996-2010..... 42

Σχήμα 9: Αριθμός δημοσιεύσεων. αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων κάθε Πανεπιστημίου σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο. για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά πεδία 43

Σχήμα 10: Αριθμός δημοσιεύσεων. αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων. ανά κύριο επιστημονικό πεδίο. για το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου. σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο. για την πενταετία 2006-2010..... 43

Σχήμα 11: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το ΕΘΙΑΓΕ.. ανά έτος. για την περίοδο 1996-2010..... 48

Σχήμα 12: Αριθμός δημοσιεύσεων. αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων Δημόσιων Ερευνητικών Φορέων σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά περιοδικά..... 48

Σχήμα 13: Αριθμός δημοσιεύσεων. αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης. ανά κύριο επιστημονικό πεδίο. για το ΕΘΙΑΓΕ.. σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο. για την πενταετία 2006-2010..... 49

Σχήμα 14: Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδώσεις τους στην καινοτομία 53

Σχήμα 15: Ανάλυση SWOT 61

Σχήμα 16: Αξιολόγηση των δυνατοτήτων των επιχειρήσεων και επιλογές στρατηγικής για εξειδίκευση	62
Σχήμα 17: Οι προτεραιότητες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	66
Σχήμα 18: Αλυσίδα αξίας του τουρισμού	70
Σχήμα 19: Στρατηγικές οικονομικής αναβάθμισης του τουρισμού	72
Σχήμα 20: Αλυσίδα αξίας παραγωγής γεωργικών προϊόντων	85
Σχήμα 21: Αλυσίδα αξίας κτηνοτροφίας	86
Σχήμα 22: Αλυσίδα αξίας υδατοκαλλιέργειας	99
Σχήμα 23: Προτεινόμενο οργανόγραμμα συστήματος διακυβέρνησης της καινοτομίας	115

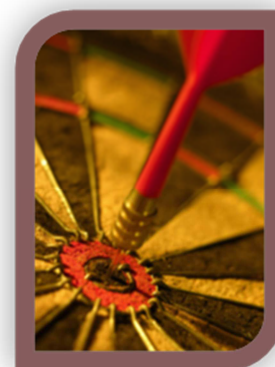
Πίνακες

Πίνακας 1: Δημογραφικοί δείκτες του συνόλου της χώρας	12
Πίνακας 2: Δημογραφικοί δείκτες Περιφέρειας Ν. Αιγαίου	12
Πίνακας 3: Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης και ανεργίας σε σχέση με τη χώρα και την Ε.Ε. 27.....	15
Πίνακας 4: Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανά μονοψήφιο κλάδο ΣΤΑΚΟΔ-2008.....	19
Πίνακας 5: Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	20
Πίνακας 6: Δυναμικότητα καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ	22
Πίνακας 7: Ξενοδοχειακό Δυναμικό ανά κατηγορία	22
Πίνακας 8: Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ	22
Πίνακας 9: Κατανομή της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης των εκμεταλλεύσεων κατά βασικές κατηγορίες χρήσης	28
Πίνακας 10: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός κεφαλών. κατά είδος	29
Πίνακας 11: Εγκατεστημένη ισχύς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ στο Νότιο Αιγαίο ανά τεχνολογία και Περιφερειακή Ενότητα - 2013	31
Πίνακας 12: Νέες αιτήσεις για επενδύσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ στο Νότιο Αιγαίο -2011-2013	32
Πίνακας 13: Σχολές και τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου	38

Πίνακας 14: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία στις οποίες το Πανεπιστήμιο Αιγαίου επιτυγχάνει σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 . για την πενταετία 2006-2010.....	44
Πίνακας 15: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία με σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 . για το ΕΛΚΕΘΕ. για την πενταετία 2006-2010.	47
Πίνακας 16: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία με σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 . για το ΕΘΙΑΓΕ.. για την πενταετία 2006-2010	49
Πίνακας 17: Επιδόσεις σε ΤΠΕ ανά Περιφέρεια	51
Πίνακας 18: Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	54
Πίνακας 19: Συνοπτική περιγραφή των κλάδων εξειδίκευσης για την τελική επιλογή	60
Πίνακας 20: Συνάφεια των ΒΤΓΕ με την εξειδίκευση της Περιφέρειας.....	64
Πίνακας 21: Λογική Παρέμβασης Προτεραιότητας 1.1	78
Πίνακας 22: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.2	74
Πίνακας 23: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.3	79
Πίνακας 24: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.4	82
Πίνακας 25: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.1	87
Πίνακας 26: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.2	91
Πίνακας 27: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.3	94
Πίνακας 28: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.4	96
Πίνακας 29: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.1	100
Πίνακας 30: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.2	101
Πίνακας 31: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.3	102
Πίνακας 32: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.4	103
Πίνακας 33: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.1	106
Πίνακας 34: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.2	108
Πίνακας 35: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.3	110
Πίνακας 36: Δείκτες αποτελέσματος ανά Άξονα και Προτεραιότητα	119
Πίνακας 37: Δείκτες εκροών ανά Άξονα. Προτεραιότητα και Δράση.....	121

1 Η Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευση

Το παρόν κείμενο αποτελεί σχέδιο για διαβούλευση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Καινοτομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου το οποία συντάχθηκε σε συμφωνία τόσο με τις απαιτήσεις αιρεσιμότητας για το σχεδιασμό του ΣΕΣ όσο και με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹ για το σχεδιασμό της στρατηγικής.

Η προσέγγιση της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την καινοτομία (RIS3) αποτελεί μια ολοκληρωμένη και χωρικά προσδιορισμένη ατζέντα οικονομικού μετασχηματισμού η οποία:

- επικεντρώνει τις πολιτικές υποστήριξης και επενδύσεων σε λίγες βασικές προτεραιότητες. προκλήσεις και ανάγκες ανάπτυξης βασισμένη στη γνώση. συμπεριλαμβανομένων των μέτρων ΤΠΕ
- οικοδομεί πάνω στα δυνατά σημεία και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας
- υποστηρίζει τεχνολογικές και μη τεχνολογικές μορφές καινοτομίας και επιδιώκει τη μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων
- εμπλέκει στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση τους κοινωνικούς εταίρους και ενθαρρύνει την καινοτομία και τον πειραματισμό
- βασίζεται στην τεκμηρίωση και περιλαμβάνει ένα συνεκτικό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Το παρόν κείμενο στηρίχτηκε στις σημαντικές επεξεργασίες της Περιφέρειας για τον τουρισμό και τον πρωτογενή τομέα. στην εθνική και διεθνή σχετική βιβλιογραφία και εμπειρία και σε σειρά διαβουλεύσεων με τους κύριους πρωταγωνιστές της οικονομίας της Περιφέρειας.

Το κεφάλαιο 2 της Στρατηγικής αναλύει την Παρούσα κατάσταση της οικονομίας της περιφέρεια και της εξειδίκευση της τοποθετώντας την μέσα στην ευρωπαϊκή σκηνή.

Στο κεφάλαιο 3 αναλύονται οι καινοτομικές επιδόσεις και αδυναμίες της περιφέρειας συγκρίνοντας την με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο κεφάλαιο

¹ Smart Specialisation Platform (2012). *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3)*. European Union. Regional Policy.

αυτό επίσης αναλύονται οι υπάρχουσες ερευνητικές, εκπαιδευτικές και βιομηχανικές υποδομές που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του συστήματος καινοτομίας της περιφέρειας. Τέλος αναλύονται οι επιδόσεις της περιφέρειας στη χρήση των τεχνολογιών και υπηρεσιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Τα κεφάλαια 2 και 3 αποτελούν τη βάση για την ανάλυση SWOT η οποία παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 4. Στο κεφάλαιο αυτό συνοψίζονται τα κύρια συμπεράσματα από την ανάλυση των δύο προηγούμενων κεφαλαίων και αναδεικνύονται τα βασικά δυνατά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας, οι αναμενόμενες απειλές εξαιτίας των μεταβολών στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον και οι ευκαιρίες τις οποίες η Περιφέρεια θα πρέπει να αδράξει και να εκμεταλλευτεί. Τέλος αναδεικνύονται οι τομείς προτεραιότητας.

Στο κεφάλαιο 5 παρουσιάζεται το όραμα της Περιφέρειας και οι βασικές επιλογές πάνω στις οποίες θα βασιστεί η ανάπτυξη της στρατηγικής και οι προτεινόμενες δράσεις στους τομείς προτεραιότητας οι οποίες παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 6.

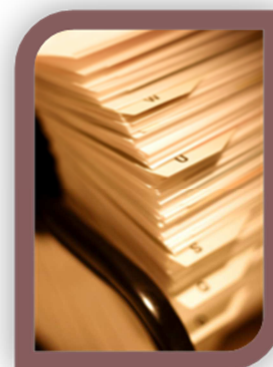
Το σύστημα διοίκησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης παρουσιάζονται στα κεφάλαια 7 και 8.

2 Περιγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

2.1 Δημογραφικές τάσεις και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Καλλικράτης, χωρίζεται σε 13 Περιφερειακές Ενότητες αποτελούμενες από 34 Δήμους, με τη συνολική της έκταση να ανέρχεται στα 5.286 km² και να καλύπτει περίπου το 4% της συνολικής έκτασης της χώρας.

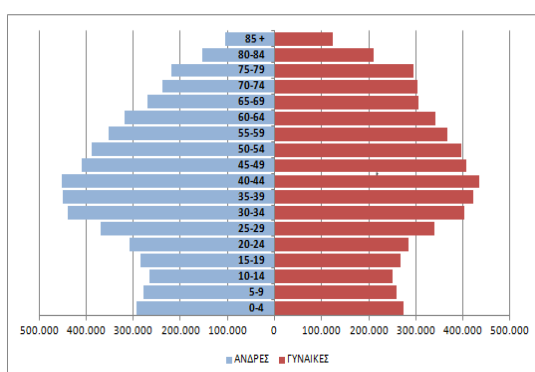

Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2011) ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 308.975 άτομα και αποτελεί περίπου το 2.85% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Κατά την περίοδο 2001-2011, αντίθετα με το ότι παρατηρήθηκε για την πλειονότητα των περιφερειών αλλά και στο σύνολο της χώρας, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσίασε αύξηση του πληθυσμού κατά 3.5%.

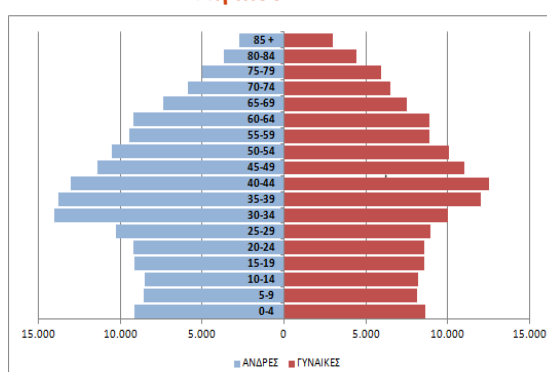
Στη βάση των παραπάνω πληθυσμιακών δεδομένων η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, εμφανίζει σημαντικά μικρότερη πληθυσμιακή πυκνότητα από αυτή της χώρας. Ειδικότερα, η πληθυσμιακή πυκνότητα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εκτιμάται στα 58.45 περίπου άτομα ανά τ.χλμ. ενώ της χώρας στα 81.96 άτομα ανά τ.χλμ.

Η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, εμφανίζει πολλές ομοιότητες με την διάρθρωση στο σύνολο της Χώρας, γεγονός που σημαίνει ότι, όπως και η χώρα συνολικά, έτσι και η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αντιμετωπίζει, σε μικρότερο όμως βαθμό, το πρόβλημα της πληθυσμιακής γήρανσης, όπως αποτυπώνεται και στη σχετική πυραμίδα ηλικιών της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου σε σχέση με την αντίστοιχη της χώρας.

Σχήμα 1: Πυραμίδα ηλικιών - σύνολο χώρας

Σχήμα 2: Πυραμίδα ηλικιών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου

Η ανάλυση των επιμέρους δημογραφικών δεικτών καταδεικνύει ότι το πρόβλημα της πληθυσμιακής γήρανσης της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου είναι μικρότερο σχέση με το σύνολο της χώρας. Ειδικότερα, από τον υπολογισμό του δείκτη γήρανσης για την Περιφέρεια

προκύπτει ότι κατά το έτος 2012 σε 100 παιδιά αντιστοιχούσαν 101.4 ηλικιωμένοι. ενώ για τη χώρα η αναλογία αυτή ανέρχεται σε 137. Ο δείκτης αυτός αποδεικνύεται μεγαλύτερος για τις γυναίκες (αντιστοιχία 109.7 ηλικιωμένων γυναικών σε 100 κορίτσια). Όπως είναι φυσικό αυτό συμβαδίζει με το επίπεδο του κατά ηλικία δείκτη αναλογίας φύλων. Ο δείκτης αυτός, αποτελεί αποτέλεσμα της μεγαλύτερης διάρκειας ζωής των γυναικών, καθώς προσχωρούμε από τις μικρότερες στις μεγαλύτερες ηλικίες. Πράγματι, ενώ για την ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών 105.3 αγόρια αντιστοιχούν σε 100 κορίτσια, η αναλογία αυτή αντιστρέφεται προοδευτικά για να φθάσει στην κατηγορία 65 και άνω στην αντιστοιχία 90.9 άνδρες σε 100 γυναίκες. Το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού έχει άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης που υποδηλώνει ότι κατά το ίδιο έτος σε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούσαν 49.2 άτομα που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά εξαρτώμενα (ηλικιωμένοι και παιδιά).

Πίνακας 1: Δημογραφικοί δείκτες του συνόλου της χώρας

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	836.490	51.6	786.185	48.4	1.622.675	100	106.4
%	15.0		13.8		14.4		
15-64	3770529	50.6	3673816	49.4	7.444.345	100	102.6
%	67.4		64.5		65.9		
65+	983112	44.2	1.239.935	55.8	2.223.047	100	79.3
%	17.6		21.8		19.7		
Σύνολο	5.590.131	49.5	5.699.936	50.5	11.290.067	100	98.1
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	117.5		157.7		137.0		
Δείκτης Εξάρτησης					51.7		

Πηγή: Επεξεργασία Logotech

Πίνακας 2: Δημογραφικοί δείκτες Περιφέρειας Ν. Αιγαίου

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	26.207	51.3	24.890	48.7	51.097	100	105.3
%	16.3		16.4		16.4		
15-64	110035	52.6	99308	47.4	209.343	100	110.8
%	68.4		65.6		67.0		
65+	24674	47.6	27.153	52.4	51.827	100	90.9
%	15.3		17.9		16.6		
Σύνολο	160.916	51.5	151.351	48.5	312.267	100	106.3
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	94.2		109.1		101.4		
Δείκτης Εξάρτησης					49.2		

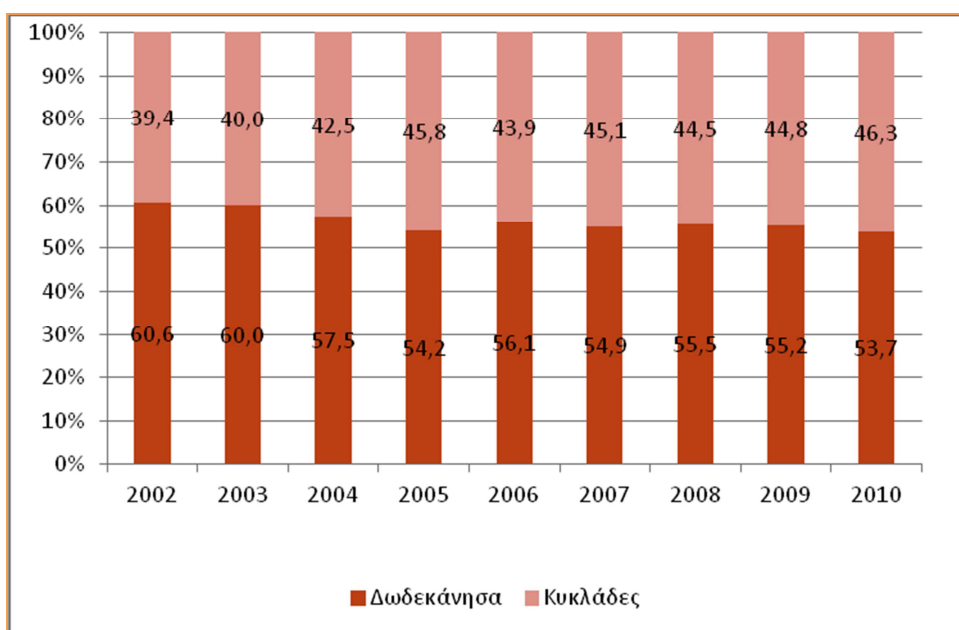
Πηγή: Επεξεργασία Logotech

2.2 Οικονομικές επιδόσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

2.2.1 Γενικές τάσεις

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στις πλέον εύπορες Περιφέρειες της χώρας αλλά και συνολικά της Ευρώπης, με κ.κ.ΑΕΠ που ανέρχεται σε 26.300 ΜΑΔ (2^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), που αντιστοιχεί στο 123% του μέσου κ.κ.ΑΕΠ της χώρας και στο 107% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ. ΑΕΠ των 27 (Eurostat 2010. ΕΕ27=100). Η πορεία εξέλιξης του κ.κ.ΑΕΠ της Περιφέρειας κατά την τελευταία δεκαετία καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια μέχρι και το 2007 παρουσίασε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης του κ.κ.ΑΕΠ. Αντίθετα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, σε σχέση με το 2008, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, καταγράφεται μείωση περίπου 8% του κ.κ. ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας. Το 54% περίπου του Α.Ε.Π. της Περιφέρειας παράγεται στις Περιφερειακές Ενότητες Δωδεκανήσου και το 46% στις αντίστοιχες των Κυκλάδων, εικόνα που είναι αποτέλεσμα της διαρκώς αυξανόμενης δυναμικής των Κυκλάδων έναντι των Δωδεκανήσων.

Σχήμα 3: Ποσοστιαία Συμμετοχή Νομών στο Α.Ε.Π. της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. 200-2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παράγει το 3.3% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας και το 0.06% της ΕΕ27. Κατά το 2009, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στο σύνολο των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας ανήλθε στο ποσό των 6.819.5 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1.46% σε σχέση με το 2008.

2.2.2 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία

Η θέση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στο εθνικό και ευρωπαϊκό περιβάλλον εργασίας μεθοδολογικά προσεγγίζεται από την ανάλυση βασικών δεικτών για την απασχόληση και την ανεργία όπως αυτοί προσδιορίζονται από την Eurostat. Πιο συγκεκριμένα από τη συγκριτική ανάλυση των βασικών δεικτών απασχόλησης και ανεργίας προκύπτει ότι η

Περιφέρεια υστερεί σημαντικά σε σχέση με τις επιδόσεις σε επίπεδο Ε.Ε. 27. αλλά σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει συγκριτικά ικανοποιητικές επιδόσεις. Ειδικότερα:

- Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταγράφεται μικρότερη «ένταση συμμετοχής» του ανθρώπινου δυναμικού στην παραγωγική διαδικασία σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρώπης. Συγκεκριμένα το μερίδιο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας ηλικίας 15-64 ετών ανέρχεται στο 71.91% (Eurostat 2012). επίπεδο οριακά χαμηλότερο σε σχέση με την Ελλάδα (72.82%) αλλά αρκετά χαμηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. 27 (76.2%). ενώ οι γυναίκες εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής σε σχέση με τους άνδρες (56.66% έναντι 86.25% των ανδρών).
- Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου απέχει σημαντικά. αλλά λιγότερο σε σχέση με την χώρα. από τον στόχο της απασχόλησης που έχει τεθεί στο ΕΠΜ για το 2020 (70%). Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat από το 2010 έως το 2012². η συνολική απασχόληση στην Περιφέρεια μειώθηκε κατά 9.121 άτομα ή 7.5%. με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται στο 14.3%. Τελικά για το 2012 στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 61.2%. στην Ελλάδα στο 55.3%. ενώ στην Ε.Ε. 27 στο 68.4%. Στις γυναίκες απασχολούμενες της Περιφέρειας καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών (45.5% έναντι 76.1% για τους άνδρες).
- **Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταγράφεται σημαντική αύξηση των ανέργων αλλά με μικρότερη ένταση σε σχέση με τη χώρα.** Από το 2010 έως το 2012³. οι άνεργοι στην Περιφέρεια αυξήθηκαν κατά 3.632 άτομα ή 21.8%. με την αντίστοιχη αύξηση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται στο 96.8%.
- **Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας. ενώ οι γυναίκες πλήττονται σημαντικά περισσότερο** με το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών είναι μεγαλύτερο σε σχέση με την Ε.Ε. 27. αλλά μικρότερο σε σχέση με τη χώρα. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 14.8%. στην Ελλάδα στο 24.1%. ενώ στην Ε.Ε. 27 στο 10.2%. Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (19.7% έναντι 11.8% για τους άνδρες).
- **Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων και ιδιαίτερα των νέων γυναικών** με το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 20-24 ετών είναι μεγαλύτερο σε σχέση με την Ε.Ε. 27. αλλά μικρότερο σε σχέση με τη χώρα. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην Περιφέρεια το

² Β' τρίμηνο.

³ Β' τρίμηνο.

ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 41.4%. στην Ελλάδα στο 55.3%. ενώ στην Ε.Ε.27 στο 22.9%.

- **Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από χαμηλά ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας συγκριτικά με την χώρα.** με δύο στους δέκα άνεργους της Περιφέρειας να είναι μακροχρόνια άνεργος (21.14%). δηλαδή άνεργος πάνω από 12 μήνες. Η αναλογία αυτή των μακροχρόνια ανέργων είναι σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με τη χώρα (59.31%) και την Ε.Ε. 27 (44.6%) και συνδέεται άμεσα με τη δυναμική της Περιφέρειας στον Τομέα του Τουρισμού και την εποχικότητα των θέσεων εργασίας.
- Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών της Περιφέρειας είναι υψηλότερο από εκείνο των ανδρών και το ποσοστό ανεργίας των νεότερων είναι υψηλότερο από εκείνο των μεγαλύτερων σε ηλικία αν και η οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει σημαντικά και ομάδες του πληθυσμού που παραδοσιακά είχαν μικρά ποσοστά ανεργίας π.χ. άτομα 30-34 ετών και 40-44 ετών. Ειδικότερα, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ανέρχεται σε 20.1% έναντι 12.4% των ανδρών. ενώ το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-19 ετών διαμορφώθηκε στο 56.9%. των νέων 20-24 ετών διαμορφώθηκε στο 36.8%. των 25-29 ετών στο 10.9%. των 30-34 ετών στο 17.3%. των 35-39 ετών στο 10.9% των 40-44 ετών στο 17.3% κ.ο.κ.
- Το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού της Περιφέρειας με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο είναι χαμηλότερο από εκείνο των ομάδων με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο. Έτσι, το γενικό ποσοστό ανεργίας των ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση διαμορφώθηκε στο 11%. έναντι 18% των ατόμων μέσης εκπαίδευσης και 16% των ατόμων ανώτατης εκπαίδευσης.

Πίνακας 3: Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης και ανεργίας σε σχέση με τη χώρα και την Ε.Ε. 27.

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 20-64 ετών (%)	76.2	72.82	71.91
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 20-64 ετών - Άνδρες (%)	82.97	82.96	86.25
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	69.48	62.6	56.66
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών (%)	68.4	55.3	61.2
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Άνδρες (%)	74.6	65.3	76.1
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	62.4	45.2	45.5
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών (%)	10.2	24.1	14.8
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Άνδρες (%)	10.1	21.3	11.8
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	10.3	27.8	19.7
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 20-24 ετών (%)	22.9	55.3	41.4
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 20-24 ετών - Άνδρες (%)	23.5	48.4	29.7
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 20-24 ετών - Γυναίκες (%)	22.1	63.2	57.4
Μακροχρόνια ανεργία (%)	44.6	59.31	27.71

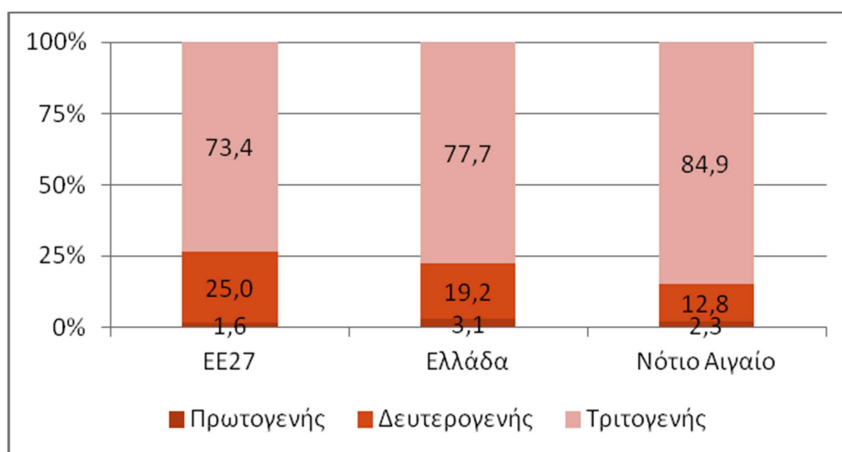
Πηγή: Eurostat (2012)

2.3 Κλαδική διάρθρωση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας φαίνεται ότι η συμμετοχή του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε 84.9%. ενώ ο δευτερογενής και ο πρωτογενής τομέας

συμμετέχουν κατά 12.8% και 2.3% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του τριτογενή τομέα στη συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από τη σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (77.7%) και σε επίπεδο Ε.Ε. 27 (73.4%).

Σχήμα 4: Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα. 2010

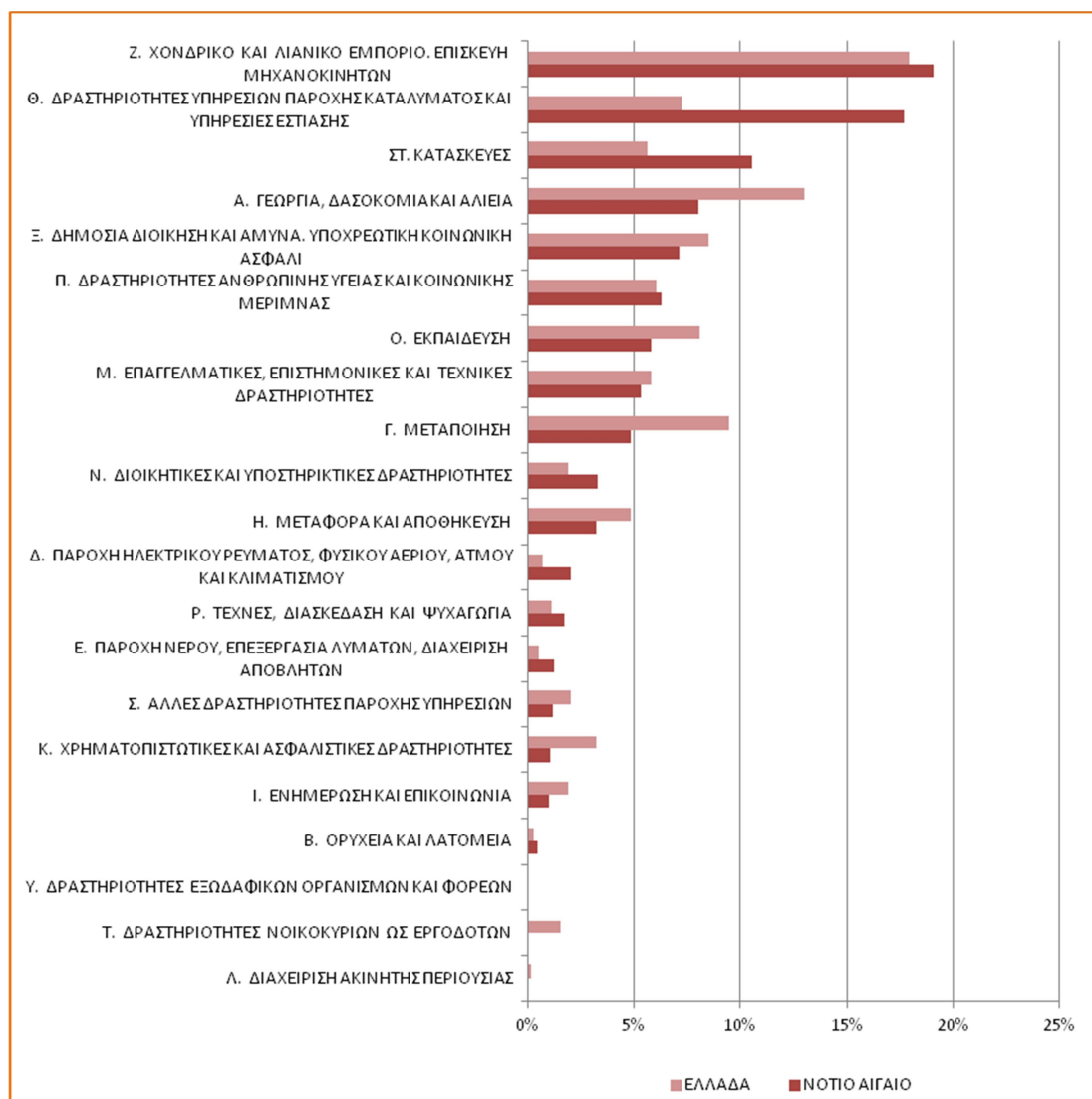

Πηγή: Eurostat

Η υψηλή συγκέντρωση της ΑΠΑ στον τριτογενή τομέα αντανακλάται και την απασχόληση όπου συγκεντρώνει το 2012 (β' τρίμηνο), σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 72.8% των συνόλου των απασχολούμενων στην Περιφέρεια, με το 19.2% να συγκεντρώνεται στο δευτερογενή τομέα και το 8% στον πρωτογενή.

Η περαιτέρω ανάλυση των στοιχείων της ΑΠΑ βοηθά στην αποτύπωση του «προφίλ» της οικονομίας της Περιφέρειας, **η οποία συγκεντρώνεται στις υπηρεσίες του Τριτογενή Τομέα και ιδιαίτερα στο τουριστικό κλάδο, παραμένοντας μια τουριστική περιφέρεια.** Είναι χαρακτηριστικό ότι ο κλάδος του εμπορίου, των επισκευών οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης, των ξενοδοχείων και εστιατορίων, των μεταφορών και επικοινωνιών, εμφανίζει συμμετοχή κατά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της χώρας ως προς την κατανομή της ΑΠΑ. Ειδικότερα η συμμετοχή του κλάδου διαχρονικά ανέρχεται περίπου στο 50%, ενώ της χώρας περίπου στο 25%. Αντίστοιχα **το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων συγκεντρώνεται στο κλάδο “Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης”**, ενώ ακολουθεί ο κλάδος **«Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης ή Ξενοδοχεία και Εστιατόρια»** και ο κλάδος των **Κατασκευών** (βλ. Σχήμα 5). Ενδεικτικό της σημασίας των κλάδων αυτών είναι η διαφορά του μεριδίου των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στους κλάδους αυτούς συγκριτικά με την εικόνα που παρουσιάζει η χώρα συνολικά.

Σχήμα 5: Απασχόληση ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. 2012 (β τρ. %)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. 3^ο τρίμηνο

Σημαντικό ρόλο για την οικονομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, διαδραματίζει και ο κλάδος της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμίσθωσης και λοιπών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, με σημαντικά ποσοστά συμμετοχής στην ΑΠΑ (13.8%), υπολειπόμενη όμως από την αντίστοιχη σε επίπεδο χώρας (22.9%).

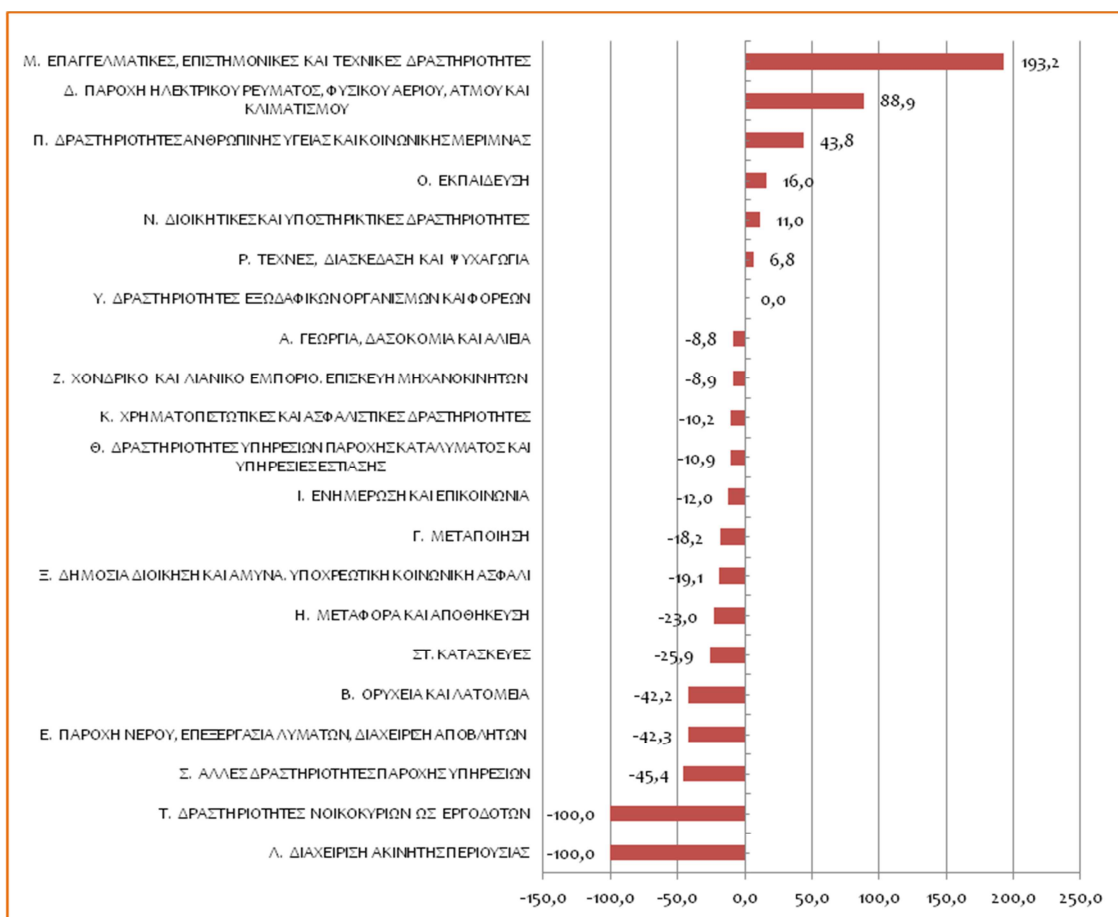
2.3.1 Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας

Την περίοδο της κρίσης η μεγαλύτερη συρρίκνωση, όπως εκφράζεται στα μεγέθη της απασχόλησης, παρατηρείται στο δευτερογενή, ενώ ο πρωτογενής και κυρίως ο τριτογενής τομέας κατέγραψαν σημαντικά χαμηλότερη μείωση. Ειδικότερα, την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα μειώθηκε κατά 20.9% (5.699 άτομα), ενώ στον πρωτογενή η απασχόληση κατέγραψε μείωση 8.8% (875 άτομα) και στον τριτογενή μείωση 3% (2.547 άτομα).

Σε επίπεδο κλάδων οι σημαντικότερες απώλειες θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταγράφονται στον κατασκευαστικό κλάδο, ενώ ακολουθεί ο κλάδος του εμπορίου και των ξενοδοχείων-εστιατορίων (βλ. Σχήμα 6). Ειδικότερα, στον κατασκευαστικό κλάδο οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν κατά 4.129 ή 25.9%, στο κλάδο του εμπορίου η μείωση ανήλθε σε 2.097 ή 8.9% και στο κλάδο ξενοδοχείων εστιατορίων η μείωση ανήλθε σε 2.415 ή 10.9%. Σε κάθε περίπτωση η Περιφέρεια καταδεικνύει σχετική αντοχή στις πιέσεις από την οικονομική ύφεση γεγονός που συνδέεται άμεσα με τη δυναμική της Περιφέρειας στον τομέα του Τουρισμού.

Σε αντίθεση με τους παραπάνω κλάδους, αύξηση της απασχόλησης παρατηρείται (και άρα μεγέθυνση των κλάδων) στις επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες (193%), παροχή ηλεκτρικού ρεύματος (89%) και δραστηριότητες υγείας (44%).

Σχήμα 6: Μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2010-2012 (%)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. 6^ο τρίμηνο

2.3.2 Επιχειρηματική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Ανάλογα συμπεράσματα για τη διάρθρωση της οικονομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εξάγονται από την ανάλυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανέρχεται σε 40.530 επιχειρήσεις. ο κύκλος εργασιών των οποίων ανέρχεται σε €6.962 εκ.. Από τη διάρθρωση των επιχειρήσεων προκύπτει πως περίπου το 78% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων είναι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα. ενώ οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα αποτελούν περίπου το 20% και του πρωτογενή περίπου το 2% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. ενδεικτικό της υπεροχής των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων της Περιφέρειας εντοπίζεται στους κλάδους «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο» και «Ξενοδοχεία-Εστιατόρια».

Πίνακας 4: Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανά μονοψήφιο κλάδο ΣΤΑΚΟΔ-2008

	ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
A	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	553	87
B	ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	58	42
Γ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.193	418
Δ	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	184	4
Ε	ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	134	51
Ζ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	11.673	3.684
Η	ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	1.525	198
Θ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	10.283	1.322
Ι	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	358	33
Κ	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	106	4
Λ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	366	43
Μ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	2.530	132
Ν	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.707	231
Ξ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	49	7
Ο	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	288	17
Π	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	103	4
Ρ	ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	924	74
Σ	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	1.208	45
ΣΤ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	6.163	562
Υ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΕΡΟΔΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	0	0
	ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΟ	125	4
	Γενικό άθροισμα	40.530	6.962

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΛΣΤΑΤ, 2008

Μάλιστα το ποσοστό συμμετοχής των επιχειρήσεων του κλάδου «Ξενοδοχεία – Εστιατόρια» στο σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας. ενδεικτικό και της σημαντικής συγκέντρωσης τουριστικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου για το 2010, η Περιφέρεια συγκεντρώνει 2.062 καταλύματα. (ποσοστό 21% της χώρας) και 192.399 κλίνες (ποσοστό 22.63% της χώρας). αριθμός που κατατάσσουν την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου στην πρώτη θέση των 13 περιφερειών όσον αφορά τον αριθμό κλινών.

Ως προς την κατανομή των επιχειρήσεων του εμπορίου κατά ομάδα οικονομικής δραστηριότητας, για τη Περιφέρεια, το έτος 2008, περίπου το 75.5% των επιχειρήσεων αφορά των κλάδο του λιανικού εμπορίου και επισκευής ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης, ακολουθεί το χονδρικό εμπόριο με 17% και τέλος με 7.5% η κατηγορία εμπόριο, συντήρηση και επισκευή οχημάτων, μοτοσικλετών και λιανική πώληση καυσίμων.

2.4 Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση

2.4.1 Υφιστάμενη εξειδίκευση

Η κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, προσδιορίζεται με βάση δύο κριτήρια⁴:

- **Εξειδίκευση:** Ο λόγος του μεριδίου ενός κλάδου στην απασχόληση της περιφέρειας προς το μερίδιο του στην απασχόληση της Ε.Ε. 27. Εάν η Περιφέρεια είναι περισσότερο εξειδικευμένη σε ένα κλάδο από την συνολική Ευρωπαϊκή οικονομία τότε αυτό μπορεί να αποτελεί μια ένδειξη ότι τα οικονομικές επιδράσεις του κλάδου στην Περιφέρεια είναι αρκετά ισχυρά ώστε να προσελκύουν οικονομική δραστηριότητα από άλλες περιφέρειες και ότι η διάχυση (spill-overs) και οι διασυνδέσεις είναι ισχυρότερες. Ως κατώφλι για την εξειδίκευση χρησιμοποιούμε την τιμή 2.
- **Εστίαση:** Το μέγεθος του κλάδου στην Περιφέρεια. Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο του κλάδου στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας τόσο πιθανότερο είναι να παρατηρηθεί διάχυση αποτελεσμάτων στην οικονομία. Περιλαμβάνονται σε αυτό το κριτήριο όσοι κλάδοι βρίσκονται στο άνω 10% με βάση την απασχόληση στην Περιφέρεια.

Με βάση τα στοιχεία της Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ για το 2009⁵, η τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, παρουσιάζεται στον Πίνακα 2. Αναλυτικά τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει η ανάλυση εξειδίκευσης παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.

Πίνακας 5: Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Κλάδοι	Εξειδίκευση
Τουρισμός	2
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	1
Πλωτές μεταφορές	1
Φυτική και ζωική παραγωγή	1
Κατασκευές	1
Εμπόριο	1

Πηγή: Επεξεργασία Logotech

⁴ Η ανάλυση βασίζεται σε προσαρμογή της μεθοδολογίας που ανέπτυξε το Cluster Observatory για τον προσδιορισμό εξειδίκευσης χωρών και περιφερειών <http://www.clusterobservatory.eu>

⁵ Το έτος αυτό είναι το τελευταίο διαθέσιμο με συγκρίσιμα στοιχεία με την ΕΕ27.

Ανάμεσα στους κλάδους, ο **τουρισμός** συνδυάζει μεγάλη εξειδίκευση (4.9) και τη μεγαλύτερη εστίαση καθώς έρχεται πρώτος στην απασχόληση της Περιφέρειας με μερίδιο 22.8%. Η αλιεία και υδατοκαλλιέργειες διαθέτουν τη μεγαλύτερη εξειδίκευση καθώς το μερίδιό τους στην απασχόληση της Περιφέρειας είναι 14 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του κλάδου στην απασχόληση στην Ε.Ε.. Η εστίαση είναι αρκετά μικρότερη καθώς ο κλάδος κατατάσσεται 8ος με βάση την απασχόληση. Οι πλωτές μεταφορές διαθέτουν επίσης μεγάλη εξειδίκευση (10.1) με μικρότερο μερίδιο από την αλιεία στην απασχόληση (9^η θέση).

Η **Γεωργία και κτηνοτροφία** παρουσιάζουν εξειδίκευση 1.2 αλλά κατώτερη του ορίου 2. Η εστίαση όμως είναι σημαντική καθώς ο κλάδος είναι 4^{ος} σε απασχόληση.

Το **εμπόριο** παρουσιάζει επίσης μεγάλη εστίαση καθώς είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος κλάδος σε απασχόληση χωρίς όμως η εξειδίκευσή του να περνά το όριο (1.5).

Τέλος οι **κατασκευές** δεν παρουσιάζουν καμία εξειδίκευση διατηρούν όμως το τρίτο μεγαλύτερο μερίδιο στην απασχόληση.

2.4.2 Παρουσίαση των υφιστάμενων κλάδων εξειδίκευσης

Τουρισμός

Αναμφισβήτητα ο κλάδος του Τουρισμού αποτελεί τον κατεξοχήν δυναμικό κλάδο οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Ο δυναμισμός του κλάδου του Τουρισμού, κατατάσσει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μαζί με τις Περιφέρειες Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας, στις 4 «Τουριστικές Περιφέρειες» της χώρας. Με κριτήριο την απασχόληση, το «δυναμισμό» και την προεξάρχουσα δραστηριότητα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία «τουριστική ζώνη» σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο⁶. Ως αποτέλεσμα του δυναμισμού του κλάδου, για το έτος 2011, η Περιφέρεια συγκεντρώνει 2.052 καταλύματα, ποσοστό 21.3% της χώρας και 196.790 κλίνες, ποσοστό 23.3%.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δυναμικότητα της Περιφέρειας, ως προς το Ξενοδοχειακό Δυναμικό κατά κατηγορία. Στο Νότιο Αιγαίο συγκεντρώνεται το 28.7% περίπου των Ξενοδοχείων, το 29.2% των δωματίων και το 29.8% των κλινών των Ξενοδοχείων 5 αστέρων της χώρας, ενώ ως προς τα Ξενοδοχεία 4 αστέρων έως και 2 αστέρων, συγκεντρώνει πολύ υψηλά συμμετοχής ως προς τη χώρα.

Στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα καλύπτει το 24.9% της χώρας, ενώ στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών καλύπτει το 8.8%. Αντίστοιχα οι

⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου – Στρατηγικός Σχεδιασμός Αναθεωρημένο τεύχος, Ιούνιος 2012

διανυκτερεύσεις σε campings της Περιφέρειας αποτελούν το 5.3% της χώρας. Σημειώνεται ότι σε σχέση με το 2010 η Περιφέρεια εμφάνισε σημαντικότερο ρυθμό αύξηση των διανυκτερεύσεων σε σχέση με τη χώρα (αύξηση 8.9% έναντι 6.3% της χώρας).

Πίνακας 6: Δυναμικότητα καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
Αριθμός καταλυμάτων	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	2052	9648	21.3%
	Τουριστικά κάμπινγκ	33	299	11.0%
	Σύνολο	2.085	9947	21.0%
Αριθμός κλινών	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	187734	763668	24.6%
	Τουριστικά κάμπινγκ	9056	81549	11.1%
	Σύνολο	196790	845217	23.3%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Πίνακας 7: Ξενοδοχειακό Δυναμικό ανά κατηγορία

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΞΕΝΟΔ./ΔΩΜΑΤΙΑ /ΚΛΙΝΕΣ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
5*****	Ξενοδοχ.	87	303	28.7%
	Δωμάτια	13406	45887	29.2%
	Κλίνες	27513	92427	29.8%
4****	Ξενοδοχ.	341	1130	30.2%
	Δωμάτια	34612	87007	39.8%
	Κλίνες	66989	168150	39.8%
3***	Ξενοδοχ.	440	2185	20.1%
	Δωμάτια	18874	88891	21.2%
	Κλίνες	36347	170603	21.3%
2**	Ξενοδοχ.	941	4098	23.0%
	Δωμάτια	26176	114362	22.9%
	Κλίνες	49519	214886	23.0%
1*	Ξενοδοχ.	243	1417	17.1%
	Δωμάτια	3782	25440	14.9%
	Κλίνες	7366	48840	15.1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Πίνακας 8: Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ

ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ /ΚΛΙΝΕΣ/ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα	
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	1.357.756	15.370.017	8.8%
		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	15.846.802	53.768.033	29.5%
		ΣΥΝΟΛΟ	17.204.558	69.138.050	24.9%
	ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ		167.746	704.181	23.8%
	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %		62	48	128.0%
CAMPINGS	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	28.427	959.661	3.0%
		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	62.954	750.163	8.4%
		ΣΥΝΟΛΟ	91.381	1.709.824	5.3%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Οι διεθνείς τάσεις στην ανάπτυξη του τουρισμού αναμένονται θετικές τουλάχιστον στον χρονικό ορίζοντα της νέας προγραμματικής περιόδου. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΣΕΤΕ έως το 2021 οι διεθνείς αφίξεις στην Ελλάδα θα αυξηθούν κατά 31% αγγίζοντας τα 24 εκατομμύρια τουριστών και δημιουργώντας μία αύξηση στον κύκλο εργασιών του τουρισμού κατά 50%. Την ίδια περίοδο η δαπάνη ανά επίσκεψη αναμένεται να αυξηθεί κατά 11% αντιστοιχώντας σε €750-€800.

Παρά το δυναμισμό του, ο τουρισμός αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα τα οποία σχετίζονται τόσο με το ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον και τις υπάρχουσες υποδομές όσο και με επιλογές που έχουν γίνει εντός του κλάδου. Οι αδυναμίες μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες:⁷

- Η τουριστική κίνηση επηρεάζεται άμεσα από τα προβλήματα στις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές που σχετίζονται με τη συχνότητα των δρομολογίων, το κόστος μεταφοράς, την ταχύτητα πρόσβασης και την εποχική διαφοροποίηση. Το εσωτερικό δίκτυο και η ποιότητα των χερσαίων μεταφορών αποτελεί επίσης πρόβλημα για αρκετά νησιά.
- Υπάρχει έλλειμμα λιμενικών εγκαταστάσεων για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού όπως τα σκάφη αναψυχής.
- Η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες τόσο των επιχειρηματιών για επιχειρηματικά θέματα του τουρισμού όσο και των επισκεπτών είναι δύσκολη.
- Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στην υγειονομική περίθαλψη οι οποίες επηρεάζουν την ποιότητα των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών και ιδιαίτερα των ειδικών μορφών του.
- Το μικρό μέγεθος των περισσότερων νησιών δεν επιτρέπει την επίτευξη οικονομιών κλίμακας αυξάνοντας το κόστος και περιορίζει τις θετικές δευτερογενείς επιδράσεις (spillover effects) στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες.
- Η έντονη εποχικότητα δημιουργεί έντονο πρόβλημα στην απασχόληση, αυξάνοντας την ανεργία και μειώνοντας τον πληθυσμό κατά τους χειμερινούς μήνες.
- Παρατηρείται σημαντική έλλειψη εξειδικευμένου στα τουριστικά επαγγέλματα προσωπικού ιδιαίτερα στα μικρά νησιά. Η έλλειψη είναι εμφανείς σε επαγγέλματα τα οποία σχετίζονται με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ειδικών μορφών τουρισμού.
- Υπάρχει σημαντική έλλειψη εκπαιδευτικών υποδομών που σχετίζονται με τον τουρισμό.

⁷ Στρατηγική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για τον Τουρισμό και την παρουσίαση του Επικαιροποιημένου Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης της Τουριστικής Προβολής για το 2013-2014. Ιούλιος 2013

Αλιεία και υδατοκαλλιέργειες

Το Νότιο Αιγαίο είναι μια από τις 3 ελληνικές και συνολικά 11 ευρωπαϊκές περιφέρειες, που είναι χαρακτηρισμένες, ως Περιφέρειες Εξάρτησης από την Αλιεία. Η Περιφέρεια έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης τόσο στην Αλιεία όσο και στις υδατοκαλλιέργειες. Συνολικά, στο συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποιούνται 175 επιχειρήσεις, ο κύκλος εργασιών των οποίων ανέρχεται σε 43.6 εκ. € (ΕΛΣΤΑΤ.2008).

Ο τομέας της Αλιείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός, η παραγωγή του οποίου απολαμβάνει προτίμησης στην εγχώρια αγορά και έχει καταλάβει καλή θέση στις εξαγωγικές αγορές. Μάλιστα η Περιφέρεια ανήκει στις Περιφέρειες με σημαντική συνεισφορά στον εθνικό αλιευτικό στόλο.

Συγκρίνοντας τις ποσότητες που αλιεύτηκαν κατά το 2009, με αυτές του 2004, παρατηρείται μείωση των αλιευμάτων κατά 1.1% (7.502.90 τόνους το 2004 και 7.421.8 το 2009). ενδεικτικό των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο κλάδος.

Η σημασία της αλιείας για τα μικρότερα νησιά είναι μεγάλη προκειμένου να στηριχθεί μία παραγωγική βάση που θα συμπληρώνει τη μικρής διάρκειας τουριστική περίοδο. Ο τομέας αυτός θεωρείται σημαντικός για την οικονομία της Περιφέρειας, καθώς συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού των νησιωτικών κοινοτήτων. Σε πολλά νησιά σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται με αλιευτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, η αλιευτική δραστηριότητα αναπτύσσεται κυρίως στα νησιά Αμοργός, Κύθνος, Μήλος, Πάρος, Ηρακλεία, Σχοινούσα, Κάλυμνος, Κάσος, Κως και Λειψοί.⁸

Ο αλιευτικός στόλος αποτελείται κυρίως από παλαιά σκάφη μικρής χωρητικότητας και υποδύναμης, που αλιεύουν τα παράκτια αποθέματα κατά μήκος των νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, καθώς και ορισμένα αποθέματα της Μεσογείου. Ο επαγγελματικός αλιευτικός στόλος που δραστηριοποιείται στη Περιφέρεια, σύμφωνα με στοιχεία του Κοινοτικού Αλιευτικού Μητρώου (έτος αναφοράς 2013), αποτελείται από 2.055 σκάφη με το 98.20% (του συνολικού στόλου) να είναι σκάφη μικρής παράκτιας αλιείας και το υπόλοιπο 1.80% να είναι σκάφη μέσης αλιείας. Η μέση ηλικία των αλιευτικών σκαφών υπερβαίνει τα 30 έτη.

Η παράκτια αλιεία στη Περιφέρεια έχει κυρίως τη μορφή παραδοσιακής οικογενειακής δραστηριότητας που συνδυάζεται και με άλλες ασχολίες, ενώ ασκείται κατά κύριο λόγο από μεγάλης ηλικίας και μη εκπαιδευμένους επαγγελματίες αλιείς. Από το 2000 μέχρι σήμερα, ο αλιευτικός στόλος της Περιφέρειας έχει μειωθεί κατά 260 (11.23%) σκάφη.

⁸ Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Από οικονομικής απόψεως, ο τομέας της αλιείας είναι ευάλωτος σε διαφορετικούς παράγοντες που αφορούν τόσο την ικανότητα εξασφάλισης ικανοποιητικής παραγωγής όσο και τις συνθήκες της αγοράς. Παροδικές χαμηλές αλιευτικές αποδόσεις, απρόβλεπτες αυξήσεις του λειτουργικού κόστους (υψηλές τιμές καυσίμων), προβλήματα που σχετίζονται με την εξεύρεση κατάλληλου έμπειρου προσωπικού επιδεινώνουν την βιωσιμότητα των επαγγελματιών του κλάδου.

Επιπλέον, η κατάσταση των αποθεμάτων τα τελευταία τριάντα χρόνια παρουσιάζει τάσεις μείωσης λόγω της σημαντικής εξέλιξης της αλιευτικής τεχνολογίας σε αλιευτικά εργαλεία και άλλα μέσα. Με αποτέλεσμα, τα αποθέματα των κυριότερων και σημαντικότερων - από οικονομικής απόψεως - ειδών (πχ. γαύρος, σαρδέλα, μπαρμπούνι, κουτσομούρα, μπακαλιάρος, λυθρίνι, γλώσσα) να έχουν υποστεί σχετική αλιευτική πίεση.

Η μείωση της αλιευτικής ικανότητας με την εφαρμογή των κοινοτικών κανονισμών διαχείρισης του αλιευτικού στόλου μειώνει σε κάποιο βαθμό την πίεση στα ιχθυοαποθέματα, μολονότι απαιτείται αρκετός χρόνος εφαρμογής του κάθε διαχειριστικού σχεδίου για να διαπιστωθούν τα πραγματικά αποτελέσματα στους πληθυσμούς των αποθεμάτων. Επιπλέον, η επέκταση της αλιείας της μηχανότρατας στα βαθιά νερά μεταφέρει την αλιευτική πίεση από τα μικρότερα βάθη και εφοδιάζει την αγορά με νέα αλιεύματα π.χ. κόκκινες γαρίδες.

Η σχετική μείωση των ιχθυοαποθεμάτων εξαιτίας της υπεραλίευσης και της ρύπανσης των θαλασσών, η έλλειψη οριοθετημένων αλιευτικών πεδίων, ο αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου σε συνδυασμό με την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών των Ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και η ενίσχυση της τάσης για υγιεινή διατροφή, είναι αιτίες που ώθησαν την ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας.

Σήμερα οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό κλάδο για την οικονομία της Περιφέρειας, έναν κλάδο που είναι και εξαγωγικός (τουλάχιστον τα 2/3 της παραγωγής εξάγονται), κατέχοντας την 3η θέση στη χώρα, με την Ελλάδα να είναι στην 1η θέση στην παραγωγή τσιπούρας και λαβρακιού καταλαμβάνοντας το 48% της παγκόσμια αγοράς των δύο αυτών ψαριών με ρυθμούς ανάπτυξης κοντά στο 7.4% το χρόνο.⁹ Περίπου το 95% της παραγωγής τσιπούρας και λαβρακιού εξάγεται χύμα ή σε ελαφρώς κατεργασμένη μορφή⁹. Αντίθετα σε παγκόσμιο επίπεδο τα δίκτυα λιανικής ζητούν πλήρως επεξεργασμένα ή συσκευασμένα γεύματα προϊόντων ψαριού. Επίσης συγκρινόμενα με τους ανταγωνιστές ακόμα και στην κατηγορία των χύμα ή ημικατεργασμένων, τα ελληνικά προϊόντα πωλούνται σε χαμηλότερες τιμές παρόλο ότι θεωρούνται υψηλότερης ποιότητας.

⁹ Mackinsey&Company (2012). *Greece 10 Years Ahead: Aquaculture*. April.

Η αδυναμία να επιτύχουν τις υψηλότερες δυνατές τιμές οφείλεται τόσο στην έλλειψη ισχυρού brand name όσο και στην απουσία πιστοποίησης ποιότητας για τα Ελληνικά προϊόντα.

Πρώτο σε παραγωγή είδος ψαριού των θαλάσσιων υδατοκαλλιεργειών, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, είναι η τσιπούρα με 3.292.700 κιλά (το 89.5% του συνόλου παράγεται στα Δωδεκάνησα με 32% παραγωγή στην Λέρο) και ακολουθεί δεύτερο το λαβράκι με 2.675.260 κιλά (το 80% της παραγωγής αποτελεί δραστηριότητα των Δωδεκάνησων, με το 28.5% να παράγεται στην Λέρο). Σε πολύ μικρή ποσότητα εκτρέφονται επίσης το φαγκρί (26130 κιλά), ο κρανιός (10.000 κιλά), το μιτάκι (8.420 κιλά) ΚΑΕ πολύ μικρές ποσότητες η συναγρίδα και το λυθρίνι.

Τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή της περιφέρειας στην αλυσίδα αξίας των υδατοκαλλιεργειών έχει μεταβληθεί καθώς έκλεισαν οι υπάρχοντες ιχθυογεννητικοί σταθμοί. Έτσι η δραστηριότητα περιορίζεται στα στάδια πάχυνσης, συσκευασίας και μεταποίησης.

Το έτος 2011, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δραστηριοποιήθηκαν συνολικά είκοσι έξι (26) επιχειρήσεις από τις οποίες οι είκοσι τέσσερις (24) στα Δωδεκάνησα και μόνο δύο (2) στις Κυκλάδες. Επίσης δύο επιχειρήσεις οι Δίας Ιχθυοκαλλιέργειες ΑΒΕΕ και η Ιχθυοκαλλιέργειες Σελόντα ΑΕΓΕ είναι πανελλαδικής εμβέλειας με έδρα την Αθήνα και διατηρούν εκτροφεία και ιχθυοπαραγωγικούς σταθμούς εκτός περιφέρειας.

Η πλειοψηφία των μονάδων πάχυνσης είναι θαλάσσιες ιχθυοκαλλιέργειες εντατικής εκτροφής μεσογειακών ιχθύων με το σύστημα των πλωτών ιχθυοκλωβών. Μια μονάδα είναι χερσαία ιχθυοκαλλιέργεια εντατικής εκτροφής μεσογειακών ιχθύων με το σύστημα των δεξαμενών και μία είναι χερσαία ιχθυοκαλλιέργεια εντατικής εκτροφής διακοσμητικών ψαριών.

Οι ευνοϊκές γεωμορφολογικές, κλιματολογικές και υδροβιολογικές συνθήκες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου επιτρέπουν την ταχύτερη ανάπτυξη των ψαριών μειώνοντας το συνολικό κύκλο κατά 2 έως 3 μήνες γεγονός το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό συγκρητικό πλεονέκτημα. Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται πρόθεση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας να ενισχύσουν την παραγωγή τους στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου για να μειώσουν το χρόνο ανάπτυξης των ψαριών.

Οι εγκεκριμένες εγκαταστάσεις συσκευασίας, μεταποίησης και επεξεργασίας των αλιευτικών και προϊόντων υδατοκαλλιέργειας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, αποτελούνται από δύο (2) πλωτά συσκευαστήρια, δεκατρία (13) εγκεκριμένα Συσκευαστήρια Νωπών & Κατεψυγμένων Αλιευμάτων (S), από τα οποία τα τέσσερα (4) στη νήσο Κάλυμνο, τρία (3) στη νήσο Λέρο, δύο (2) στη νήσο Ρόδο, καθώς και από ένα (1) σε Κω και Αστυπάλαια. Επιπλέον, τέσσερις (4) εγκεκριμένες Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Νωπών & Κατεψυγμένων Αλιευμάτων (KN), από τις οποίες (2) στη νήσο Ρόδο, μία (1) στο νησί της Καρπάθου και μία (1) στην Κάλυμνο. Επίσης, δύο (2) εγκεκριμένες Εγκαταστάσεις Μεταποίησης Αλιευμάτων (αλίπαστα, καπνιστά, κονσερβοποιημένα) (Α) σε Ρόδο και Λέρο και ένα (1) εγκεκριμένο Κέντρο Αποστολής Δίθυρων Μαλακίων (ΚΑ) στην νήσο Ρόδο. Στις

Κυκλάδες δεν υφίστανται εγκεκριμένες εγκαταστάσεις τυποποίησης ή μεταποίησης αλιευμάτων. Επιπλέον, σε ότι αφορά τον κλάδο της εμπορίας, λειτουργεί μία (1) ιχθυόσκαλα στο νησί της Καλύμνου.

Τα σημαντικά θέματα προς επίλυση για τον κλάδο είναι:

- Η βελτίωση των συνθηκών εκφόρτωσης των αλιευμάτων και να διασφαλιστεί ασφάλεια και η υγιεινή των αλιευμάτων ως τρόφιμα.
- Η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών (αλιευτικοί λιμένες, αλιευτικά καταφύγια, οργανωμένες ιχθυαγορές, ιχθυόσκαλες)
- Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που εμπλέκονται στη μεταποίηση και την εμπορία αλιευτικών προϊόντων.
- Η μείωση του κόστους εκτροφής και μεταφοράς και δημιουργία πιο ανταγωνιστικής τιμής των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας.
- Βελτιστοποίηση των συνθηκών παραγωγής με στόχο την ευζωία των εκτρεφόμενων οργανισμών, την προστασία του περιβάλλοντος, τη δημόσια υγεία και την ποιότητα του τελικού προϊόντος.
- Βελτίωση των συστημάτων διασφάλισης ποιότητας και των διαδικασιών πιστοποίησης των προϊόντος.

Φυτική και ζωική παραγωγή. Θήρα και συναφείς δραστηριότητες

Η γεωργία και η κτηνοτροφία αποτελούν παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου.

Ειδικότερα, ως προς τη γεωργία η σημαντικότερη συγκέντρωση παρατηρείται στα μεγαλύτερα νησιά όπως οι Άνδρος, Τήνος, Θήρα, Νάξος, Πάρος, Κάλυμνος, Κως, και Ρόδος. Τα κύρια χαρακτηριστικά της γεωργικής παραγωγής εντοπίζονται στο μεγάλο αριθμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων με εστίαση στις δενδρώδεις εκμεταλλεύσεις με έντονη παρουσία των ετήσιων καλλιεργειών, των σιτηρών για καρπό και οι ζωοτροφές και ακολουθεί η πατάτα, και τα λαχανικά υπαίθρου και τα λαχανικά υπό κάλυψη. Στην ομάδα των μόνιμων φυτειών το οικονομικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα οίνοςτάφυλα (95% της παραγωγή σταφυλιού), τα εσπεριδοειδή και κυρίως 1στους ελαιώνες. Ο συνολικός αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται σε 40.386 με τάσεις μείωσης, ενώ εξετάζοντας τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων των βασικών ειδών καλλιεργειών, παρατηρείται ότι το 44% αφορούν δενδρώδεις εκμεταλλεύσεις, ενώ σε επίπεδο χώρας η Περιφέρεια καλύπτει το 4.7% των εκμεταλλεύσεων σε αμπέλια (ΕΛΣΤΑΤ, 2009). Ενδεικτικό της έντασης της παραγωγής αμπελιών στην Περιφέρεια είναι το γεγονός ότι η δηλωμένη έκταση στο Αμπελουργικό Μητρώο για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι 47.904

στρέμματα. ενώ την περίοδο 2010-2011 παρήχθησαν πάνω από 40χιλ εκατόλιτρα ΗΛ) λευκού και ερυθρού οίνου¹⁰. Μάλιστα, το μεγαλύτερο μέρος των κρασιών που παράγεται είναι πιστοποιημένα ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ.

Παρά τη δυναμική του τομέα της γεωργίας οι διαπιστωμένες επιπτώσεις της νησιωτικότητας στην ανάπτυξη της γεωργίας δημιουργούν περιορισμούς. Ο πολυτεμαχισμός του κλήρου και ο μεγάλος αριθμός σε μέγεθος εκμεταλλεύσεων, το άγονο έδαφος, ως προς τις γεωργικές περιοχές, οι μόνιμες καλλιέργειες, οι βοσκότοποι και η αρόσιμη γη αποτελούν ένα μικρό ποσοστό. Επίσης, σημαντικούς περιορισμούς δημιουργεί και η έλλειψη υδάτινων πόρων όπου στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μόλις το 22.4% από τη συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική γη χαρακτηρίζεται ως αρδευόμενη έναντι του 57.2% της χώρας, ενώ οι αρδευθείσες εκτάσεις είναι ακόμη λιγότερες (ΕΛΣΤΑΤ, 2009).

Πίνακας 9: Κατανομή της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης των εκμεταλλεύσεων, κατά βασικές κατηγορίες χρήσης

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ / ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
Ετήσιες καλλιέργειες	Εκμεταλλεύσεις	7345	291354	2.5%
	Εκτάσεις	226	16169	1.4%
Αμπέλια και σταφιδάμπελα	Εκμεταλλεύσεις	6234	131753	4.7%
	Εκτάσεις	31	863	3.6%
Δενδρώδεις καλλιέργειες	Εκμεταλλεύσεις	17829	520813	3.4%
	Εκτάσεις	172	8613	2.0%
Λοιπές εκτάσεις	Εκμεταλλεύσεις	8978	263546	3.4%
	Εκτάσεις	563	9134	6.2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2009

Σε ότι αφορά την κτηνοτροφία αυτή αποτελεί τον πρώτο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τον πρωτογενή τομέα με εντονότερη την παρουσία του στο Νομό Κυκλάδων. Οι σημαντικότερες κτηνοτροφικές περιοχές εντοπίζονται στην Αμοργό, Άνδρο, Κύθνο, Νάξο, Τήνο, Κάσο, Κάρπαθο και Κω.

Οι εκμεταλλεύσεις που αφορούν τους χοίρους, τα ιπποειδή και τις κυψέλες μελισσών, εμφανίζουν περισσότερο ενδιαφέρον από άλλες εκμεταλλεύσεις με την συμμετοχή τους στο σύνολο της χώρας να είναι μεγαλύτερη του 8%, ενώ ακολουθούν οι εκμεταλλεύσεις αιγοειδών.

Επιπλέον, λειτουργούν είκοσι σφαγιοτεχνικές εγκαταστάσεις στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, με φορέα λειτουργίας κατά κύριο λόγο τον οικείο δήμο. Οι εγκαταστάσεις αυτές

¹⁰ Γεν. Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνοτροφίας Ν. Αιγαίου. «Στοιχεία παραγωγής αγροτικών προϊόντων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου». Δεκ. 2010.

συγκεντρώνονται κυρίως στις Κυκλάδες (δώδεκα συνολικά) και δη στα νησιά Σύρο. Πάρο. Τήνο. Νάξο (τρία συνολικά εκ των οποίων ένα ιδιωτικό). Μύκονο. Άνδρο (δύο συνολικά). Κέα. Κύθνο και Ίο. Στα Δωδεκάνησα λειτουργούν δύο σφαγεία στη Ρόδο και από ένα σφαγείο στα Νησιά Κω. Κάλυμνο. Λέρο. Αστυπάλαια. Σύμη και Κάρπαθο.

Στην Περιφέρεια, επίσης λειτουργούν συνολικά δέκα οκτώ επιχειρήσεις γαλακτοκομικών προϊόντων, η πλειονότητα των οποίων είναι εγκατεστημένη στις Κυκλάδες και στα νησιά Άνδρο (τρεις επιχειρήσεις). Νάξο(τρεις επιχειρήσεις). Σύρο. Πάρο. Τήνο. Μύκονο Σίφνο και Ίο. Μόλις έξι επιχειρήσεις λειτουργούν στα Δωδεκάνησα και δύο επιχειρήσεις στη Ρόδο και στην Κω και από μια επιχείρηση στην Κάλυμνο και την Κάσο. Για το έτος 2011 η συνολική παραγωγή αγελαδινού γάλατος για την περιφέρεια ανήλθε σε 52.921.661 κιλά. Ως προς τις συνολικές παραδόσεις παραγωγών σε πρόβειο και γίδινο γάλα, σε επίπεδο Περιφέρειας, το Νότιο Αιγαίο παρήγαγε 641.308 κιλά πρόβειο γάλα και 849.679 κιλά γίδινο, ποσότητα που αντιστοιχεί στο μικρότερο ποσοστό ως προς τη χώρα για το πρόβειο και στο δεύτερο μικρότερο μετά την Αττική για το γίδινο.

Τέλος σημειώνεται ότι και η μελισσοκομία αποτελεί και αυτή έναν σημαντικό κλάδο για την Περιφέρεια με τις εκμεταλλεύσεις να αποτελούν το 8% και τις κυψέλες το 5.6% του συνόλου της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παράγονται συνολικά 1.050 τόνοι ετησίως¹¹.

Πίνακας 10: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός κεφαλών, κατά είδος

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ / ΑΡΙΘΜΟΣ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
ΒΟΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	1349	16679	8.09%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	17071	648067	2.63%
ΒΟΥΒΑΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	2	130	1.54%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	17	3716	0.46%
ΠΡΟΒΑΤΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	3698	91933	4.02%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	190000	9156821	2.07%
ΑΙΓΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	4678	71585	6.53%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	226451	4213230	5.37%
ΧΟΙΡΟΙ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	1837	19332	9.50%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	16751	947222	1.77%
ΙΠΠΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	703	8067	8.71%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	1279	20625	6.20%
ΚΟΥΝΕΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	1467	32757	4.48%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	37883	857384	4.42%

¹¹ Βλ. υποσημείωση 7

ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	6118	215373	2.84%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	353181	36767565	0.96%
ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	848	10551	8.04%
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΨΕΛΩΝ	53059	944014	5.62%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2009

Στα Δωδεκάνησα απασχολούνται συνολικά 595 μελισσοκόμοι με 50.138 κυψέλες, ενώ στις Κυκλάδες απασχολούνται συνολικά 1.229 μελισσοκόμοι με 49.497 κυψέλες. Στα Δωδεκάνησα, η Ρόδος και η Κάλυμνος παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στον κλάδο με 183 μελισσοκόμους και 15.605 κυψέλες και 126 μελισσοκόμους και 7.447 κυψέλες αντίστοιχα, ενώ στις Κυκλάδες η Άνδρος και η Νάξος είναι τα νησιά που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης με 218 μελισσοκόμους και 11.016 κυψέλες και 136 μελισσοκόμους και 7.630 κυψέλες αντίστοιχα.

Ποτοποιία

Η ποτοποιία δεν αποτελεί τομέα εξειδίκευσης αλλά είναι σημαντική για τμήμα της γεωργικής παραγωγής καθώς αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της αλυσίδας αξίας του μη επιτραπέζιου σταφυλιού το οποίο αποτελεί και την πλειοψηφία της τοπικής παραγωγής.

Η πορεία των επιχειρήσεων της περιοχής που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω κλάδο κρίνεται ιδιαίτερα θετική. Κύριο χαρακτηριστικό του κλάδου είναι η ύπαρξη πολλών μικρών και πολλές φορές οικογενειακών επιχειρήσεων και η εστίαση στη δραστηριότητα οινοποιείων. Σύμφωνα μάλιστα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνοτροφίας Ν. Αιγαίου στην Περιφέρεια δραστηριοποιούνται είκοσι εννέα οινοποιεία, έντεκα στη Δωδεκάνησο, κατά κύριο λόγο στη Ρόδο, και δέκα οκτώ στις Κυκλάδες, κατά κύριο λόγο στη Θήρα, ενώ στη Ρόδο λειτουργούν επίσης και δώδεκα παραδοσιακά αποστακτήρια «Σούμας» Δωδεκανήσου. Σε αυτά μεταξύ άλλων παράγονται οι κυριότερες ποικιλίες κρασιών, οι οποίες για τη Δωδεκάνησο κατά σειρά έντασης παραγωγής είναι το Αθήρι, η Μανδηλαριά (Αμοριανό), το Μοσχάτο Άσπρο, το Καμπερνέ Σοβινιόν, το Συράχ και το Φωκιανό και για τις Κυκλάδες οι κυριότερες ποικιλίες είναι η Μανδηλαριά, το Ασύρτικο, το Αθήρι, το Σαββατιανό, η Μονεμβασιά, το Αηδάνι και η Βάρφτρα¹².

Συνολικά, στο συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποιούνται 46 επιχειρήσεις, ο κύκλος εργασιών των οποίων ανέρχεται σε 35 εκ. € (ΕΛΣΤΑΤ.2008). Σημειώνεται ότι παρ' όλη

¹² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου – Στρατηγικός Σχεδιασμός Αναθεωρημένο τεύχος, Ιούνιος 2012

δε την κρίση που αντιμετωπίζει διεθνώς και εγχώρια ο κλάδος, οι προοπτικές είναι αρκετά θετικές λόγω και του εξαγωγικού του χαρακτήρα.

Κατασκευές

Ο κλάδος των Κατασκευών παρά τη σημαντική συρρίκνωση που έχει υποστεί λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας τόσο στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου όσο και στη χώρα συνολικά, εξακολουθεί να εμφανίζει συγκριτικά καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τη χώρα, όπως ενδεικτικά είναι η συμμετοχή της απασχόλησης του κλάδου στη συνολική απασχόληση (βλ. ενότητα 1.1.4). Επίσης παρά την διαρκή μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας σε όλη την επικράτεια η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει μικρότερους ρυθμούς μείωσης (τρίτη καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών – ΕΛΣΤΑΤ Μαρτ. 2012-2013). Η εικόνα αυτή συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με το γεγονός ότι αν και υπάρχει συρρίκνωση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις κατασκευές κτιρίων, εντούτοις λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας και της δυναμικής στον Τουρισμό, ο κλάδος συνολικά διατηρεί μία σημαντική δυναμική. Συνολικά, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δραστηριοποιούνται 1992 επιχειρήσεις στον κλάδο των κατασκευών κτιρίων, 191 σε έργα πολιτικού μηχανικού και 3980 σε εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες, των οποίων ο τζίρος ανέρχεται σε περίπου 562 εκ. € (ΕΛΣΤΑΤ 2008).

Πλωτές μεταφορές

Οι θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές καθώς και οι εσωτερικές πλωτές μεταφορές επιβατών αποτελούν κλάδους δορυφόρους της δυναμικής που αναπτύσσει συνολικά ο κλάδος του Τουρισμού στην Περιφέρεια. Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των πλωτών μεταφορών ανέρχεται σε 391 επιχειρήσεις με τζίρο 63.7 εκ. € (ΕΛΣΤΑΤ 2008).

2.4.3 Αναδυόμενες δραστηριότητες

Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται, ακόμα και μέσα στην κρίση, μια μεγάλη αύξηση στην επενδυτική δραστηριότητα στο τομέα της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Η εγκατεστημένη ισχύς σήμερα ανέρχεται σε 2.010MW το οποίο αντιστοιχεί στο 6.7% της εγκατεστημένης ισχύος πανελλαδικά. Η αύξηση της δραστηριότητας αποτυπώνεται και στη μεταβολή της απασχόλησης στην παραγωγή ενέργειας, η οποία την περίοδο 2010-2012 ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη και ανήλθε στο 88.9%.

Πίνακας 11: Εγκατεστημένη ισχύς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ στο Νότιο αιγαίο ανά τεχνολογία και Περιφερειακή Ενότητα - 2013

Τεχνολογία	Δωδεκάνησα	Κυκλάδες	Σύνολο
Αιολικά	765.2	1.194.0	1.959.2
Βιομάζα	2.5		2.5
Υβριδικά	48.5		
Σύνολο	816.2	1.194.0	2.010.2

Πηγή: ΡΑΕ

Παράλληλα η ζήτηση, όπως αυτή καταγράφεται στις νέες αιτήσεις αδειών, την περίοδο 2011-2013 είναι αρκετά μεγάλη (πίνακας 6) και θα οδηγήσει στον διπλασιασμό της εγκατεστημένης ισχύος. Επίσης παράλληλα με τα αιολικά τα οποία αποτελούν την πρώτη επιλογή αναπτύσσεται ζήτηση και για άλλες μορφές όπως η γεωθερμία και τα φωτοβολταϊκά. Ο αριθμός των αιτήσεων και το ύψος της αιτούμενης ισχύος, αν και υψηλός, πιθανότατα δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα με δεδομένη την απουσία διασύνδεσης μέχρι σήμερα. Η ένταξη των νησιών στο εθνικό δίκτυο πιθανότατα θα αυξήσει το ενδιαφέρον των επενδυτών.

Πίνακας 12: Νέες αιτήσεις για επενδύσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ στο Νότιο Αιγαίο -2011-2013

Τεχνολογία	Δωδεκάνησα	Κυκλάδες	Σύνολο
Αιολικά	522.0	1.171.3	1.693.3
Αιολικά (μη διασυνδεδεμένα)	591.0	53.6	644.6
Βιομάζα	2.3		2.3
Γεωθερμία		10.0	10.0
Ηλιοθερμικά	12.1	1.2	13.3
Υβριδικά	12.5	14.4	26.9
Φωτοβολταϊκά	1.4	15.1	16.5
Λοιπές ΑΠΕ		2.0	2.0
Σύνολο	1.141.3	1.267.6	2.408.9

Πηγή: ΡΑΕ

Το σχετικά μικρό μέγεθος της εγκατεστημένης ισχύος σε σχέση με το τεράστιο ενεργειακό δυναμικό που διαθέτει η περιφέρεια (ηλιακό, αιολικό, γεωθερμικό, θαλάσσιο ενεργειακό δυναμικό) και την υπάρχουσα ζήτηση φανερώνει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην παραγωγή ενέργειας.

3 Οι Καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανήκει στις Περιφέρειες της χώρας με υψηλές δυνατότητες στον τομέα του τουρισμού και με εξαιρετικά χαμηλές καινοτομικές επιδόσεις γεγονός που σημαίνει ότι θα πρέπει να καταβάλει σημαντικότερη προσπάθεια στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι για τη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020.

3.1 Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη

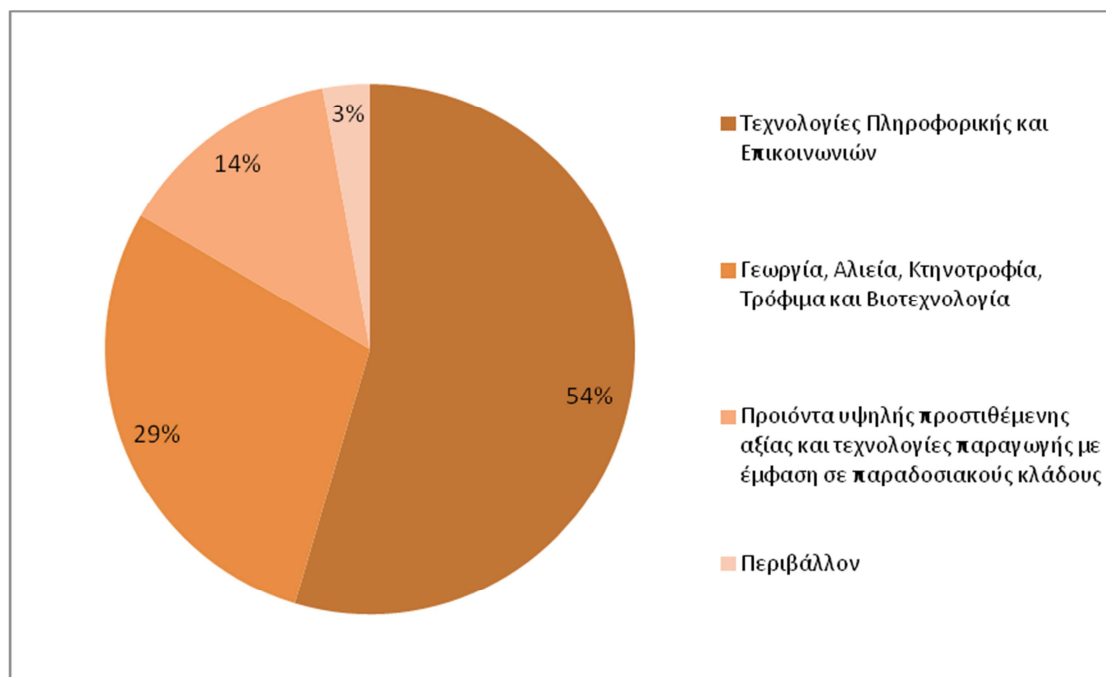
Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει πολύ χαμηλό επίπεδο δαπανών σε Ε&Α το οποίο διατηρείται σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας, καθώς και της Ε.Ε.. Ειδικότερα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει τη 2^η χειρότερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας σε δαπάνες για Ε&Α ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η Περιφέρεια δαπάνησε το 2011 μόλις το 0.15% ή €11.8 εκ. του Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο του εθνικού μέσου όρου που ανέρχεται σε 0.67% ή €1.4 δις, όταν ο μέσος κοινοτικός όρος είναι 2.05% (Eurostat 2013).

Το 92% της ερευνητικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διεξάγεται στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου και στα τοπικά ερευνητικά ιδρύματα, κυρίως στο ΕΛΚΕΘΕ (€10.8εκατ./€11.8εκατ.) περίπου με μοιρασμένη συμμετοχή, ενώ η αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο χώρας ανέρχεται στο 69% ενδεικτικό της χαμηλής συμμετοχής των επιχειρήσεων. Ο επιχειρηματικός τομέας της Περιφέρειας διεξήγαγε περίπου μόνο το 6% της έρευνας (€0.659 εκατ.) το 2011 παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2005 όπου το ποσοστό ανήλθε στο 9.6%. Αντίστοιχα το 2011 ο μέσος όρος στην Ε.Ε. 27 ανήλθε σε περίπου 63% και στην Ελλάδα στο 35%.

Την περίοδο 2007-2013, πέντε επιχειρήσεις της Περιφέρειας και το Πάρκο Τήλου συμμετείχαν σε έξι ερευνητικά έργα συνολικού προϋπολογισμού 994.750€ με την ιδιωτική συμμετοχή να ανέρχεται στις 340.700 € και τη δημόσια χρηματοδότηση στις 654.050€. Από αυτά το 97% διοχετεύθηκε σε επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με το Σχήμα 7, το 54% της δημόσιας χρηματοδότησης των έργων αφορούσε σε δύο έργα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών και το 29% σε δύο έργα συναφή με τη γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τα τρόφιμα και τη βιοτεχνολογία, το 14% σε ένα έργο για ανάπτυξη νέου προϊόντος στον κλάδο της υπόδησης και τέλος το 3% σε ένα έργο προστασία του περιβάλλοντος.

Σχήμα 7: Θεματική κατανομή δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας

Πηγή: ΟΠΣ-ΓΓΕΤ Εξαγωγή 26/7/2012

3.2 Αιτήσεις για χορήγηση Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας

Όσον αφορά τις εκροές καινοτομίας, οι πολύ περιορισμένες επενδύσεις σε έρευνα αντικατοπτρίζονται και στο επίπεδο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Στη συγκεκριμένη περιφέρεια δόθηκαν το 2009 5.4 άδειες για ένα εκατομμύριο κατοίκους σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (σε απόλυτους όρους 1.7 αιτήσεις), ενώ στην Ελλάδα ο αριθμός αυτός ανέρχεται σε 6.2 και σε 109.2 στην Ε.Ε. 27. Σύμφωνα με τη Διεθνή ταξινόμηση πατεντών (IPC), οι αιτήσεις αφορούν στους τομείς Ανθρώπινες ανάγκες, Χημεία – Μεταλλουργία και Φυσικές Επιστήμες.

3.3 Το ανθρώπινο δυναμικό στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

3.3.1 Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού

Στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκεντρώνεται το 2.4% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας. Ο μαθητικός πληθυσμός αντιστοιχεί μόλις στο 16.8% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, αναλογία σημαντικά μικρότερη σε σχέση με αυτή της χώρας (19.2%). Η συνολική κατανομή του μαθητικού πληθυσμού της Περιφέρειας ανά βαθμίδα εκπαίδευσης διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη κατανομή της χώρας. Γενικά, η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπολείπεται των αντίστοιχων μέσων επιδόσεων εκπαίδευσης της χώρας.**

Ειδικότερα, η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει ένα υψηλό ποσοστό νέων 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση (16.7%).** ενώ η διαχρονική της εξέλιξη δείχνει ότι δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος του 9.7% που αποτελεί στόχο της χώρας στο ΕΠΜ για το 2020. Το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 11.4% και σε

επίπεδο Ε.Ε. 27 σε 12.8% (Eurostat 2012). Σε περιφερειακό επίπεδο η επίδοση αυτή αποτελεί τη 2η χειρότερη. Σημειώνεται ότι το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης των ανδρών είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με αυτό των γυναικών (24.4% έναντι 14.7% των γυναικών¹³).

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελεί την μικρότερη Περιφέρεια της χώρας σε ποσοστό συγκέντρωσης σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το ποσοστό πληθυσμού της Περιφέρειας με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπολείπεται σε σχέση με τη χώρα.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκεντρώνεται το 0.47% των σπουδαστών ανώτατης εκπαίδευσης της Ελλάδας (ISCED5-6, Eurostat 2008). Αντίστοιχα, οι σπουδαστές στην Περιφέρεια αποτελούν το 5.8% του μαθητικού πληθυσμού της περιφέρειας με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 29.6% (Eurostat 2008).

Αλλά και συνολικά το μερίδιο των ατόμων με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Νότιο Αιγαίο αντιστοιχεί μόλις στο 16.1% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών, με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 26.1% και στην Ε.Ε. 27 σε 27.7% (Eurostat, 2012). Θετικό στοιχείο αποτελεί ότι η Περιφέρεια καταγράφει σημαντικό ρυθμό αύξησης του ποσοστού των ατόμων 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς σε σχέση με το 2005 το ποσοστό έχει αυξηθεί κατά 4.5 ποσοστιαίες μονάδες.

Επίσης ενθαρρυντικό στοιχείο είναι και το γεγονός ότι παρά τη σημαντική υστέρηση σε σχέση με την Ε.Ε. 27, η Περιφέρεια δεν απέχει σημαντικά από το μέσο όρο του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 30-34 ετών σε επίπεδο χώρας. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός ηλικίας 30-34 ετών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας της αντίστοιχης ηλικίας, ανέρχεται στο 29.1%, απέχοντας σημαντικά από το στόχο του 40% της στρατηγικής Ε2020. Το ποσοστό αυτό υπολείπεται οριακά σε σχέση με το σύνολο της χώρας το οποίο ανέρχεται σε 30.9% και σημαντικά σε σχέση με το επίπεδο της Ε.Ε. 27 το οποίο είναι περίπου κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο (35.5%, Eurostat 2012). Σημειώνεται ότι η επίδοση των ανδρών ηλικίας 30-34 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν διαφέρει σημαντικά σε σχέση με των γυναικών (28.4% έναντι 29.8% για τις γυναίκες).

Η υστέρηση της Περιφέρειας στο μορφωτικό επίπεδο του γενικού πληθυσμού αντανakλάται και στο μορφωτικό επίπεδο των εργαζομένων, οι οποίοι είναι κατά κύριο λόγο άτομα μέσης εκπαίδευσης (47.4%). ενώ το μερίδιο απασχολούμενων με πτυχίο

¹³ Τα στοιχεία αφορούν το 2011 για το οποίο υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία για την πρόωρη εγκατάλειψη μεταξύ των φύλων.

τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχεται στο 32.6%. Οι απασχολούμενοι χαμηλής εκπαίδευσης αποτελούν το 19.7% των απασχολούμενων της Περιφέρειας. Η κατανομή αυτή των απασχολούμενων της Περιφέρειας ανά φύλο διαφέρει λίγο από την εικόνα που παρουσιάζουν συνολικά οι απασχολούμενοι σε επίπεδο χώρας (40.7% πτυχιούχοι τριτοβάθμιας, 43.6% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 15.3% πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης)¹⁴

Επίσης, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταγράφεται σημαντική υστέρηση συμμετοχής σε προγράμματα διά βίου μάθησης καθώς μόλις το 1.6% των ενηλίκων (25-64 ετών) της Περιφέρειας συμμετέχουν στη διά βίου μάθηση, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 2.9% και σε επίπεδο Ε.Ε. 27 σε 9%. Χαρακτηριστικό των χαμηλών επιδόσεων συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό των νέων ατόμων που δεν εργάζονται, ούτε συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης («άτομα NEET») ανέρχεται σε 25.8%, χωρίς να παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο σε σχέση με τη χώρα (28.4%), αλλά σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με την Ε.Ε.27 (17%).

3.3.2 Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καταγράφει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις αναφορικά με το ανθρώπινο δυναμικό σε θέσεις Επιστήμης και Τεχνολογίας. Ειδικότερα, αν και το ποσοστό των ανθρωπίνων πόρων Επιστήμης και Τεχνολογίας (HRST) στην Περιφέρεια, αυξήθηκε από το 18.2% του τοπικού εργατικού δυναμικού το 2005 σε 21.2% το 2011, εντούτοις η επίδοση αυτή υστερεί σημαντικά από τον εθνικό μέσο όρο (μέσος όρος για την Ελλάδα το 2011: 32.4). Ως Ανθρώπινοι Πόροι Επιστήμης και Τεχνολογίας (HRST), νοούνται τα άτομα που είτε έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, είτε απασχολούνται σε τομέα όπου συνήθως απαιτείται εκπαίδευση τέτοιου επιπέδου.

Και τα δύο παραπάνω κριτήρια προσδιορισμού των ανθρωπίνων πόρων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου πληρούνται από το 10.3% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας, (η χαμηλότερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της Ελλάδας), ενώ σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό ανέρχεται στο 16.9% (Eurostat, 2011) και στην Ε.Ε. 27 στο 18.5%.

3.3.3 Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη

Σε άμεση συνάρτηση με τις πολύ χαμηλές δαπάνες σε Ε&Α, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελεί μία από τις Περιφέρειες με το μικρότερο αριθμό ερευνητών και

¹⁴ Υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό απασχολούμενων που δεν έχουν ολοκληρώσει της τριτοβάθμια εκπαίδευση (1.2% για την ΠΝΑ και 2.9% για τη χώρα)

απασχολουμένων σε θέσης έρευνας. ενώ ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού και της συνολικής απασχόλησης υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με τον εθνικό και τον κοινοτικό μέσο όρο.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια το συνολικό ερευνητικό προσωπικό ανήλθε το 2011¹⁵, σε 1.152 εργαζόμενους που αντιστοιχούν περίπου στο 1% του συνόλου των απασχολουμένων της χώρας στην Έρευνα και Ανάπτυξη όταν στο σύνολο της Ελλάδος το ερευνητικό προσωπικό αντιστοιχεί στο 1.72% των απασχολουμένων και σε επίπεδο Ευρώπης στο 1.83%. Η απόσταση από τον Ελληνικό και Ευρωπαϊκό μέσο όρο μεγαλώνει εάν δούμε το μερίδιο του προσωπικού Ε&Α στη συνολική απασχόληση στις επιχειρήσεις. Στο Νότιο Αιγαίο ανέρχεται μόνο στο 0.04% ενώ στην Ελλάδα στο 0.24% και στην Ε.Ε. στο 0.82%. Συνολικά το ερευνητικό προσωπικό που εργάζεται στις επιχειρήσεις ανέρχεται μόνο σε 44 εργαζόμενους που αντιστοιχούν μόνο στο 3.8% του ερευνητικού δυναμικού της Περιφέρειας. Το υπόλοιπο κατανέμεται ανάμεσα στην ανώτατη εκπαίδευση (60.2%) και στα ερευνητικά κέντρα της Περιφέρειας (35.2%).

Αντίστοιχη κατανομή παρουσιάζουν και οι ερευνητές οι οποίοι ανήλθαν το 2011 σε 596. Οι ερευνητές στις επιχειρήσεις ανήλθαν μόνο σε 22, αντιπροσωπεύοντας το 3.7% των ερευνητών. Αντίστοιχα το ποσοστό αυτό στην ανώτατη εκπαίδευση ανήλθε στο 69% και στα ερευνητικά κέντρα στο 26.8%. Ο αριθμός των ερευνητών αντιστοιχεί στο 52% του συνολικού ερευνητικού προσωπικού. Το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε την ίδια χρονιά στην Ελλάδα και στην ΕΕ27 στο 64%. Η διαφορά αυτή αποτελεί και μία ένδειξη για την ύπαρξη χαμηλότερης επιστημονικής εξειδίκευσης και ερευνητικής εμπειρίας στις ερευνητικές ομάδες της Περιφέρειας σε σχέση με την Ελλάδα και την Ε.Ε.

3.4 Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Ο αριθμός των πανεπιστημιακών τμημάτων και εργαστηριών είναι πολύ περιορισμένος, καθώς στην Περιφέρεια λειτουργούν μόνο οι **Πανεπιστημιακές Μονάδες Σύρου και Ρόδου του Πανεπιστημίου Αιγαίου**, το οποίο έχει την έδρα του στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Στην παραγωγή γνώσης συμβάλλουν και τα **ερευνητικά εργαστήρια** της Πανεπιστημιακής Μονάδα της Σύρου (Εργαστήριο Σχεδίασης Διαδραστικών Συστημάτων, Εργαστήριο Ολοκληρωμένου Βιομηχανικού Σχεδιασμού).

Επίσης, υπάρχει ο **Υδροβιολογικός Σταθμός Ρόδου (ΥΣΡ)**, που αποτελεί ταυτόχρονα ερευνητική μονάδα του ΕΛΚΕΘΕ και δημόσιο ενυδρείο/μουσείο.

Ακόμη, στην Περιφέρεια λειτουργεί ο **Σταθμός Γεωργικής Έρευνας Ρόδου** του ΕΘΙΑΓΕ.

¹⁵ Eurostat, τελευταία ενημέρωση 13/11/2013

Στο Νομό Δωδεκανήσων λειτουργεί η **Ανωτέρα Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου** (Α.Σ.Τ.Ε.Ρ.). Επίσης, στη Σύρο λειτουργεί μια εκ των 10 ακαδημιών εμπορικού ναυτικού της Ελλάδας, η **Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Σύρου** (Α.Ε.Ν. Σύρου).

Τέλος, στην περιφέρεια υπάρχει η **Βιομηχανική Περιοχή (ΒΙ.ΠΕ.) Ρόδου**.

3.4.1 Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (επαν)ιδρύθηκε το 1984 και απαρτίζεται σήμερα¹⁶ από πέντε σχολές και 16 τμήματα (βλ. Πίνακα 11). Αν και η έδρα του Πανεπιστημίου βρίσκεται στην Λέσβο, οι σχολές και τα τμήματα του στεγάζονται σε διάφορα νησιά του Αιγαίου, καλύπτοντας έτσι όλους τους νομούς των Περιφερειών Βορείου και Νοτίου Αιγαίου.

Πίνακας 13: Σχολές και τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου¹⁷

Σχολή	Τμήμα	Έδρα
Κοινωνικών Επιστημών (Λέσβος)	Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας	Λέσβος
	Κοινωνιολογίας	Λέσβος
	Γεωγραφίας	Λέσβος
	Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας	Λέσβος
Περιβάλλοντος (Λέσβος)	Περιβάλλοντος	Λέσβος
	Επιστημών της Θάλασσας	Λέσβος
	Επιστήμης Τροφίμων και Διατροφής	Λήμνος
Επιστημών Διοίκησης (Χίος)	Διοίκησης Επιχειρήσεων	Χίος
	Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών	Χίος
	Μηχανικών Οικονομίας και Διοίκησης	Χίος
Θετικών Επιστημών (Σάμος)	Μαθηματικών	Σάμος
	Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων	Σύρος
	Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων	Σάμος
Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών (Ρόδος)	Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης	Ρόδος
	Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού	Ρόδος
	Μεσογειακών Σπουδών	Ρόδος

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Η Σχολή Κοινωνικών Επιστημών εδράζει στη Μυτιλήνη της Λέσβου και αποτελείται από τέσσερα τμήματα.

¹⁶ ΦΕΚ 131 Α'. Π.Δ. 93 / 5-6-2013

¹⁷ Με πορτοκαλί χρώμα είναι σκιασμένες οι Σχολές και τα Τμήματα του Πανεπιστημίου που λειτουργούν στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου

Κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2012-2013, η Σχολή απαρτιζόταν από 92 μέλη Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.), εκ των οποίων οι 77 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό (10 καθηγητές, 26 αναπληρωτές καθηγητές, 30 επίκουροι καθηγητές, 11 λέκτορες) και 15 στο έκτακτο.

Την ίδια ακαδημαϊκή χρονιά, οι φοιτητές της Σχολής ανήλθαν σε 1.822, με ποσοστό 34% άρρενες και 66% θήλεις. Στην Σχολή φοιτούσαν ακόμη άλλοι 1.355 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Τέλος, την ίδια περίοδο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ήταν 500. Από αυτούς, οι 337 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 163 κάποιο διδακτορικό.

Σχολή Περιβάλλοντος

Η Σχολή Περιβάλλοντος εδράζει επίσης στη Μυτιλήνη της Λέσβου και αποτελείται από τρία τμήματα.

Κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2012-2013, η Σχολή απαρτιζόταν από 57 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων οι 42 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό (11 καθηγητές, 6 αναπληρωτές καθηγητές, 22 επίκουροι καθηγητές, 3 λέκτορες), 11 στο έκτακτο και 4 στο ειδικό εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό.

Την ίδια ακαδημαϊκή χρονιά, οι φοιτητές της Σχολής ανήλθαν σε 946, με ποσοστό 39% άρρενες και 61% θήλεις. Στην Σχολή φοιτούσαν ακόμη άλλοι 753 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Τέλος, την ίδια περίοδο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ήταν 250. Από αυτούς, οι 153 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 97 κάποιο διδακτορικό.

Σχολή Επιστημών Διοίκησης

Η Σχολή Επιστημών Διοίκησης εδράζει στην Χίο και αποτελείται από τρία τμήματα.

Κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2012-2013, η Σχολή απαρτιζόταν από 76 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων οι 55 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό (11 καθηγητές, 20 αναπληρωτές καθηγητές, 19 επίκουροι καθηγητές, 5 λέκτορες), 19 στο έκτακτο και 2 στο ειδικό εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό.

Την ίδια ακαδημαϊκή χρονιά, οι φοιτητές της Σχολής ανήλθαν σε 1.468, με ποσοστό 60% άρρενες και 40% θήλεις. Στην Σχολή φοιτούσαν ακόμη άλλοι 856 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Τέλος, την ίδια περίοδο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ήταν 403. Από αυτούς, οι 323 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 80 κάποιο διδακτορικό.

Σχολή Θετικών Επιστημών

Η Σχολή Θετικών Επιστημών εδράζει στην Σάμο και αποτελείται από τρία τμήματα.

Κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2012-2013, η Σχολή απαρτιζόταν από 96 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων οι 67 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό (9 καθηγητές, 12 αναπληρωτές καθηγητές, 33 επίκουροι καθηγητές, 13 λέκτορες), 24 στο έκτακτο και 5 στο ειδικό εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό.

Την ίδια ακαδημαϊκή χρονιά, οι φοιτητές της Σχολής ανήλθαν σε 1.909, με ποσοστό 56% άρρενες και 44% θήλεις. Στην Σχολή φοιτούσαν ακόμη άλλοι 1.178 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Τέλος, την ίδια περίοδο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ήταν 380. Από αυτούς, οι 286 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 94 κάποιο διδακτορικό.

3.4.1.1.1 Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων

Από το 2000 και μετά λειτουργεί στην Πανεπιστημιακή Μονάδα Σύρου το πενταετές προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων. Το τμήμα εντάσσεται στην Σχολή Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου.

3.4.1.1.1.1 Διδακτικό Προσωπικό

Η Πανεπιστημιακή Μονάδα Σύρου κατά την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-2013 διέθετε 32 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων 13 ανήκαν στο τακτικό διδακτικό-ερευνητικό προσωπικό, 16 στο έκτακτο διδακτικό προσωπικό και 3 στο ειδικό εργαστηριακό προσωπικό. Τα 13 μέλη του τακτικού διδακτικού – ερευνητικού προσωπικού κατανέμονται αναλυτικότερα ως ακολούθως: 2 καθηγητές, 2 αναπληρωτής καθηγητές, 3 επίκουροι καθηγητές και 6 λέκτορες.

3.4.1.1.1.2 Προπτυχιακές Σπουδές

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 οι φοιτητές του τμήματος ανήλθαν σε 369, με ποσοστό 34% άρρενες και 66% θήλεις. Ακόμα, στο Τμήμα φοιτούσαν άλλοι 221 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Για το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού, Αθλητισμού όρισε ότι οι εισακτέοι για το Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων θα είναι 105.

3.4.1.1.1.3 Μεταπτυχιακές Σπουδές

Στην Πανεπιστημιακή Μονάδα της Σύρου λειτουργούν δυο σχετικά νέα τμήματα μεταπτυχιακών σπουδών. Συγκεκριμένα, από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 ιδρύθηκε και λειτουργεί το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Σχεδίαση Διαδραστικών και Βιομηχανικών Προϊόντων και Συστημάτων» και από το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008 ιδρύθηκε και λειτουργεί το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Ολιστικά Εναλλακτικά Θεραπευτικά Συστήματα – Κλασική Ομοιοπαθητική».

Για την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-2013 οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων ανέρχονταν σε 66. οι 57 εξ αυτών σε μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης και 9 σε διδακτορικό.

3.4.1.1.1.4 Ερευνητικές Επιδόσεις

Οι ερευνητικές δραστηριότητες του Τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και συστημάτων εντάσσονται στα παρακάτω ερευνητικά εργαστήρια:

- ο Εργαστήριο Σχεδίασης Διαδραστικών Συστημάτων
- ο Εργαστήριο Ολοκληρωμένου Βιομηχανικού Σχεδιασμού

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Η Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών εδράζει στη Ρόδο και αποτελείται από τρία τμήματα.

3.4.1.1.1.5 Διδακτικό και Διοικητικό Προσωπικό

Για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013, η Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου διέθετε 103 μέλη Δ.Ε.Π. (συμπεριλαμβανομένων όσων ανήκουν αλλά και όσων δεν ανήκουν στα τμήματα της σχολής και διδάσκουν σε αυτά). Εξ αυτών 67 ανήκαν στο τακτικό διδακτικό-ερευνητικό προσωπικό. 21 στο έκτακτο διδακτικό-ερευνητικό προσωπικό. 8 ειδικό εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό και 7 σε λοιπές περιπτώσεις. Τα 67 μέλη του τακτικού διδακτικού-ερευνητικού προσωπικού κατανέμονται αναλυτικότερα ως εξής: 18 καθηγητές, 15 αναπληρωτές καθηγητές, 19 επίκουροι καθηγητές και 15 λέκτορες.

3.4.1.1.1.6 Προπτυχιακές Σπουδές

Στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών της Πανεπιστημιακής Μονάδας της Ρόδου λειτουργούν συνολικά 3 τμήματα (Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών).

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 οι φοιτητές της σχολής ανήλθαν σε 2.109, με ποσοστό 16% άρρενες και 84% θήλεις. Ακόμα, στη Σχολή φοιτούσαν άλλοι 950 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Για το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού, Αθλητισμού όρισε ότι οι εισακτέοι για το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης θα είναι 160, για το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού θα είναι 210 και για το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών θα είναι 130.

3.4.1.1.1.7 Μεταπτυχιακές Σπουδές

Παράλληλα στην Πανεπιστημιακή Μονάδα Ρόδου λειτουργούν 7 προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Συγκεκριμένα το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών παρέχει το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με τίτλο «Πολιτικές, Οικονομικές και Διεθνείς Σχέσεις στη Μεσόγειο». Το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού προσφέρει τέσσερα Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, με τίτλους «Παιδικό Βιβλίο και Παιδαγωγικό Υλικό», «Φύλο και Νέα Εκπαιδευτικά και Εργασιακά Περιβάλλοντα στην Κοινωνία της Πληροφορίας», «Μοντέλα Σχεδιασμού και Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών Μονάδων», και «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». Τέλος, το Παιδαγωγικό

Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης προσφέρει το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με τίτλο «Επιστήμες της Αγωγής – Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών» και το διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με τίτλο «Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης ένα Σχολείο για όλους».

Για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 οι μεταπτυχιακοί σπουδαστές της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών ανέρχονταν σε 598. εκ των οποίων οι 505 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 93 κάποιο διδακτορικό.

Οι επιδόσεις του Πανεπιστημίου Αιγαίου

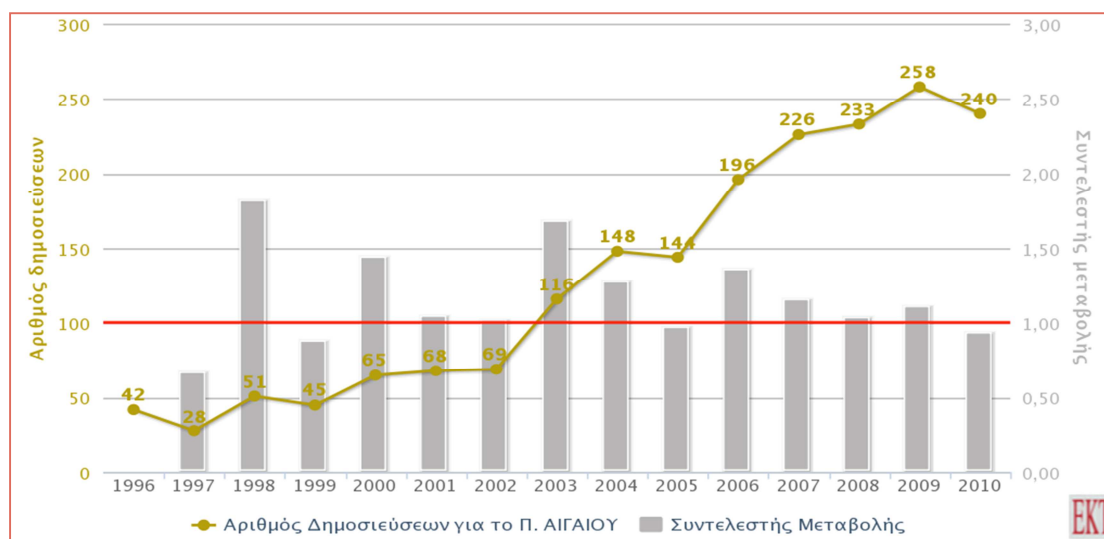
Το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου μπορεί να επιδράσει ευεργετικά στο οικοσύστημα της καινοτομίας της Περιφέρειας, παρόλο που στα όρια της λειτουργούν μόνο δύο μονάδες. Επομένως, είναι σημαντικό να μελετηθεί η εξειδίκευσή του.

Η ερευνητική εξειδίκευση προκύπτει από τον αριθμό δημοσιεύσεων και αναφορών στις επιστημονικές περιοχές δραστηριότητας του Πανεπιστημίου. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο σχετικός δείκτης απήχησης, ο οποίος συγκρίνει την απήχηση μιας δημοσίευσης του εξεταζόμενου οργανισμού σε σχέση με την απήχηση που έχουν οι δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στην ίδια επιστημονική περιοχή.

Συνολικά το μερίδιο του Π. Αιγαίου στη συνολική παραγωγή δημοσιεύσεων ανήλθε την περίοδο 2006-2010 στο 2.6% (1.153).

Όσον αφορά στην απήχηση του ερευνητικού έργου με βάση τις αναφορές, για την πενταετία 2006-2010, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είχε μερίδιο 1.6% με 3.582 αναφορές, καταλαμβάνοντας έτσι την ενδέκατη θέση.

Σχήμα 8: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ανά έτος, για την περίοδο 1996-2010

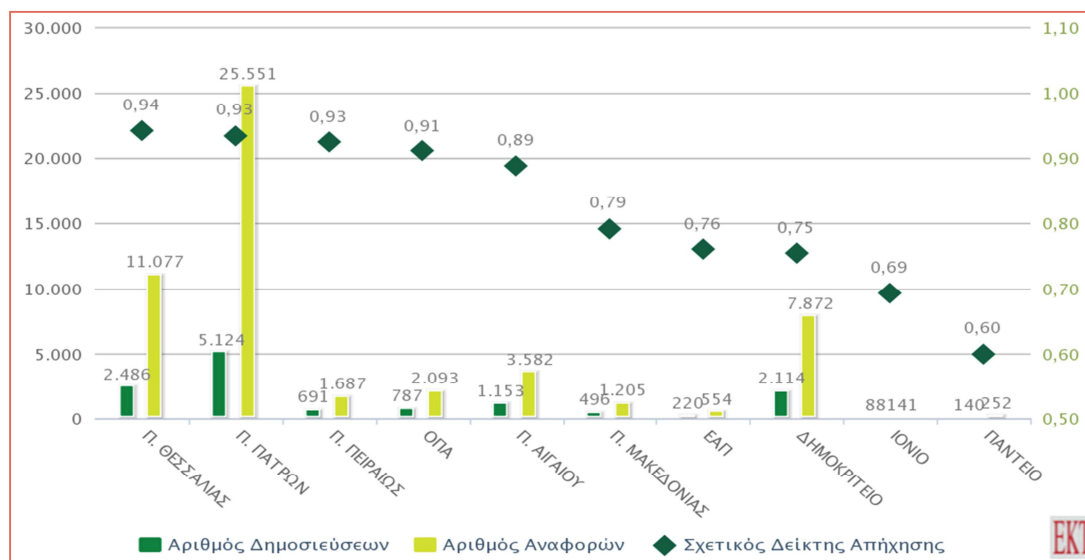

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκάς Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Συντελεστής μεταβολής: $1 + (\text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n - \text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n-1) / \text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n-1$. Ο συντελεστής ισούται με 1 αν ο αριθμός των δημοσιεύσεων παραμένει ίδιος.

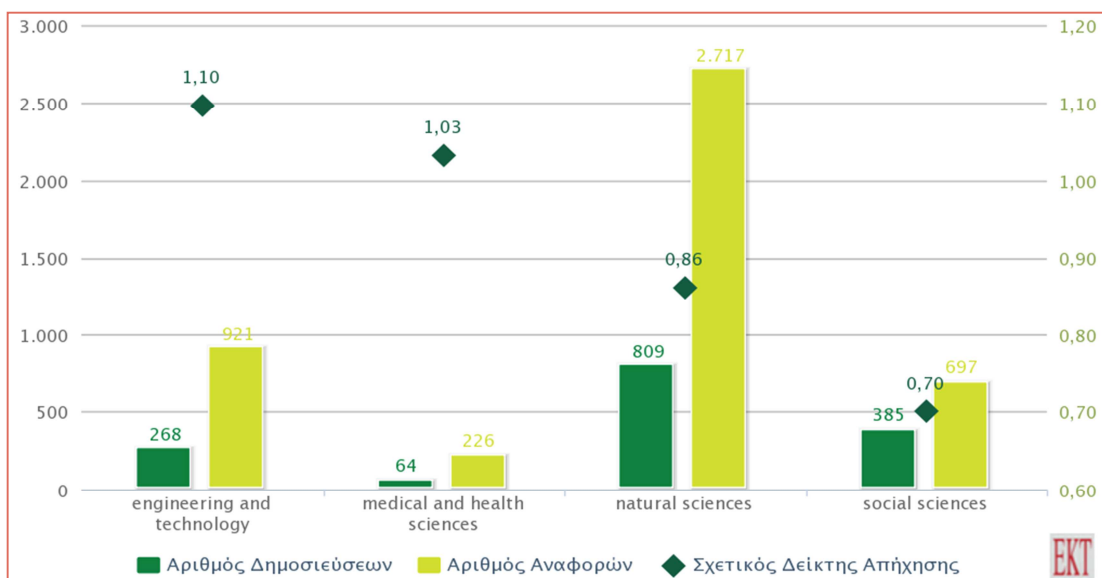
Χρησιμοποιώντας το Συγκριτικό Δείκτη Απήχησης το Πανεπιστήμιο Αιγαίου κατατάσσεται στη δέκατη πέμπτη θέση με δείκτη 0.89 (βλ. Σχήμα 9). Το γεγονός ότι ο δείκτης απήχησης είναι μικρότερος της μονάδας σημαίνει ότι η απήχηση των δημοσιεύσεων του Πανεπιστημίου Αιγαίου είναι μικρότερη αυτής του μέσου όρου των δημοσιεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σχήμα 9: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων κάθε Πανεπιστημίου σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο, για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά πεδία

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ.. (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

Σχήμα 10: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων, ανά κύριο επιστημονικό πεδίο, για το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο, για την πενταετία 2006-2010

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ.. (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Αν και η συνολική απήχηση δεν είναι πολύ υψηλή, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου έχει σημαντικές επιδόσεις σε επιμέρους επιστημονικές περιοχές. Σύμφωνα με το Σχήμα 10 η απήχηση είναι ανώτερη του μέσου διεθνούς επιπέδου στις επιστήμες μηχανικού και τεχνολογίας και στην ιατρική και τις επιστήμες υγείας. Αναλυτικότερα τα επιστημονικά αντικείμενα εξειδίκευσης του Παν. Αιγαίου παρουσιάζονται στον Πίνακα 12.

Πίνακας 14: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία στις οποίες το Πανεπιστήμιο Αιγαίου επιτυγχάνει σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για την πενταετία 2006-2010.

Κύρια Επιστημονική Περιοχή	Επιστημονική Περιοχή	Σχετικός Δείκτης Απήχησης	Αριθμός Δημοσιεύσεων
Chemical sciences	Analytical chemistry	1.74	10
	Filtration and separation	1.12	11
Earth and related environmental sciences	Ecology	1.32	49
	Environmental sciences	1.45	10
	Geology	1.13	10
	Earth surface processes	1.64	13
	Global and planetary change	1.39	15
Environmental engineering	Renewable energy, sustainability and environment	1.33	16
Biological sciences	Ecology, evolution, behaviour and systematics	1.59	44
	Plant science	1.39	10
Computer and information services	Computer science	1.1	13
	Human computer interaction	2.22	10
	Information systems	1.23	40
Health sciences	Health informatics	1.03	13
Electrical, electronic information engineering	Electrical and electronic engineering	1.27	71
	Hardware and architecture	1.09	28
Civil engineering	Civil and structural engineering	4.77	9
Chemical engineering	Chemical engineering	1.13	11
Mechanical engineering	Mechanical engineering	1.26	15
	Industrial and manufacturing engineering	1.28	14
	Mechanics of materials	1.11	11
Materials engineering	Electronics, optical and magnetic materials	1.09	9
Social sciences	Sociology and political sciences	1.1	24
	Law	1.09	14
	Transportation	1.36	31

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

3.4.2 Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ)

Το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών ιδρύθηκε το 2003 ύστερα από την ενοποίηση του Εθνικού Κέντρου Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΚΘΕ) και του Ινστιτούτου Θαλάσσιας Βιολογίας Κρήτης (ΙΘΑΒΙΚ), και ως εκ τούτου αποτελεί έναν ερευνητικό φορέα με μακρά εμπειρία (1914-σήμερα) στους τομείς δραστηριοποίησης και εξειδίκευσής του.

Ο σκοπός του ΕΛΚΕΘΕ, είναι «η διεξαγωγή επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, η πειραματική ανάπτυξη και επίδειξη, η διάδοση και εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας, ιδιαίτερα στους τομείς της μελέτης και προστασίας της υδρόσφαιρας, των οργανισμών της, των ορίων της με την ατμόσφαιρα, την ακτή και το βυθό, των φυσικών, χημικών, βιολογικών και γεωλογικών συνθηκών που επικρατούν και διέπουν τα παραπάνω συστήματα, με (α) παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών, (β) υποστήριξη στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την κοινωνία, την οικονομία, τον πολιτισμό, (γ) οικονομική τους εκμετάλλευση είτε από το ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. ή και τους εργαζόμενους σ' αυτό ή και από τρίτους».

Για την αποτελεσματική υλοποίηση των στόχων του, το ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. διαθέτει πέντε Ερευνητικά Ινστιτούτα (Ωκεανογραφίας, Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων, Υδατοκαλλιεργειών, Θαλάσσιας Βιολογίας και Γενετικής, Εσωτερικών Υδάτων) και δύο ενυδρεία, το CRETAQUARIUM και τον Υδροβιολογικό Σταθμό Ρόδου.

Αν και το Νότιο Αιγαίο φιλοξενεί μόνο τον Υδροβιολογικό Σταθμό, το κέντρο μπορεί να παρέχει τις υπηρεσίες στην Περιφέρεια κινητοποιώντας του απαραίτητους πόρους από άλλα Ινστιτούτα. Για το λόγο αυτό παρουσιάζουμε πολύ σύντομα τα Ινστιτούτα και την ερευνητική εξειδίκευση του Κέντρου.

Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας

Το Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας, ένα από τα μεγαλύτερα ινστιτούτα του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε., ιδρύθηκε το 1985 με έδρα στην Ανάβυσσο Αττικής. Σκοπός του είναι η μελέτη και η κατανόηση όλων των διεργασιών των ωκεανών και των θαλασσών, καθώς και η επιρροή και η συσχέτιση αυτών με τα διάφορα οικοσυστήματα και το κλίμα. Για το λόγο αυτό το Ινστιτούτο εξειδικεύεται στους εξής επιστημονικούς τομείς: Φυσική Ωκεανογραφία, Χημική Ωκεανογραφία, Βιολογική Ωκεανογραφία και Θαλάσσια Γεωλογία - Γεωφυσική.

Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων

Το Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων, με έδρα στην Ανάβυσσο Αττικής και εργαστήρια και γραφεία στην Αθήνα και στο Ηράκλειο Κρήτης, ιδρύθηκε το 1985 και ασχολείται αποκλειστικά με την αλιευτική έρευνα, με στόχο να καταστεί δυνατή η σωστή αξιοποίηση των αλιευτικών πόρων και της σχετικής παράκτιας ζώνης. Συνεπώς, το ινστιτούτο δραστηριοποιείται στους κάτωθι τομείς έρευνας: διαχείριση αλιευτικών πόρων, αλιεία και περιβάλλον, ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης και σχεδιασμός-οργάνωση-υποστήριξη.

Ινστιτούτο Υδατοκαλλιεργειών

Το Ινστιτούτο Υδατοκαλλιεργειών έχει έδρα στο Ηράκλειο Κρήτης και σκοπός του είναι η συστηματική μελέτη και έρευνα του τομέα υδατοκαλλιεργειών, μέσω της μελέτης της βιολογίας των ειδών καθώς και της μελέτης και έρευνας των τεχνολογιών και τεχνικών

εκτροφής τους. Στον παραπάνω σκοπό συμβάλλει η ύπαρξη εξειδικευμένων εργαστηρίων και σύγχρονου εξοπλισμού.

Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας και Γενετικής

Το Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας και Γενετικής ιδρύθηκε το 2005. έχει την έδρα του στο Ηράκλειο Κρήτης και συγκαταλέγεται στα καλύτερα Ινστιτούτα της Ευρώπης στον επιστημονικό του κλάδο. Σκοπός του είναι η συστηματική μελέτη, έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη της βιοποικιλότητας και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και οργανισμών. Συνεπώς, η γενετική και μοριακή τεχνολογία και η βιοποικιλότητα και διαχείριση των οικοσυστημάτων αποτελούν τους βασικούς τομείς έρευνας του ινστιτούτου.

Ινστιτούτο Εσωτερικών Υδάτων

Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Υδάτων, με έδρα στην Ανάβυσσο Αττικής, ιδρύθηκε το 1994 και έχει ως σκοπό την μελέτη καθώς και την παραγωγή και διάδοση γνώσης σε θέματα που αφορούν την διαχείριση του υδάτινου περιβάλλοντος. Οι βασικοί τομείς έρευνας του λοιπόν είναι: η εκτίμηση και η παρακολούθηση της οικολογικής ποιότητας των εσωτερικών υδάτων, η διατήρηση βιοποικιλότητας και η περιβαλλοντική αποκατάσταση, και η ολοκληρωμένη διαχείριση σε επίπεδο λεκάνης απορροής.

Cretaquarium

Το Ενυδρείο ιδρύθηκε το 2005 στο Ηράκλειο Κρήτης. Σκοπός του ενυδρείου είναι η ενημέρωση, η μεταφορά γνώσης και η ευαισθητοποίηση σε θέματα που αφορούν το θαλάσσιο περιβάλλον, και ιδίως αυτό της Μεσογείου. Μέσω της λειτουργίας του, το ενυδρείο στοχεύει στην απόκτηση τεχνογνωσίας σχετικά με τους θαλάσσιους οργανισμούς και τα θαλάσσια είδη και τις συνθήκες διαβίωσης, αναπαραγωγής και διασταύρωσής τους.

Υδροβιολογικός Σταθμός Ρόδου

Ο Υδροβιολογικός Σταθμός Ρόδου ιδρύθηκε στη Ρόδο το 1935 (με την ονομασία Βασιλικό Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας Ρόδου) και από το 1963 λειτουργεί ως Ενυδρείο - Μουσείο και ερευνητική μονάδα του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. Σκοπός του είναι η εξέλιξη και η διάδοση της επιστημονικής γνώσης για το θαλάσσιο περιβάλλον, τους υδρόβιους οργανισμούς και γενικότερα η έρευνα που καλύπτει ολόκληρο το φάσμα της ωκεανογραφικής επιστήμης στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο Θάλασσα. Στο ίδιο πλαίσιο προσανατολίζονται και οι ερευνητικές δραστηριότητες και τα ερευνητικά προγράμματα που υλοποιεί ο Υ.Σ.Ρ.

Όλα τα προαναφερθέντα ερευνητικά ινστιτούτα και ενυδρεία υλοποιούν και συμμετέχουν σε εθνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα και συμβάλλουν στη μελέτη, στην έρευνα, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη τεχνογνωσίας σε επιστημονικούς τομείς που σχετίζονται με τους ωκεανούς και τις θάλασσες.

Καθώς, συνιστούν «τμήματα» ενός ενιαίου ερευνητικού κέντρου, η παραγωγή γνώσης, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγονται σε καθεμία από τις παραπάνω ερευνητικές μονάδες διαχέονται και αποτελούν κεφάλαιο του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.

Για το λόγο αυτό, στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι ερευνητικές επιδόσεις του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. στο σύνολό του (και όχι μόνο του Υδροβιολογικού Σταθμού Ρόδου).

Πίνακας 15: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία με σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για το ΕΛΚΕΘΕ, για την πενταετία 2006-2010.

Επιστημονική περιοχή		Σχετικός Δείκτης Απήχησης	Αριθμός Δημοσιεύσεων
Earth and Related Environmental Sciences	Oceanography	1.31	117
	Palaeontology	1.06	13
	Environmental Chemistry	1.07	36
	Ecology	1.33	48
	Geology	1.29	20
	Pollution	1.4	24
	Environmental Science (all)	1.28	39
Biological Sciences	Biochemistry	1.02	10
	Endocrinology	1.87	8
	Biotechnology	1.02	9
	Aquatic Science	1.17	252
Environmental Engineering	Environmental Engineering	1.17	24

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ. (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

3.4.3 Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας

Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ) ιδρύθηκε το 1989 και συνιστά τον εθνικό φορέα για την Αγροτική Έρευνα & Τεχνολογία στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, διεξάγει έρευνες και παράγει τεχνολογία και τεχνογνωσία που απαντά σε όλο το φάσμα του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα αγροτικής παραγωγής. Σκοπός του είναι, μέσω της τεχνογνωσίας, των υποδομών και του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτει, να συνδράμει ενεργά στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων.

Σήμερα το ΕΘΙΑΓΕ διαθέτει 34 ερευνητικές μονάδες και 18 σταθμούς γεωργικής έρευνας, εκ των οποίων ένας Σταθμός Γεωργικής Έρευνας βρίσκεται εντός της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου και συγκεκριμένα στη Ρόδο. Αν και στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου στεγάζεται μόνο ένας από τους σταθμούς γεωργικής έρευνας του ΕΘΙΑΓΕ, το ίδρυμα μπορεί να παρέχει τις υπηρεσίες στην Περιφέρεια, κινητοποιώντας τους απαραίτητους πόρους από άλλες ερευνητικές μονάδες και άλλους σταθμούς γεωργικής έρευνας. Για το λόγο αυτό, παρουσιάζουμε σύντομα την ερευνητική εξειδίκευση του ιδρύματος.

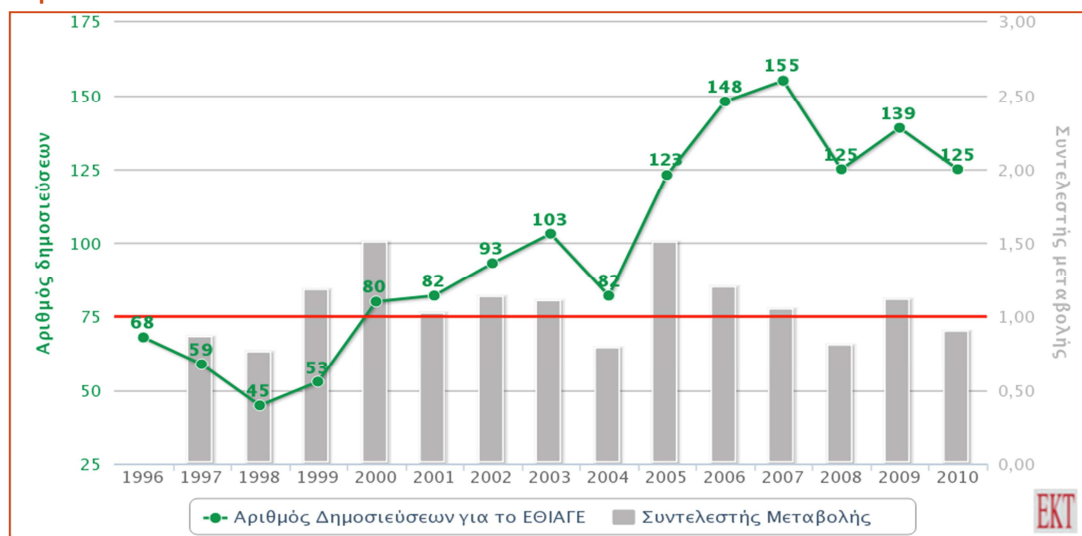
Όπως φαίνεται στο Σχήμα 11, ο αριθμός των δημοσιεύσεων του ΕΘΙΑΓΕ από το 1998 έως και το 2007 αύξανε συνεχώς, με μοναδική εξαίρεση το έτος 2004. Ωστόσο, από 2008 και μετά παρατηρείται μείωση του αριθμού των δημοσιεύσεων του ιδρύματος, ως αποτέλεσμα της κρίσης που βιώνει η χώρα.

Συνολικά, την περίοδο 2006-2010 το ΕΘΙΑΓΕ παρήγαγε 692 δημοσιεύσεις, καταλαμβάνοντας έτσι την πρώτη θέση μεταξύ των δημόσιων ερευνητικών φορέων που δεν υπάγονται στην ΓΓΕΤ.

Όσον αφορά στην απήχηση του ερευνητικού έργου με βάση τις αναφορές, για την ίδια περίοδο, το ΕΘΙΑΓΕ κατατάσσεται δεύτερο, μετά την Ακαδημία Αθηνών, με 2.305 αναφορές.

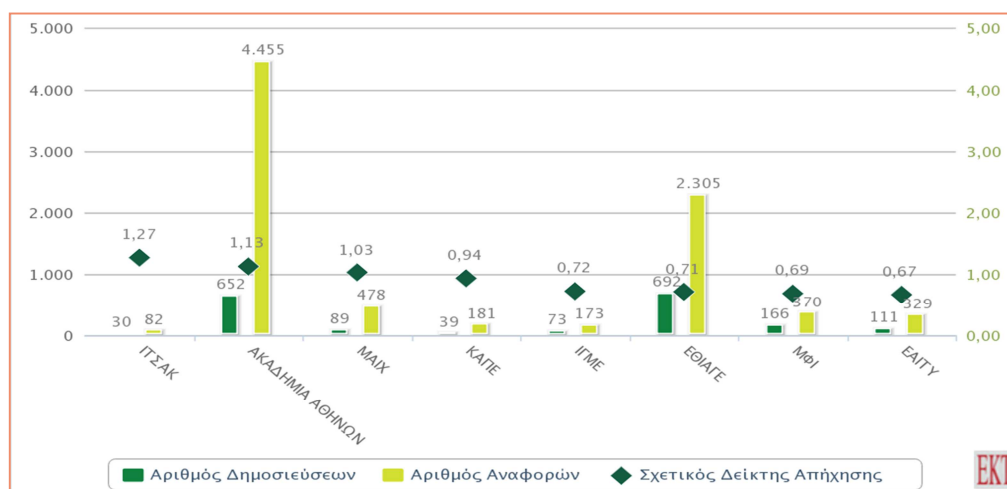
Χρησιμοποιώντας τον Συγκριτικό δείκτη Απήχησης, το ΕΘΙΑΓΕ, κατατάσσεται στην έκτη θέση με δείκτη 0.71 (βλ. Σχήμα 12). Το γεγονός ότι ο δείκτης απήχησης είναι μικρότερος της μονάδας σημαίνει ότι η απήχηση των δημοσιεύσεων του ΕΘΙΑΓΕ, είναι μικρότερη αυτής του μέσου όρου των δημοσιεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σχήμα 11: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το ΕΘΙΑΓΕ.. ανά έτος, για την περίοδο 1996-2010.

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

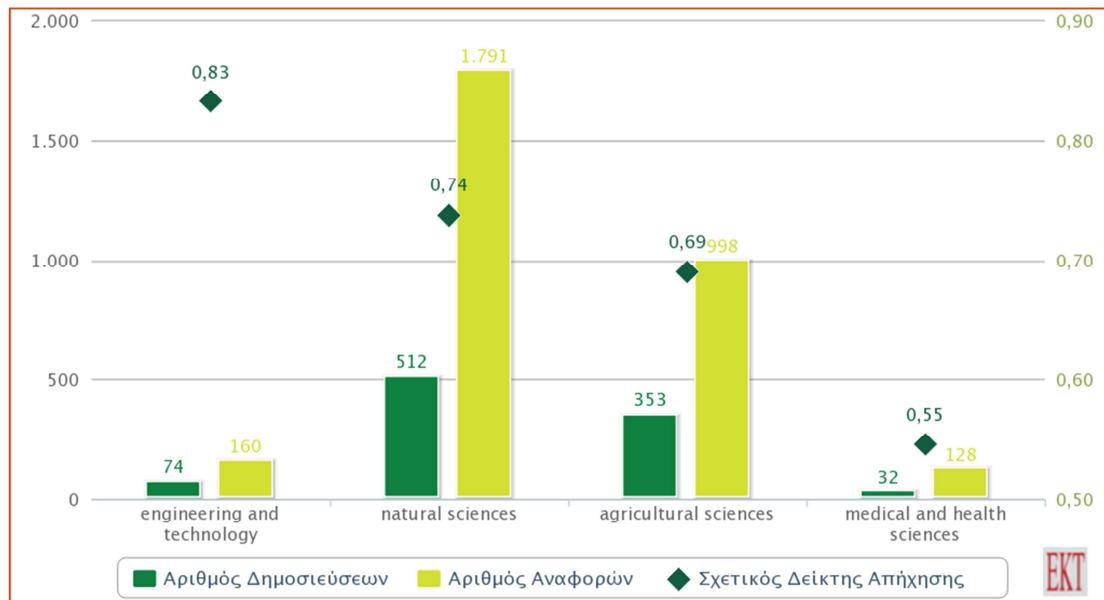
Σχήμα 12: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων Δημόσιων Ερευνητικών Φορέων σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά περιοδικά.

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Όσον αφορά την απήχηση στα κύρια επιστημονικά πεδία, για το ΕΘΙΑΓΕ, ο δείκτης παραμένει και πάλι μικρότερος της μονάδας, όπως φαίνεται στο Σχήμα 13.

Σχήμα 13: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης, ανά κύριο επιστημονικό πεδίο, για το ΕΘΙΑΓΕ, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο, για την πενταετία 2006-2010

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Αν και η συνολική απήχηση δεν υψηλή, το ΕΘΙΑΓΕ έχει σημαντικές επιδόσεις σε επιμέρους επιστημονικές περιοχές, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 14.

Πίνακας 16: Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία με σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για το ΕΘΙΑΓΕ, για την πενταετία 2006-2010

Κύρια Επιστημονική Περιοχή	Επιστημονική περιοχή	Σχετικός Δείκτης Απήχησης	Αριθμός Δημοσιεύσεων
Biological Sciences	Biochemistry	1.06	18
	Molecular Biology	1.11	8
Earth and Related Environmental Sciences	Earth-surface processes	1.47	17
Engineering and Technology	Environmental Engineering	1.05	13

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013). Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

3.4.4 Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης

Η Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου (Α.Σ.Τ.Ε.Ρ.) από το έτος ίδρυσής της το 1956 και για 57 συνεχόμενα έτη λειτουργεί ως μια αμιγώς ξενοδοχειακή σχολή, στα πρότυπα της αντίστοιχης ξενοδοχειακής σχολής της Λωζάνης. Είναι μια εκ των δύο Ανώτερων Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης που λειτουργούν στην Ελλάδα (η άλλη είναι η Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Αγίου Νικολάου Κρήτης) και υπάγεται στο Υπουργείο Τουρισμού. Η συμβολή της Α.Σ.Τ.Ε.Ρ. στην ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού είναι σημαντική.

Το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, η Α.Σ.Τ.Ε.Ρ. διέθετε 19 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων 5 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό, 4 στο τακτικό ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και 10 στο εκπαιδευτικό προσωπικό με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Από τα 19 αυτά μέλη 1 ήταν επίκουρος καθηγητής, 4 ήταν καθηγητές εφαρμογών, 4 ήταν καθηγητές ξένων γλωσσών, 6 ήταν επιστημονικοί συνεργάτες και 4 εργαστηριακοί συνεργάτες. Την ίδια περίοδο, οι σπουδαστές της ανέρχονταν σε 152, με ποσοστό 55% άρρενες και 45% θήλεις.

3.4.5 Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Σύρου (Α.Ε.Ν. Σύρου)

Η Α.Ε.Ν. Σύρου ιδρύθηκε το 1961 στην παραλία της Ερμούπολης στην περιοχή Νησάκι. Είναι αποκλειστικά σχολή Πλοιάρχων και παρέχει στους σπουδαστές της δυνατότητα εσωτερικής φοίτησης.

Η Α.Ε.Ν. Σύρου διαθέτει κατά την έναρξη της ακαδημαϊκής χρονιάς 2011-2012, 10 μέλη Ε.Π., εκ των οποίων 2 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό, 1 στο τακτικό ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και 7 στο εκπαιδευτικό προσωπικό με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Από το προσωπικό αυτό, 2 ήταν επίκουροι καθηγητές, 1 ήταν καθηγητής ξένων γλωσσών, 5 ήταν επιστημονικοί συνεργάτες και 2 ήταν εργαστηριακοί συνεργάτες.

Όσον αφορά τους σπουδαστές, για την έναρξη της περιόδου 2011-2012, ανέρχονταν στους 191, με ποσοστό 89% άρρενες και 11% θήλεις. Τέλος, στην Ακαδημία φοιτούσαν ακόμη 3 σπουδαστές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

3.4.6 Βιομηχανική Περιοχή Ρόδου

Η ΒΙ.ΠΕ. Ρόδου αποτελεί μια από τις ΒΙ.ΠΕ. που λειτουργούν στην Ελλάδα (σύμφωνα και με τις περιοχές κινήτρων του νέου Αναπτυξιακού Νόμου 1892/90). Πρόκειται για ένα πολυώροφο βιοτεχνικό κέντρο που εντάσσεται στην Περιοχή Β' των ΒΙ.ΠΕ (μαζί με τις ΒΙ.ΠΕ. Πατρών, Ηρακλείου, Βόλου, και Λαρίσης).

3.5 ΤΠΕ και Ευρυζωνικά Δίκτυα

Κομβικό ρόλο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων αποτελεί η ένταξη εργαλείων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας.

Σύμφωνα με την σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Ταυτότητα Χρηστών Internet στην Ελλάδα» (Μάρτιος 2010), το Νότιο Αιγαίο βρίσκεται

στην 2η θέση σχετικά με το ποσοστό (45.4%) χρήσης Η/Υ και επίσης στην 2η θέση σχετικά με το ποσοστό (47.2%) χρήσης του Διαδικτύου. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι η % μεταβολή χρήσης του Διαδικτύου την περίοδο 2005 - 2008 είναι 129% για το Νότιο Αιγαίο. Σε επίπεδο νοικοκυριών, το ποσοστό κατ' οίκον σύνδεσης στο διαδίκτυο για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι 44.1% (2η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας).

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ωστόσο, δεν έχει αξιοποιηθεί σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό η δυνατότητα χρήσης των ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών. Σύμφωνα με τη σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Έρευνα για την ανάπτυξη & διείσδυση υπηρεσιών ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης Πολιτών & Επιχειρήσεων» (Σεπτέμβριος 2012), η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει μόλις την 11η μεγαλύτερη διείσδυση με ποσοστό 19.5% στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις.

Επίσης, στην Περιφέρεια καταγράφεται η υψηλότερη τιμή με 43.5% (1η θέση ανάμεσα σε όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας) όσον αφορά σε επενδύσεις που έχουν γίνει σε ΤΠΕ από επιχειρήσεις κατά το 2011 σύμφωνα με έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Διοικητική Μεταρρύθμιση». Ως προς τις συνολικές δαπάνες των επιχειρήσεων που αφορούσε ο προϋπολογισμός για ΤΠΕ κατά το 2011 το Νότιο Αιγαίο κατέχει την 3η θέση με ποσοστό 17.7%.

Πίνακας 17: Επιδόσεις σε ΤΠΕ ανά Περιφέρεια

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.
	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ.
Χρήση Η/Υ (%)	39	42.4	31.3	29.6	39	36.2	33.6	57.3	41.7	45.4	44.6	31.4	41.6	2008
Χρήση διαδικτύου (%)	39.4	41.3	32.8	28.4	38.8	36.5	34.6	57	41.9	47.2	43.8	32.2	37	2008
Μεταβολή χρήσης του διαδικτύου (2005-2008) (%)	108	84	25	49	154	128	198	79	238	129	137	64	66	2008
Νοικοκυριά με πρόσβαση στο διαδίκτυο (%)	29.7	36.8	21.3	25.3	30.7	32.1	30.3	56	38.9	44.1	37.5	26.2	35	2008
Χρήση Ηλεκτρονικά Διαθέσιμων Δημόσιων Υπηρεσιών (%)	43.5	32.4	31.5	33.3	7.1	61.7	29.7	34.9	61.3	19.5	37.7	17.6	52.4	2011

Πηγή: Παρατηρητήριο Ψηφιακής Ελλάδας

Ως προς τα βασικά μεγέθη της τηλεπικοινωνιακής υποδομής της Περιφέρειας, οι σχετικές υποδομές κρίνονται ως ικανοποιητικές, τουλάχιστον για την εξασφάλιση κλασικών υπηρεσιών τηλεφωνίας και υπηρεσιών δεδομένων (data) στενού εύρους (narrow band). Πέραν τούτου όμως, υπάρχουν μικρότερα νησιά ή οικισμοί που δεν έχουν επαρκή υποδομή ή δεν διαθέτουν εναλλακτικούς δρόμους τηλεπικοινωνιακής σύνδεσης, που θα προσέθεταν στην ασφάλεια και αξιοπιστία του συστήματος. Ως αποτέλεσμα αυτού είναι το υφιστάμενο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, κυρίως όσον αφορά τα μικρότερα νησιά, να χρειάζεται

εκσυγχρονισμό και επέκταση. Επίσης, παρά την απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών, στην περιοχή δεν υπήρξαν σημαντικές επενδυτικές πρωτοβουλίες από άλλους παρόχους (εξαιρουμένης της κινητής τηλεφωνίας) και έτσι η βασική υποδομή εξακολουθεί να αναπτύσσεται από τον ΟΤΕ, ο οποίος μάλιστα μέσω εμπορικών συμφωνιών προσφέρει τεχνικές υποδομές στους πρώτους.

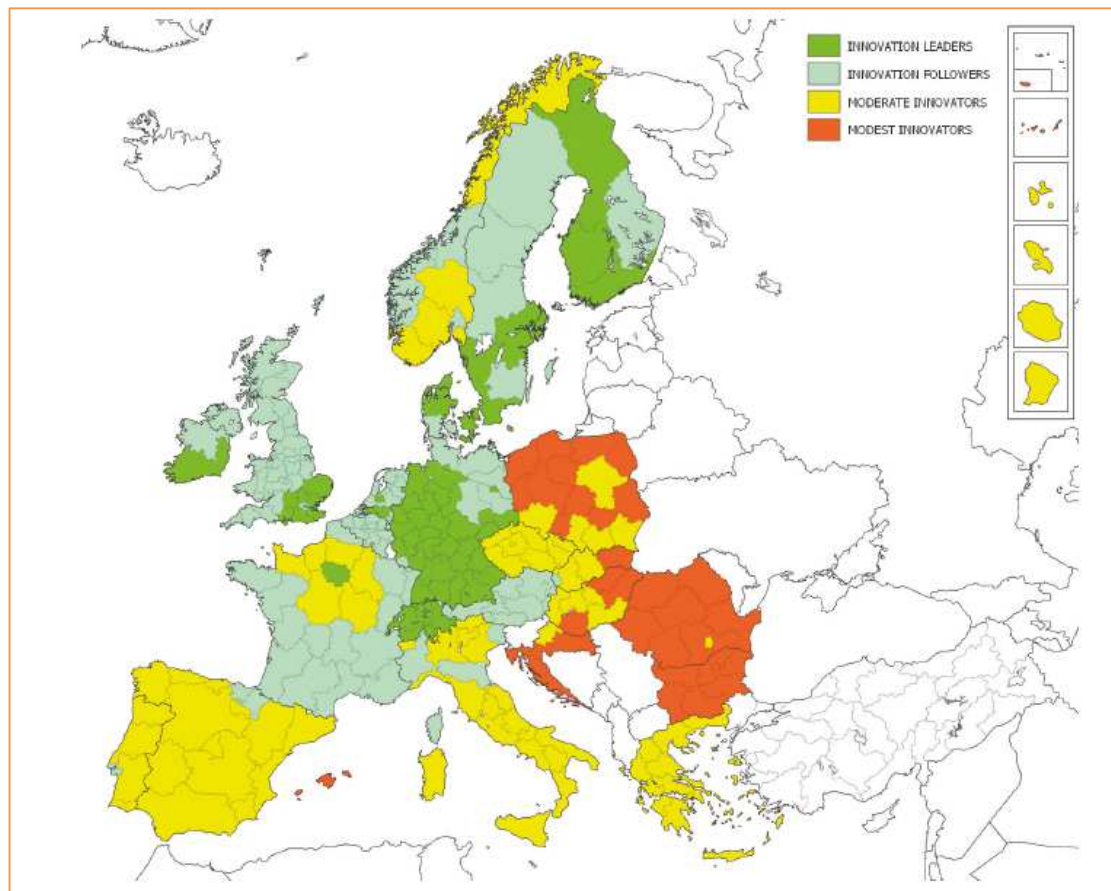
Ως προς τη χρήση κινητής τηλεφωνίας, η Περιφέρεια παρουσιάζει ποσοστό χρήσης 100%, σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας του «Παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας». έναντι του 96.7% της χώρας. Το 49.8% των χρηστών κινητού τηλεφώνου, το χρησιμοποιεί για να συνομιλεί πλέον των δύο ωρών, ποσοστό που αποτελεί και το δεύτερο μεγαλύτερο μεταξύ των περιφερειών της χώρας, μετά την Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Σχετικά με το ευρυζωνικό τηλεπικοινωνιακό δίκτυο (συνδέσεις ADSL), η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει ένα δυναμικό προφίλ, με ιδιαίτερα αυξημένη πρόσβαση των νοικοκυριών στο διαδίκτυο, αφού είναι η δεύτερη περιφέρεια της χώρας μετά την Αττική. Η κατάσταση όσον αφορά τις υφιστάμενες ευρυζωνικές παροχές κρίνεται ικανοποιητική, ενώ η μη κάλυψη ορισμένων μικρών νησιών (π.χ. Μεγίστη, Κάσος, Αρκοί, Σίκινος, Δονούσα, Δήλος και Κ. Κουφονήσι) οφείλεται σε αδυναμίες της τεχνολογίας δικτύου πρόσβασης (Έκθεση Επιχειρηματικότητας Νοτίου Αιγαίου, 2007). Αναλυτική απεικόνιση του υφιστάμενου ευρυζωνικού δικτύου παρουσιάζεται στο **Παράρτημα II**.

Η ύπαρξη στην Περιφέρεια του Πανεπιστημίου Αιγαίου με ακαδημαϊκές μονάδες που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, δημιουργεί ευκαιρίες και προοπτικές για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ που θα ικανοποιούν ανάγκες της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας. Συγκεκριμένα, το Πανεπιστήμιο διαθέτει ανεξάρτητο Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων, με αντικείμενο την ολοκληρωμένη Σχεδίαση Προϊόντων και Συστημάτων με την δημιουργική χρήση γνώσης και ιδεών από ένα ευρύ φάσμα των τεχνών και των επιστημών, με έμφαση στην χρήση νέων τεχνολογιών. Σκοπός του Τμήματος είναι να παράγει αποφοίτους που θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά νέες τεχνολογίες, για να σχεδιάσουν λύσεις με τη μορφή εύχρηστων και λειτουργικών προϊόντων και συστημάτων σε διάφορους χώρους και πλαίσια. Ορισμένες από τις κύριες ενέργειες του Τμήματος είναι η ενασχόληση με θέματα τηλεδιάσκεψης (video conference), ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning), εικονικής πραγματικότητας (virtual reality), ευρυζωνικότητας και ανάπτυξης δικτυακών υποδομών.

3.6 Σύνοψη του καινοτομικού δυναμικού της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου

Οι επιδόσεις που περιεγράφησαν στις προηγούμενες ενότητες κατατάσσουν την Περιφέρεια Ν. Αιγαίου στην τελευταία ομάδα των Modest innovators σύμφωνα με το Regional Innovation Scoreboard (Σχήμα 11). Στην ομάδα αυτή ανήκουν όλες οι Ελληνικές περιφέρειες εκτός της Αττικής.

Σχήμα 14: Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδόσεις τους στην καινοτομία

Σημείωση: Τα στοιχεία για τις ελληνικές περιφέρειες είναι μόνο κατά 38% πλήρη και αναφέρονται στο επίπεδο NUTS 1 (μέγα περιφέρειες)

Πηγή: Regional innovation Scoreboard 2014.

Στον επόμενο πίνακα αποτυπώνονται οι καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας και την Ε.Ε. 27. Η λογική παρουσίασης των συγκεκριμένων δεικτών αποτελεί μια αναδιατεταγμένη μορφή του μοντέλου μέτρησης της καινοτομίας στην Ε.Ε. από το Regional innovation Scoreboard

Πίνακας 18: Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

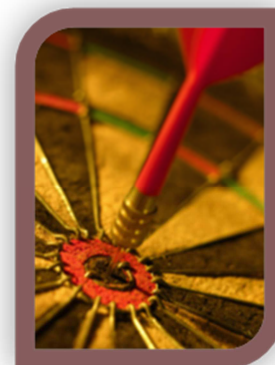
	Δείκτης	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Συγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη	Δαπάνη για Ε&Α (% του ΑΕΠ)	2.05	0.67	0.15	2011
	Συνολική Δαπάνη για Ε&Α (εκ. ευρώ)	259.123.386	1.391.156	11.759	2011
	Δαπάνη επιχειρήσεων για Ε&Α (εκ. ευρώ)	163.601.268	485.863	0.659	2011
	Δαπάνη δημόσιων ερευνητικών οργανισμών για Ε&Α (εκ. ευρώ)	32.304.117	331.727	5.796	2011
	Πανεπιστημιακή δαπάνη για Ε&Α (εκ. ευρώ)	60.894.343	559.528	5.12	2011
Πληθυσμός με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Μαθητικός Πληθυσμός	108.304.870	2.178.295	54.012	2011
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6)	20.129.248	660.741	3.566	2011
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού)	18.6	30.3	6.6	2011
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού Ανώτατης Εκπαίδευσης της χώρας)	100.0	100.0	0.5	2011
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού 20-24 ετών)	63.8	108.8	20.3	2011
	Μαθητικός πληθυσμός (ISCED 0-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού)	21.6	19.3	17.4	2011
	Πληθυσμός ηλικίας 25-64 ετών με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	27.7	26.1	16.1	2012
	Πληθυσμός ηλικίας 30-34 που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	35.8	30.9	29.1	2012
Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (σύνολο)	3.965.186	70.229	1.152	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων	1.767.566	9.984	44	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης δημόσιων ερευνητικών οργανισμών	441.364	13.260	406	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1.718.789	46.348	693	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% συνόλου απασχολούμενων)	1.83	1.72	1.00	2011
	Ερευνητές (σύνολο)	2.533.892	45.239	596	2011
	Ερευνητές σε επιχειρήσεις	930.402	5.858	22	2011
	Ερευνητές σε δημόσιους ερευνητικούς οργανισμούς	251.982	6.094	160	2011
	Ερευνητές στην ανώτατη εκπαίδευση	1.325.631	32.842	407	2011
	Ερευνητές (% συνόλου απασχολούμενων)	1.17	1.11	0.52	2011
Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.)	111.660	1.917	32	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού)	29.6	23.1	14.8	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού)	40.1	32.4	21.2	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.) (Core Indic.)	44.306	837	14	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού) - (Core Indic.)	11.7	10.1	6.3	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού) - (Core Indic.)	18.5	16.9	10.3	2011

Δείκτης		ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Συγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	27.7	26.1	16.1	2012
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	35.8	30.9	29.1	2012
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (άνδρες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	31.6	27.6	28.4	2012
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (γυναίκες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	40	34.2	29.8	2012
	Σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	20.129.248	660.741	3.566	2011
Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας	Αιτήσεις Πατεντών (ανά εκ. κατοίκους)	109.2	6.177	5.436	2009

Πηγή: Eurostat

4 SWOT Ανάλυση

Στο παρόν κεφάλαιο συνοψίζονται τα κύρια συμπεράσματα από την ανάλυση της οικονομίας και του καινοτομικού δυναμικού της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου και αναδεικνύονται τα βασικά σημεία της ανάλυσης SWOT.

4.1 Οικονομική εξειδίκευση και καινοτομικό δυναμικό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από μεγάλες αναπτυξιακές αντιφάσεις. Ενώ από την άποψη του κατά κεφαλή εισοδήματος είναι η δεύτερη πλουσιότερη περιφέρεια της Ελλάδας και συγκαταλέγεται ανάμεσα στις εύπορες περιφέρειες της Ευρώπης, από την άποψη της διάρθρωσης της οικονομίας της και του βαθμού τεχνολογικής έντασης και τεχνολογικών ικανοτήτων προσιδιάζει περισσότερο με αναπτυσσόμενη περιφέρεια. Οι αντιφάσεις αυτές επιδεινώνονται από το νησιωτικό χαρακτήρα της και τις μεγάλες διαφορές στις αναπτυξιακές δυνατότητες που παρουσιάζουν τα νησιά.

Η Περιφέρεια εξαρτάται κυρίως από τον τριτογενή τομέα με προεξέχοντα τον τουρισμό και το εμπόριο και δευτερευόντως από τον δευτερογενή και πρωτογενή τομέα. Με βάση της συγκέντρωση της απασχόλησης και σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η περιφέρεια εμφανίζει εξειδίκευση στον **τουρισμό, στην αλιεία και στις υδατοκαλλιέργειες, στις πλωτές μεταφορές, στη γεωργία και κτηνοτροφία, στο εμπόριο και στις κατασκευές** ή οποίες όμως υποχώρησαν σημαντικά εξαιτίας της κρίσης.

Ανάμεσά τους, ο τουρισμός αποτελεί τον κατεξοχήν δυναμικό κλάδο οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατατάσσοντας την ανάμεσα στις 4 πιο τουριστικές περιφέρειες της χώρας. Η εξάρτηση όμως της Περιφέρειας από τον τουρισμό δημιουργεί έντονο πρόβλημα εποχικότητας στην απασχόληση με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση του πληθυσμού τους χειμερινούς μήνες. Επίσης η περιφέρεια παραμένει ευάλωτη στις διεθνείς αλλαγές στην αγορά του τουρισμού χωρίς τη δυνατότητα εξισορρόπησης από άλλες δραστηριότητες. Η περιορισμένη διαφοροποίηση του προϊόντος που εστιάζει κυρίως στο μοντέλο ήλιος και θάλασσα εντάσσει την περιφέρεια σε μια μεγάλη αγορά μαζικού τουρισμού με σημαντικούς ανταγωνιστές που προσφέρουν καλύτερη ποιότητα με χαμηλότερο κόστος. Το φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο των νησιών προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες διαφοροποίησης, με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (τουρισμός εμπειρίας), οι οποίες όμως δεν αξιοποιούνται επαρκώς.

Στη γεωργία, την κτηνοτροφία και τη σχετιζόμενη μεταποίηση η Περιφέρεια προσφέρει σημαντικά συγκρητικά πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα. Το κλήμα, η ύπαρξη αυτόχθονων ποικιλιών και ζωικών φυλών, η περιορισμένη χρήση εντατικών μορφών καλλιέργειας, συμβάλουν στη δημιουργία ενός καλλιεργητικού οικοσυστήματος το οποίο μπορεί να παραγάγει υψηλής ποιότητας αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Παράλληλα οι σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες οι οποίες σχετίζονται τόσο με το νησιωτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας όσο και με ανεπάρκειες στις υποδομές, την ανυπαρξία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος το οποίο επιδεινώνεται με την κρίση.

τη γραφειοκρατία και την ανεπάρκεια της δημόσια διοίκησης. αποτελούν εμπόδια στην προσπάθεια οικοδόμησης βιώσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Το υψηλό μεταφορικό κόστος αποτελεί μόνιμο πρόβλημα το οποίο θα πρέπει να αντισταθμιστεί με μείωση του κόστους σε άλλα σημεία της παραγωγής. την αύξηση της ποιότητας και τη διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών των προϊόντων. Επίσης υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας η οποία επιτυγχάνεται με την τυποποίηση και μεταποίηση των προϊόντων. Οι παρεμβάσεις αυτές απαιτούν τη χρήση σύγχρονων καλλιεργητικών και μεταποιητικών τεχνικών οι οποίες όμως σέβονται την παράδοση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών προϊόντων. τα οποία αλώςτε αποτελούν και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της τοπικής παραγωγής.

Η ανάπτυξη συνεργιών με τον τουρισμό αποτελεί σημαντική πρόκληση. Αφενός ο τουρισμός πολλαπλασιάζει την τοπική αγορά και προσφέρει το σημαντικότερο δίκτυο προβολής των τοπικών προϊόντων και αφετέρου η τοπική παραγωγή και μεταποίηση συμβάλει στην ανάπτυξη του τοπικού μύθου και της ταυτότητας κάθε νησιού. στοιχεία τα οποία διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στις σύγχρονες στρατηγικές ανάπτυξης του τουρισμού εμπειρίας.

Στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας το Νότιο Αιγαίο είναι ο τρίτος σημαντικότερος εθνικός πρωταγωνιστής με σημαντική συμβολή στις εξαγωγές του κλάδου. Οι ευνοϊκές γεωμορφολογικές, κλιματολογικές και υδροβιολογικές συνθήκες της περιφέρειας επιτρέπουν την ταχύτερη ανάπτυξη των ψαριών προσφέροντας έτσι ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις που εγκαθίστανται στην περιοχή. Ο περιορισμός της δραστηριότητας (όπως συμβαίνει εξάλλου και σε εθνικό επίπεδο) σε δύο μόνο ψάρια. το λαβράκι και την τσιπούρα. τα οποία δεν επιδέχονται μεταποίησης περιορίζει την Περιφέρεια σε μια αγορά προϊόντων μικρής προστιθέμενης αξίας στην οποία το κόστος παραγωγής αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα. Στην αγορά αυτή αναδυόμενος παίκτης είναι η Τουρκία η οποία κατάφερε να ξεπεράσει σε παραγωγή τη χώρα μας προσφέροντας χαμηλότερες τιμές. Η είσοδος της Περιφέρειας σε νέα είδη τα οποία επιτρέπουν την επεξεργασία (π.χ. παραγωγή φιλέτου) αποτελεί σημαντική στρατηγική πρόκληση. Ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός για την αύξηση της παραγωγικότητας και οι επιλογές κατάλληλων τροφών και μεθόδων πάχυνσης αποτελούν επίσης σημαντικές προκλήσεις. Η απουσία όμως εμπειρίας και ικανότητας αφομοίωσης της νέας γνώσης από τις ως επί το πλείστον μικρές επιχειρήσεις της Περιφέρειας. τις αναγκάζει να περιοριστούν στη μίμηση επιλογών που θα γίνουν από τις μεγάλες και εθνικής εμβέλειας επιχειρήσεις του κλάδου. Σε κάθε περίπτωση η προετοιμασία τους και η υποστήριξη για τον εκσυγχρονισμό τους θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Η συμβολή της αλιείας στην τοπική οικονομία είναι επίσης σημαντική ιδιαίτερα σε νησιά με μειωμένες δυνατότητες τουριστικής εκμετάλλευσης ή ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής. Μεγάλο μειονέκτημα αποτελεί η ύπαρξη γερασμένου αλιευτικού στόλου αλλά και η σημαντική μείωση των αλιευτικών αποθεμάτων εξαιτίας της υπεραλίευσης και της ρύπανσης των θαλασσών. Παράλληλα η αδυναμία προσέλκυσης εξειδικευμένου προσωπικού και η ανοδική πορεία των καυσίμων έχουν φέρει σε δυσμενή θέση τον κλάδο.

Στον τομέα της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ διαπιστώνεται τα τελευταία χρόνια μια μεγάλη αύξηση στην επενδυτική δραστηριότητα η οποία όμως εμποδίζεται από την απουσία διασύνδεσης των νησιών και από την έλλειψη ρευστότητας ιδιαίτερα για τις μεγάλες επενδύσεις. Το σχετικά μικρό μέγεθος της εγκατεστημένης ισχύος σε σχέση με το τεράστιο ενεργειακό δυναμικό που διαθέτει η περιφέρεια (ηλιακό, αιολικό, γεωθερμικό, θαλάσσιο ενεργειακό δυναμικό) και η υπάρχουσα ζήτηση για άδειες εγκατάστασης, φανερώνει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην παραγωγή ενέργειας. Παράλληλα η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ μπορεί να ικανοποιήσει και τις αυξανόμενες τοπικές ανάγκες για φτηνή και καθαρή ενέργεια για επιχειρηματική χρήση.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, αναδεικνύεται ως επιτακτική ανάγκη η προστασία του μεγαλύτερου περιουσιακού στοιχείου που διαθέτει η Περιφέρεια δηλαδή του χερσαίου και θαλάσσιου περιβάλλοντος, του οποίου η ποιότητα επηρεάζει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες βασίζεται η τοπική οικονομία. Η αξιοποίηση επομένως σύγχρονων καθαρών τεχνολογιών για τη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και η υιοθέτηση μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί βασική πρόκληση για το Νότιο Αιγαίο.

Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια δυσχεραίνεται από τις χαμηλές επιδόσεις στην εκπαίδευση και στην ικανότητα των επιχειρήσεων να αφομοιώσουν νέα γνώση και να καινοτομήσουν.

Στα θέματα εκπαίδευσης οι επιδόσεις της Περιφέρειας υπολείπονται των μέσων εθνικών επιδόσεων, οι οποίες με τη σειρά τους υπολείπονται των Ευρωπαϊκών επιδόσεων. Ειδικότερα η περιφέρεια εμφανίζει ένα υψηλό ποσοστό νέων 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση ενώ το ποσοστό πληθυσμού της Περιφέρειας με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπολείπεται σε σχέση με τη χώρα. Χαμηλό είναι επίσης το μέσο μορφωτικό επίπεδο των εργαζομένων οι οποίοι είναι κατά κύριο λόγο άτομα μέσης εκπαίδευσης. Σημαντική είναι επίσης η υστέρηση στη συμμετοχή σε προγράμματα διά βίου μάθησης.

Σε άμεση συνάρτηση με τις πολύ χαμηλές δαπάνες σε Ε&Α, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελεί μία από τις Περιφέρειες με το μικρότερο αριθμό ερευνητών και απασχολούμενων σε θέσης έρευνας, ενώ ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού και της συνολικής απασχόλησης υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με τον εθνικό και τον κοινοτικό μέσο όρο.

Η διασπορά του Πανεπιστημίου του Αιγαίου ανάμεσα στο Βόρειο και στο Νότιο Αιγαίο, με την πλειοψηφία των σχολών να βρίσκεται στο Βόρειο Αιγαίο, έκανε αρκετά δύσκολη τη σύνδεσή του με την κοινωνία και την οικονομία της Περιφέρειας. Με δεδομένες τις προκλήσεις που έχει μπροστά της η Περιφέρεια, η ανάπτυξη συνεργιών ιδιαίτερα σε θέματα ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, συμβουλευτικών υπηρεσιών και επίλυσης τεχνολογικών προβλημάτων είναι επιτακτική ιδιαίτερα στους τομείς όπου σημειώνει ερευνητική εξειδίκευση όπως είναι τα **θέματα περιβάλλοντος, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, επιστήμη των φυτών, πληροφορική, μεταφορές και βιομηχανικές τεχνολογίες**. Επίσης η ύπαρξη του ΕΘΙΑΓΕ και του ΕΛΚΕΘΕ θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη

μεταφορά τεχνολογίας σε θέματα γεωργίας, στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες.

4.2 ΤΠΕ και ευρυζωνικά δίκτυα

Κομβικό ρόλο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων αποτελεί η ένταξη εργαλείων και υπηρεσιών τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας καθώς έρχεται δεύτερη στην Ελλάδα στη χρήση υπολογιστών και διαδικτύου και τρίτη στις επενδύσεις των επιχειρήσεων σε ΤΠΕ σε σχέση με τον κύκλο εργασιών τους. Όμως παρά την αυξημένη χρήση του διαδικτύου, η χρήση ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών και η ανάπτυξη εμπορικών υπηρεσιών παραμένει χαμηλή. Επίσης η απουσία κρίσιμης μάζας επιχειρήσεων ΤΠΕ καθιστά την Περιφέρεια Σχετικά με το ευρυζωνικό τηλεπικοινωνιακό δίκτυο (συνδέσεις ADSL), η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει ένα δυναμικό προφίλ τόσο στη χρήση όσο και στην κάλυψη και τις υφιστάμενες παροχές οι οποίες κρίνονται ικανοποιητικές. Παραμένουν όμως σημαντικές ανεπάρκειες σε μικρά νησιά και απομακρυσμένους οικισμούς τα οποία στερούνται πρόσβασης σε ευρυζωνικές υπηρεσίες.

Η ανάπτυξη των ευρυζωνικών δικτύων και υπηρεσιών αντιμετωπίζεται σε εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο της εθνικής Στρατηγικής για την Ψηφιακή Ελλάδα, και συνεπώς ο ρόλος της Περιφέρειας περιορίζεται στην τόνωση της τοπικής ζήτησης για υπηρεσίες και προϊόντα ΤΠΕ καθώς και στην ενθάρρυνση δημιουργίας επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τομέα των ΤΠΕ με τρόπο που να εξυπηρετεί τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας.

4.3 Σύνοψη ανάλυσης SWOT

Τα χαρακτηριστικά των κλάδων εξειδίκευσης παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 19. Οι παραπάνω επισημάνσεις συνοψίζονται στον πίνακα που ακολουθεί και στο Σχήμα 15 που παρουσιάζει τη συνοπτική SWOT της περιφέρειας.

Πίνακας 19: Συνοπτική περιγραφή των κλάδων εξειδίκευσης για την τελική επιλογή

Τουρισμός	Πολύ σημαντικό δυναμικό: • υπάρχει σημαντική εξειδίκευση (4.9) • το μεγαλύτερο μερίδιο στην απασχόληση (22.8%) • Αντιπροσωπεύει το 24% των κλινών στη χώρα και το 28% των 5άστερων ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων της χώρας	Μεγάλες διεθνείς αλυσίδες έχουν παρουσία στην Περιφέρεια	ΝΑΙ	Άτυπο cluster τουρισμού-γαστρονομίας στη Σαντορίνη	OXI	OXI
Γεωργία και κτηνοτροφία	• Τοπικά σημαντικό • Υπάρχει εξειδίκευση αλλά κάτω του ορίου (1.2) • Σημαντικό μερίδιο στην απασχόληση (4η θέση)	OXI	Περιορισμένες	Συμμετοχή παραγωγών της Σαντορίνης στο τοπικό cluster τουρισμού-γαστρονομίας	• OXI στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας αλλά το Παν. Αιγαίου διαθέτει σχετική δραστηριότητα	OXI στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας αλλά το Παν. Αιγαίου διαθέτει εξειδίκευση σε plant science (1.39)
Ποτοποιία	• Τοπικά σημαντικό (π.χ. Ρόδος, Σαντορίνη) • Δεν υπάρχει εξειδίκευση	OXI	ΝΑΙ	Συμμετοχή οινοποιών της Σαντορίνης στο τοπικό cluster τουρισμού-γαστρονομίας	Μεμονωμένες επιχειρήσεις έχουν κατά καιρούς ερευνητικές συνεργασίες ΕΛΚΕΘΕ	OXI
Αλιεία και υδατοκαλλιέργειες	Η μεγαλύτερη εξειδίκευση της περιφέρειας (14)	OXI	3 ^η θέση στην Ελλάδα. Εξάγονται Περίπου τα 2/3 της παραγωγής	OXI		OXI
Πλωτές μεταφορές	Υπάρχει εξειδίκευση (10.1)	OXI	OXI	OXI	OXI	OXI
Κατασκευές	• Δεν υπάρχει εξειδίκευση • 3η θέση στην απασχόληση	OXI	OXI	OXI	OXI	OXI
Παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ	Μικρό αλλά ταχύτατα αναπτυσσόμενο	OXI	OXI	OXI	OXI	OXI

Σχήμα 15: Ανάλυση SWOT

S	Δυνάμεις • Δεύτερη πλουσιότερη περιφέρεια στην Ελλάδα • Εξειδίκευση σε: τουρισμό. γεωργία. υδατοκαλλιέργειες. μεταποίηση γεωργικών προϊόντων. σημαντικές είναι επίσης οι μεταφορές και οι κατασκευές • Υψηλής ποιότητας φυσικού περιβάλλοντος • Σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα • Ευνοϊκό φυσικό περιβάλλον για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας • Σημαντικός αριθμός λιμένων και αεροδρομίων • Μεγάλη διείσδυση ΤΠΕ στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις • Πληθυσμιακή αύξηση και υψηλό ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού • Αρκετά νησιά διαθέτουν ισχυρό brand name στον τουρισμό • Καλή κατάσταση αλιευτικών πεδίων • Υψηλοί δείκτες βιοποικιλότητας στην ευρεία θαλάσσια περιοχή • Μικρότερος χρόνος πάχυνσης ιχθύων σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα • Έντονος εξαγωγικός προσανατολισμός της υδατοκαλλιέργειας • Σημαντική εσωτερική αγορά εξαιτίας του τουρισμού • Μεγάλος αριθμός ΠΟΠ και ΠΓΕ • Υψηλής ποιότητας γεωργικής παραγωγής.	W Αδυναμίες • Τριπλή νησιωτικότητα • Υψηλό κόστος μεταφορών • Σοβαρές ελλείψεις υδάτινων πόρων και ενέργειας • Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο εργαζομένων και χαμηλά ποσοστά πτυχιούχων στον πληθυσμό • Χαμηλή συμμετοχή στη διά βίου μάθηση • Χαμηλές επενδύσεις σε έρευνα από τις επιχειρήσεις • Χαμηλή ικανότητα απορρόφησης καινοτομιών από τις επιχειρήσεις • Μονοειδίκευση λόγω τουρισμού και απουσίας σημαντικής διαφοροποίησης της οικονομίας • Κυριαρχία του μαζικού τουρισμού • Μεγάλος αριθμός παλαιών σκαφών • Μικρό μέσο μέγεθος επιχειρήσεων υδατοκαλλιέργειας • Πολύ μικρή διαφοροποίηση στην υδατοκαλλιέργεια • Περιορισμένη τυποποίηση και πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων και υδατοκαλλιεργειών • Σημαντικές ελλείψεις σε σφαγεία. • Ψηφιακή απομόνωση μικρών νησιών και οικισμών
O	Ευκαιρίες • Διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος και ανάπτυξη τουρισμού εμπειρίας. • Αξιοποίηση συνεργιών με γεωργία-τρόφιμα-κτηνοτροφία • Εκσυγχρονισμός γεωργικού κλάδου με έμφαση στην ποιότητα και ασφάλεια • Ανάδειξη και προστασία αυτόχθονων ποικιλιών και φυλών. • Ανάδειξη παραδοσιακής τυροκομίας • Εκσυγχρονισμός κτηνοτροφίας και εισαγωγή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης. • Διαφοροποίηση και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας με εκτροφή ψαριών κατάλληλων για μεταποίηση • Εκσυγχρονισμός και αύξηση της παραγωγικότητας στις υδατοκαλλιέργειες • Ανάπτυξη εφαρμογών και υπηρεσιών πληροφορικής ιδιαίτερα για τον τουρισμό. • Ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος • Ανάπτυξη ΑΠΕ.	T Απειλές • Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον εξαιτίας της κρίσης • Σημαντικά εμπόδια στην επιχειρηματικότητα • Σημαντικός διεθνής ανταγωνισμός στους κλάδους εξειδίκευσης ιδιαίτερα λόγο κόστους και έλλειψης διαφοροποίησης της τοπικής παραγωγής • Διατήρηση του κόστους παραγωγής και μεταφορών σε υψηλά επίπεδα εξαιτίας των τιμών καυσίμων • Απειλή στο αλιευτικό απόθεμα από την μόλυνση. υπεραλίευση και μη αυτόχθονα είδη • Καθυστερήσεις στην ενεργειακή διασύνδεση των νησιών. • Καθυστερήσεις στην εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για την Ψηφιακή Ανάπτυξη θα διευρύνει το ψηφιακό χάσμα των μικρών νησιών.

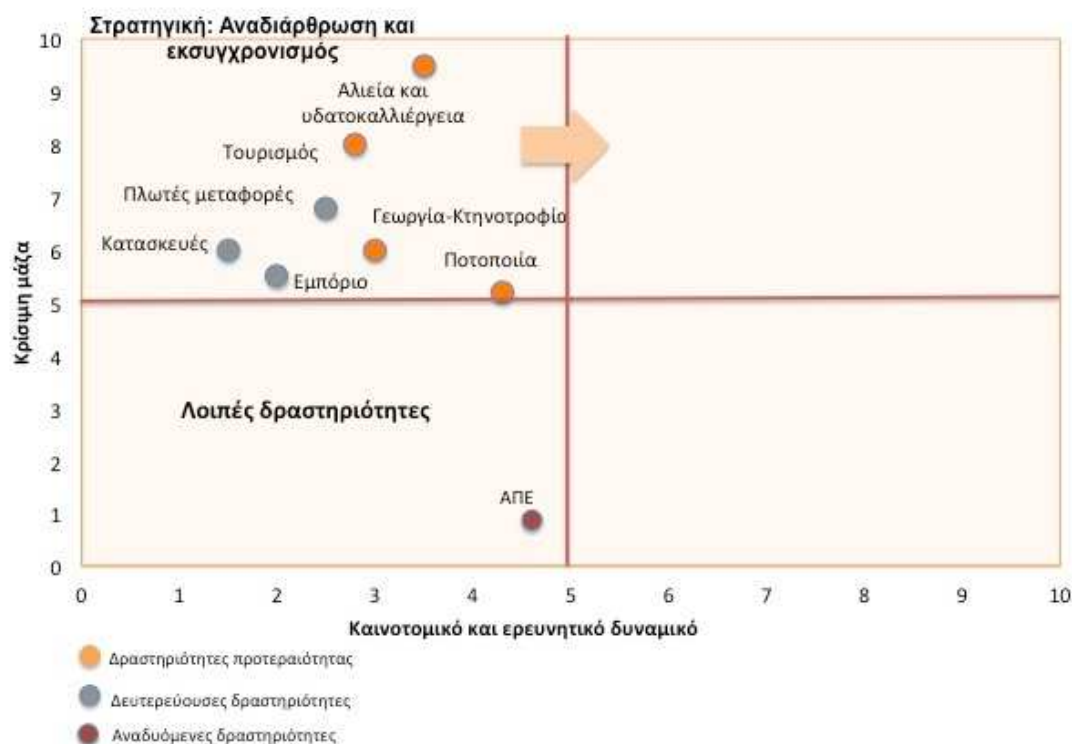
4.4 Ανάδειξη στρατηγικών επιλογών

4.4.1 Επιλογή προτεραιοτήτων

Η προσέγγιση της “έξυπνης εξειδίκευσης” απαιτεί τη διαμόρφωση ρεαλιστικών στρατηγικών επιλογών που βασίζονται στην αναγνώριση **υφιστάμενων ή αναδυόμενων οικονομικών δραστηριοτήτων** οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις του οικονομικού μετασχηματισμού της περιφέρειας μέσα στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Η διαμόρφωση των επιλογών βασίζεται στο συνδυασμό δύο βασικών κριτηρίων, την ύπαρξη ενός κρίσιμου παραγωγικού δυναμικού στην περιφέρεια, και τη συγκέντρωση τεχνολογικού και ερευνητικού δυναμικού (Σχήμα 16). Το **πρώτο κριτήριο** αναδεικνύει τις οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες είναι ήδη σημαντικές για την ανάπτυξη της περιφέρειας, με βάση τη συγκέντρωση κρίσιμης μάζας εντός της περιφέρειας (κάθετος άξονας). Το **δεύτερο κριτήριο** κατατάσσει τις **οικονομικές** δραστηριότητες με βάση τις συσσωρευμένες καινοτομικές και ερευνητικές τους ικανότητες (οριζόντιος άξονας). Με βάση την ανάλυση SWOT και τον συγκεντρωτικό Πίνακα 17, οι οικονομικές δραστηριότητες της περιφέρειας αποτυπώθηκαν στο Σχήμα 16. Όπως φαίνεται στο σχήμα όλες οι οικονομικές δραστηριότητες της περιφέρειας εντοπίζονται στο πάνω και κάτω αριστερό τεταρτημόριο καθώς καμία δεν διαθέτει σημαντική συγκέντρωση ερευνητών και καινοτομιών ικανοτήτων.

Σχήμα 16: Αξιολόγηση των δυνατοτήτων των επιχειρήσεων και επιλογές στρατηγικής για εξειδίκευση

Η περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων με σημαντική κρίσιμη μάζα αλλά περιορισμένες καινοτομικές ικανότητες (πάνω αριστερά τεταρτημόριο) θα πρέπει ακολουθήσει μία **στρατηγική αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού** η οποία βασίζεται στην ενδυνάμωση των τεχνολογικών και καινοτομιών δυνατοτήτων με στόχο τη μετάβαση στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο. Οι δραστηριότητες οι οποίες δεν διαθέτουν ούτε κρίσιμη μάζα ούτε σημαντικές καινοτομικές ικανότητες δεν μπορούν να αποτελέσουν προτεραιότητα.

Παράλληλα το περιορισμένο μέγεθος της τοπικής αγοράς αλλά και η παρατεταμένη οικονομική κρίση η οποία συρρικνώνει την αγορά ακόμα περισσότερο, επιβάλλουν τη διαμόρφωση προτεραιοτήτων που συμβάλουν στην εξωστρέφεια της οικονομίας και στην ανάπτυξη του εξαγωγικού δυναμικού. Κάτω από αυτό το πρίσμα μη εξαγωγικές δραστηριότητες όπως το **εμπόριο, οι κατασκευές και οι θαλάσσιες μεταφορές (ακτοπλοϊκές)** θεωρούνται δεύτερης προτεραιότητας δραστηριότητες οι οποίες θα ενισχυθούν εμμέσως μέσα από την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Το εμπόριο αποτελεί τμήμα σχεδόν όλων των αλυσίδων αξίας ενώ οι ακτοπλοϊκές μεταφορές επίσης αποτελούν τμήμα της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής και του τουρισμού. Τέλος οι κατασκευές θα τονωθούν μέσα από την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας και της ευρύτερης ανάπτυξης των νησιών.

Η έμφαση στους τομείς του τουρισμού και της αγροδιατροφή-υδατοκαλλιέργειας ήταν και το κύριο συμπέρασμα της εναρκτήριας διαβούλευσης-εργαστηρίου που πραγματοποιήθηκε στη Σύρο στις 10-4-2013 με τη συμμετοχή επιχειρήσεων, επιχειρηματικών και αγροτικών ενώσεων και άλλων κοινωνικών εταίρων. Σε ανάλογα συμπεράσματα κατέληξε και η ευρύτερη διαβούλευση με ερωτηματολόγιο που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2013.

4.4.2 Τομείς προτεραιότητας και Βασικές Τεχνολογίες Γενικής Εφαρμογής

Σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής είναι η αξιοποίηση, στο βαθμό που οι δυνατότητες της Περιφέρειας το επιτρέπουν, των Βασικών Τεχνολογιών Γενικής Εφαρμογής (BTΓΕ). Οι BTΓΕ απαιτούν υψηλό επίπεδο γνώσεων και συνδέονται με εντατικές ερευνητικές προσπάθειες, σημαντικές επενδύσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και υψηλά ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.¹⁸ Ως εκ τούτου η ανάπτυξή τους ξεπερνά τους πόρους (χρηματοδότηση, υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό) που μπορούν να μοχλευθούν σε περιφερειακό επίπεδο ιδιαίτερα σε Περιφέρειες με τα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η ανάπτυξη των τεχνολογιών αυτών μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντίθετα σε περιφερειακό επίπεδο είναι σημαντική η **διείσδυση** των τεχνολογιών

¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). Ευρωπαϊκή στρατηγική για βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής - γέφυρα για ανάπτυξη και απασχόληση. COM(2012) 341 final.

αυτών στην τοπική οικονομία μέσα από την μεταφορά τεχνολογίας και την ανάπτυξη εφαρμογών που μπορούν να ενσωματωθούν σε προϊόντα και στο παραγωγικό δυναμικό τοπικών επιχειρήσεων. Δραστηριότητες που θα μπορούσαν να ενισχυθούν είναι τα **επιδεικτικά έργα** και κυρίως η **αγορά τεχνογνωσίας**, η **εμπορική αξιοποίηση** και η **πρώτη βιομηχανική παραγωγή**.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τη συσχέτιση των βασικών οικονομικών τομέων της ΠΔΕ με τις Βασικές ΒΤΓΕ.

Πίνακας 20: Συνάφεια των ΒΤΓΕ με την εξειδίκευση της Περιφέρειας

ΒΤΓΕ	Αγροτική παραγωγή και τρόφιμα	Τουρισμός	Αλιεία – υδατοκαλλιέργεια	Εφαρμογές και υπηρεσίες ΤΠΕ	Καθαρές τεχνολογίες και ΑΠΕ
ΤΠΕ	✓	✓	✓	✓	✓
Μικρο-ναυπηγική					
Φωτονική					
Νανοτεχνολογία					
Βιομηχανική βιοτεχνολογία	✓		✓		✓
Προηγμένα υλικά	✓		✓		✓
Προηγμένες τεχνολογίες κατασκευής			✓		✓

Ιδιαίτερα σημαντική για την επίτευξη της στρατηγικής της Περιφέρειας είναι η διάχυση των ΤΠΕ, οι οποίες αν και δεν αποτελούν προτεραιότητα ως οικονομική δραστηριότητα, εντούτοις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως οριζόντια τεχνολογία η οποία επιτρέπει τη διαφοροποίηση των προϊόντων και τη σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας.

5 Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης στο Νότιο Αιγαίο

5.1 Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και στρατηγικές επιλογές

Στόχος της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι να αποτελέσει έναν από τους κορυφαίους προορισμούς του τουρισμού εμπειρίας (τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργική βιομηχανία) παγκοσμίως μέσα από την υιοθέτηση μίας στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης, διαφοροποίησης του προϊόντος και δημιουργίας ταυτότητας προορισμού. Ο τουρισμός εμπειρίας θα αποτελέσει τον αναπτυξιακό κορμό γύρω από τον οποίο θα αναπτυχθούν παραγωγικές δραστηριότητες βασισμένες στη γνώση και την καινοτομία με μεσοπρόθεσμο στόχο **τη διαφοροποίηση της οικονομίας και τον εμπλουτισμό των αναπτυξιακών επιλογών.**

Η ανάπτυξη της αγροδιατροφής, της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών αποτελούν αδιάρρηκτο συστατικό της αναπτυξιακής στρατηγικής καθώς η ποιοτική, υγιεινή και με τοπική ταυτότητα διατροφή αποτελούν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για τον τουρισμό εμπειρίας στο Νότιο Αιγαίο. Επιπλέον η ανάπτυξή τους συμβάλλει στην αύξηση της διατροφικής αυτάρκειας της περιφέρειας, στην ικανοποίηση των αναγκών της υπόλοιπης Ελλάδας και στην ανάπτυξη εξαγωγών σε αγορές εξειδικευμένες και υψηλών εισοδημάτων. Προϋπόθεση αποτελεί ο σεβασμός στο περιβάλλον, η αξιοποίηση των παραδοσιακών ποικιλιών και καλλιεργητικών τεχνικών και ο εμπλουτισμός τους με σύγχρονες γνώσεις και τεχνολογίες που θα αναζωογονήσουν την παραγωγική δραστηριότητα.

Η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών αποκτά έναν διπλό ρόλο. Οι ΤΠΕ αφενός θα βοηθήσουν στη διαφοροποίηση των προϊόντων και στην αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων στους παραπάνω τομείς και αφετέρου θα μειώσουν το υψηλό κόστος συναλλαγής εξαιτίας της νησιωτικότητας των επιχειρήσεων με τις δημόσιες υπηρεσίες. Με δεδομένο αφενός ότι η ανάπτυξη των αναγκαίων τηλεπικοινωνιών υποδομών και των ευρυζωνικών υπηρεσιών αποτελεί αντικείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για την Ψηφιακή Ανάπτυξη και αφετέρου του μικρού προϋπολογισμού που έχει στη διάθεσή της η Περιφέρεια στο Θεματικό Στόχο 2, η Περιφέρεια επικεντρώνει την προσπάθειά της **στην κινητοποίηση των δημόσιων και ιδιωτικών πόρων για ΤΠΕ στην ενίσχυση των τομέων προτεραιότητας.** Για τον λόγο αυτό οι δράσεις για την ενίσχυση και αξιοποίηση των **δεν αντιμετωπίζονται ξεχωριστά ως ανεξάρτητη προτεραιότητα, αλλά ενσωματώνονται μέσα στη λογική παρέμβασης κάθε τομέα προτεραιότητας.**

Η υλοποίηση του αναπτυξιακού μοντέλου απαιτεί την αξιοποίηση καθαρών πράσινων τεχνολογιών για τον περιορισμό των επιδράσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων πάνω στη φύση η οποία αποτελεί το βασικό περιουσιακό στοιχείο και συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας. Παράλληλα η εξοικονόμηση ενέργειας και η χρήση εναλλακτικών μορφών στην παραγωγή της θα συμβάλουν στη βελτίωση του περιβάλλοντος και στη μείωση του

ενεργειακού κόστους, ενώ η ενθάρρυνση ιδιωτικών επενδύσεων για την αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού της Περιφέρειας θα συμβάλει στην αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ και της ενεργειακής αυτονομίας της Περιφέρειας.

Η ανταγωνιστή θέση της Περιφέρειας δεν μπορεί να οικοδομηθεί μόνο πάνω στους φυσικούς πόρους της αλλά θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που προσφέρει η επιστήμη και η τεχνολογία για τη συνεχή ανανέωση του παραγωγικού δυναμικού των προϊόντων και των προσφερόμενων υπηρεσιών και σε αυτό τον τομέα η Περιφέρεια πρέπει να καλύψει σημαντική απόσταση. Καθοριστικός παράγοντας στην προσπάθεια αυτή είναι η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλα τα επίπεδα και η καλλιέργεια των αναγκών δεξιοτήτων και γνώσεων. Η στενότερη σύνδεση με το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου, η αξιοποίηση του ΕΘΙΑΓΕ και ΕΛΚΕΘΕ, η ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης στους τομείς προτεραιότητας, αποτελούν μερικά από τα πρώτα βασικά βήματα στην προσπάθεια υλοποίησης της στρατηγικής.

Οι τομείς προτεραιότητας που αναφέρθηκαν και η αλληλεξάρτησή τους παρουσιάζεται στο Σχήμα 17 και αναλύονται στη συνέχεια. Ο τουρισμός εμπειρίας, η αγροδιατροφή και η αλιεία-υδατοκαλλιέργειες αποτελούν διακριτούς τομείς παρέμβασης, ενώ η αξιοποίηση των ΤΠΕ και των καθαρών τεχνολογιών διατρέχει οριζόντια τους τομείς προτεραιότητας και τις λοιπές οικονομικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια.

Σχήμα 17: Οι προτεραιότητες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

5.2 Το μοντέλο παρέμβασης

Ο σχεδιασμός της στρατηγικής βασίστηκε σε σειρά διαβουλεύσεων που ανέδειξαν ανάμεσα στα άλλα δύο σημαντικές παραμέτρους:

- τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις (π.χ. θεσμικά θέματα, γραφειοκρατία, υποδομές, νησιωτικότητα) επισκιάζουν κάθε δημιουργική σκέψη και απορροφούν την ενεργητικότητά τους
- σε μεγάλο βαθμό οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σημαντική έλλειψη αυτοπεποίθησης ότι μπορούν να τα καταφέρουν έξω από τις γνωστές ρουτίνες, δραστηριότητες και

αγορές. Η έλλειψη αυτοπεποίθησης σχετίζεται τόσο με τα σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν όσο και με την άγνοια των δυνατοτήτων επιλογών, αλλά και του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να προσεγγίσουν την αλλαγή.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η προσέγγιση ανάπτυξης των καινοτομικών ικανοτήτων των επιχειρήσεων θα ακολουθήσει μια ολοκληρωμένη και βήμα-προς-βήμα προσέγγιση η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη της ικανότητας των επιχειρήσεων να αφομοιώσουν νέα γνώση και στην **ενθάρρυνση και στήριξη της επιχειρηματικής ανακάλυψης**. Για το σκοπό αυτό υιοθετείται μια προσέγγιση τεσσάρων σταδίων:

- **Ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των επιχειρήσεων στην ανάδειξη των αναπτυξιακών επιλογών:** Περιλαμβάνονται ενέργειες διαβούλευσης, ανάλυσης και καταγραφής, ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης των επιχειρήσεων και επιδεικτικά έργα που αναδεικνύουν τις δυνατότητες και τα οφέλη από την ανάπτυξη καινοτομιών και θέτουν τα θεμέλια της **επιχειρηματικής ανακάλυψης**.
- **Ανάπτυξη καινοτομικών ικανοτήτων μέσα από τη συμβουλευτική και την εκπαίδευση:** Οργάνωση συμβουλευτικών δράσεων (από τον αγρότη-επιχειρηματία έως την επιχείρηση) που θα αναδεικνύουν τις δυνατότητες καινοτομίας στη συγκεκριμένη δραστηριότητα και **θα ενθαρρύνουν την επιχειρηματική ανακάλυψη**. Παράλληλα προωθείται η ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα (διοίκηση-εργαζόμενοι).
- **Έργα ανάπτυξης καινοτομιών:** Χρηματοδότηση έργων που στηρίζουν την ανάπτυξη καινοτομιών όπως για παράδειγμα:
 - έρευνα για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και διαδικασιών
 - έρευνα ή/και τεχνική βοήθεια για την επίλυση τεχνολογικών προβλημάτων
 - σχεδιασμός νέων προϊόντων, συσκευασιών, οργανωτικών καινοτομιών, καινοτομιών διαδικασίας
 - προσδιορισμός νέων αγορών και ανάπτυξη στρατηγικών διείσδυσης
 - δημιουργία clusters και συνεργατικών δικτύων
- **Χρηματοδότηση της υλοποίησης των καινοτομιών και της εφαρμογής τους σε παραγωγική κλίμακα.** Η ενίσχυση της έρευνας και της ανάπτυξης καινοτομιών η οποία θα υποστηριχθεί κυρίως από τον Θεματικό Στόχο 1 θα συνδυαστεί με χρηματοδοτήσεις με τη μορφή επιδοτήσεων από τον Θεματικό Στόχο 2 και 3, για την υλοποίηση των καινοτομιών σε παραγωγική κλίμακα και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

Τα παραπάνω τέσσερα στάδια εφαρμόζονται, όπου αυτό απαιτείται, σε καθένα από τους τομείς προτεραιότητας, δημιουργώντας για κάθε τομέα συγκεκριμένες δραστηριότητες και παρεμβάσεις.

Παράλληλα δίνεται έμφαση στις διεπιφάνειες ανάμεσα στους τομείς και στα σημεία συνάντησης των αλυσίδων αξίας τους, στοχεύοντας στην εκμετάλλευση των μεταξύ τους συνεργιών (π.χ. τουρισμός και γαστρονομία που συνενώνει την αγροδιατροφή με τον τουρισμό).

6 Άξονες ανάπτυξης

Η στρατηγική ανάπτυξης κάθε τομέα και οι προτεραιότητες που έχουν τεθεί αποτελούν αποτέλεσμα μακράς διαβούλευσης με τις επιχειρήσεις. Επαγγελματικών, επιχειρηματικών και αγροτικών ενώσεων, του Πανεπιστημίου Αιγαίου και του ΕΛΚΕΘΕ. Οι διαβουλεύσεις είχαν τη μορφή θεματικών εργαστηρίων και διοργανώθηκαν σε διαφορετικά νησιά ανάλογα με το θέμα κάθε εργαστηρίου.

6.1 Άξονας 1: Τουρισμός εμπειρίας

6.1.1 Στρατηγική ανάπτυξης της καινοτομίας στον τουρισμό εμπειρίας

Ο τουρισμός είναι μια διεθνοποιημένη οικονομική δραστηριότητα και επομένως οι δραστηριότητες στην Περιφέρεια αποτελούν ένα τμήμα μιας παγκόσμιας αλυσίδας αξίας.

Στρατηγικός στόχος για την επίτευξη του οράματος της Περιφέρειας είναι η βιώσιμη οικονομική αναβάθμιση του τουρισμού και των συσχετιζόμενων κλάδων, δηλαδή η μετακίνηση των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες και αγορές οι οποίες είναι περισσότερο κερδοφόρες, μεγαλύτερης έντασης δεξιοτήτων και τεχνολογίας και αναπτύσσονται σε αρμονία με το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Η στρατηγική της αναβάθμισης στοχεύει σε τέσσερις άξονες:

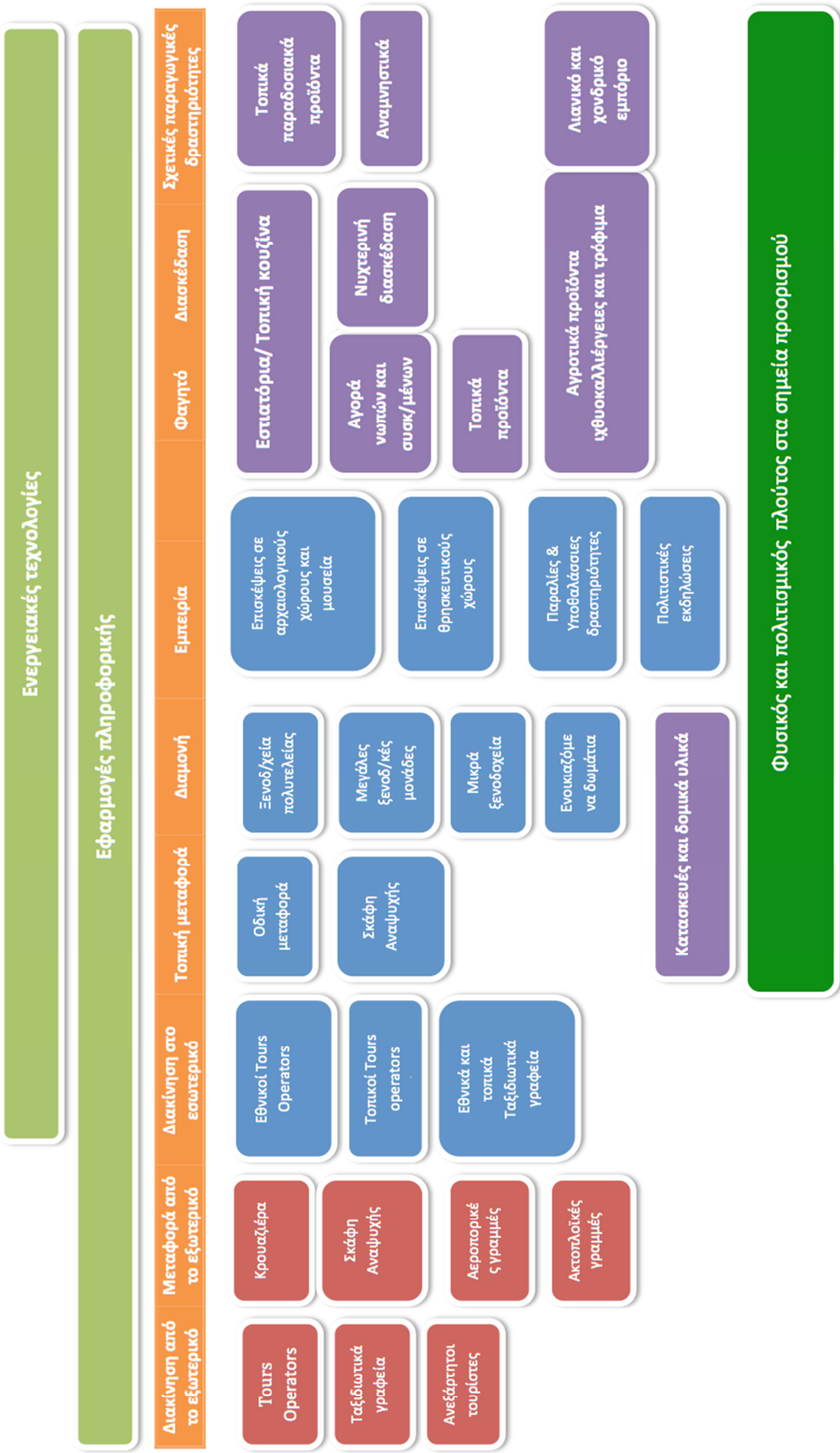
Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας: Επιδιώκεται η προσέλκυση περισσότερων δραστηριοτήτων στην αλυσίδα αξίας του τουρισμού με την ανάπτυξη των διασυνδέσεων με την αγροτική οικονομία και τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, την αξιοποίηση του πολιτισμού και τη διασύνδεση των επιχειρήσεων πολιτιστικών προϊόντων με τον τουρισμό, τον προσανατολισμό της τοπικής βιοτεχνίας στην παραγωγή προϊόντων που αξιοποιούνται από τις τουριστικές επιχειρήσεις (π.χ. εξοπλισμός) ή την παραγωγή προϊόντων για τους τουρίστες (κοσμήματα, χειροτεχνήματα κ.λπ.)

Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος - ανάπτυξη του τουρισμού εμπειρίας:

Διαφοροποίηση από το μοντέλο ήλιος και θάλασσα και τον μαζικό τουρισμό αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει ο φυσικός, γαστρονομικός και πολιτισμικός πλούτος της Περιφέρειας. Όπως τίθεται στη στρατηγική της Περιφέρειας¹⁹ *“το τρίπτυχο: Παραδοσιακά Προϊόντα - Παραδοσιακές Τέχνες και Πολιτισμός θα πρέπει να αποτελέσουν τις εμβληματικές μας προτεραιότητες στην ανάδειξη του προορισμού”*.

¹⁹ Στρατηγική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για τον Τουρισμό και παρουσίαση του Επικαιροποιημένου Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης της Τουριστικής Προβολής για το 2013-2014.

Σχήμα 18:Αλυσίδα αξίας του τουρισμού

Η σημαντική διαφοροποίηση της υλικής και άυλης “περιουσίας” (assets) των νησιών δίνει τη δυνατότητα αφενός της ανάδειξης μια μοναδικής ταυτότητας για κάθε νησί ή ομάδα νησιών και αφετέρου της ανάπτυξης ενός μοναδικού μείγματος νέων τουριστικών προϊόντων εμπειρίας που περιλαμβάνουν:

- το φυσιολατρικό τουρισμό
- τον γαστρονομικό τουρισμό
- τον γεωτουρισμό
- τον αγροτουρισμό
- τον πολιτιστικό τουρισμό
- τον θρησκευτικό τουρισμό
- city breaks (Ρόδος)
- μαθητικές εκδρομές
- συνεδριακός τουρισμός
- θαλάσσιος τουρισμός (καταδυτικός, ιστιοπλοϊκός κλπ.)
- καλλιτεχνικός τουρισμός

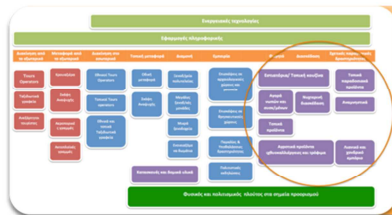
Οι προορισμοί είναι μοναδικοί στο βαθμό που κάθε ένας προσφέρει ένα μοναδικό σύνολο ευκαιριών εμπειρίας. Η δημιουργία εμπειρίας συνεπάγεται τη **δημιουργία ενός μύθου** τον οποίο θα ζήσει ο επισκέπτης μέσα από ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Ο μύθος αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία πώλησης του προορισμού. Η δημιουργία της εμπειρίας απαιτεί την ενεργή συμμετοχή τόσο των τουριστών όσο και της τοπικής κοινότητας ή οποία θα δώσει ζωή στο μύθο.

Αναβάθμιση των καταλυμάτων σε ανώτερο επίπεδο υπηρεσιών: Η αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών από τα καταλύματα (ξενοδοχεία και νοικιαζόμενα δωμάτια) σχετίζεται τόσο με την αναβάθμιση των καταλυμάτων και την άνοδό τους σε μεγαλύτερη κατηγορία (αστέρια ή κλειδιά) όσο και με την απόκτηση σημάτων ποιότητας, π.χ. τοπικό σήμα ποιότητας, eco-labels κλπ.

Χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) και καθαρών τεχνολογιών: Η χρήση των ΤΠΕ επιτρέπει την αύξηση της παραγωγικότητας, την άμεση προώθηση των υπηρεσιών, την απεξάρτηση από τους ενδιάμεσους (tour operators και γραφεία ταξιδιών) και την άμεση διαχείριση των κρατήσεων.

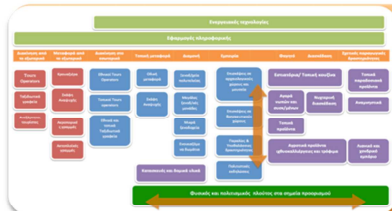
Επίσης η υιοθέτηση καθαρών τεχνολογιών και τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας επιτρέπει τη μείωση του κόστους, τη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και τη δημιουργία φιλικής προς το περιβάλλον εικόνας ή οποία στη συνέχεια μπορεί να αποτελέσει το εισιτήριο για την είσοδο σε αγορές οικολογικά ευαίσθητων τουριστών.

Σχήμα 19: Στρατηγικές οικονομικής αναβάθμισης του τουρισμού

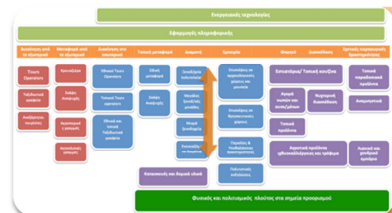
Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας

- Επιχειρήσεις από άλλους κλάδους εισέρχονται στην αλυσίδα του τουρισμού ως προμηθευτές ή ως πελάτες (αγροδιατροφή, βιοτεχνία, εμπόριο κλπ.)

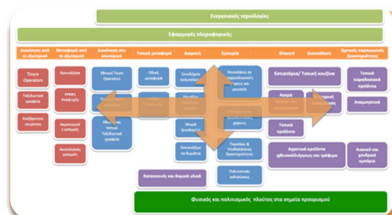
Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος

- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει ο φυσικός, γαστρονομικός και πολιτισμικός πλούτος της Περιφέρειας για την προσφορά μοναδικής εμπειρίας στους τουρίστες

Αναβάθμιση των καταλυμάτων σε ανώτερο επίπεδο υπηρεσιών

- Βελτίωση ποιότητας και υπηρεσιών, αναβάθμιση στο σύστημα κατάταξης και απόκτηση πιστοποιήσεων (ποιότητας, eco-label κλπ.).

Χρήση ΤΠΕ και καθαρών τεχνολογιών

- Η εισαγωγή και χρήση ΤΠΕ από επιχειρήσεις και οργανισμούς που σχετίζονται με τον τουρισμό όπως συστήματα κρατήσεων, ιστοσελίδες, εργαλεία marketing, υπηρεσίες πληροφοριών κλπ.
- Η χρήση καθαρών τεχνολογιών μειώνει το κόστος λειτουργίας και τις επιδράσεις στο περιβάλλον και ανοίγει νέες αγορές

Στην εφαρμογή τους οι παραπάνω επιμέρους στρατηγικές μπορούν να συνδυαστούν και να αλληλοϋποστηριχθούν. Για παράδειγμα η διαφοροποίηση του προϊόντος μπορεί να συνδυαστεί με τη διεύρυνση της αλυσίδας του τουρισμού, όπως συμβαίνει στον γαστρονομικό τουρισμό, ή στον καλλιτεχνικό τουρισμό. Επίσης η ανάπτυξη του οικοτουρισμού ή του φυσιολατρικού τουρισμού μπορεί να υποστηριχθεί με την προώθηση πράσινων τεχνολογιών.

6.1.2 Δράσεις ανάπτυξης του τουρισμού εμπειρίας

Προτεραιότητα 1.1: Στήριξη της επιχειρηματικής ανακάλυψης για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος - βελτίωση της ποιότητας και δημιουργία υπηρεσιών εμπειρίας

Η διαφοροποίηση από το μαζικό τουρισμό απαιτεί την κατανόηση και ανάδειξη των τοπικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και την υποβοήθηση των τοπικών επιχειρήσεων να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των νέων μορφών τουρισμού μέσα από μια διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης όπου οι τοπικές επιχειρήσεις με τη βοήθεια επιστημόνων και ειδικών στον τουρισμό (ΑΕΙ, εξειδικευμένοι σύμβουλοι κλπ.) συνειδητοποιούν τις ευκαιρίες και θέτουν προτεραιότητες.

Ιδιαίτερα η ανάπτυξη του τουρισμού εμπειρίας και η δημιουργία ενός ή περισσότερων τοπικών μύθων απαιτεί τόσο το μετασχηματισμό και την προσαρμογή των τοπικών επιχειρήσεων (τουριστικών και μη) όσο και ευρύτερες παρεμβάσεις που θα ενσωματώσουν στην προσπάθεια την κοινωνία των νησιών. Το σημαντικό **πολιτισμικό** απόθεμα της περιφέρειας (π.χ. το Ακρωτήρι στη Σαντορίνη, ο Ιπποκράτης στην Κω, η Δήλος κ.λπ.) αποτελεί ένα σημαντικό δομικό στοιχείο στην ανάπτυξη της εμπειρίας το οποίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί και να ενσωματωθεί στους τοπικούς μύθους.

Η Στρατηγική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για τον Τουρισμό εντοπίζει μια σειρά νέων αγορών τουρισμού εμπειρίας στις οποίες θα μπορούσαν να εισέλθουν οι τουριστικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας σε συνδυασμό με την ανάδειξη των μικρών οικογενειακών μονάδων που προσφέρουν μια διαφορετική διάσταση στη φιλοξενία και μπορούν να αποτελέσουν τους βασικούς πρωταγωνιστές στη δημιουργία του τοπικού μύθου. Αρκετές επιχειρήσεις έχουν ήδη με επιτυχία εισέλθει σε αυτές τις αγορές αλλά οι δυνατότητες παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτες.

Σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής είναι η προώθηση του Aegean Cuisine, το οποίο αποτελεί βασικό και ταυτόχρονα συνδεδετικό στοιχείο του μύθου ή μύθων γύρω από τους οποίους θα αναπτυχθεί ο τουρισμός εμπειρίας.

Η υιοθέτηση από τις επιχειρήσεις (καταλύματα, οργανωτές δραστηριοτήτων, εστιατόρια, κλπ.) νέων μοντέλων τουρισμού απαιτεί τον σχεδιασμό ή τον επανασχεδιασμό (εάν είναι υφιστάμενες επιχειρήσεις) των λειτουργιών και διεργασιών των επιχειρήσεων, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του τοπικού μύθου και στις νέες προσφερόμενες υπηρεσίες. Παράλληλα απαιτούνται επεμβάσεις στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και δημιουργία προτύπων που αρμόζουν στην ταυτότητα της Περιφέρειας. Στην επίτευξη του στόχου αυτού θα συμβάλει και η διεύρυνση της αλυσίδας αξίας που περιγράφεται στην επόμενη Προτεραιότητα.

Τέλος η επιτυχία της στρατηγικής της διαφοροποίησης εξαρτάται και από τη δημιουργία των αναγκαίων μικρής κλίμακας επενδύσεων που θα βελτιώσουν και θα διαμορφώσουν κατάλληλα το φυσικό και θαλάσσιο περιβάλλον (π.χ. μονοπάτια, χωροθετήσεις καταδυτικών πάρκων). Ανάμεσά τους ιδιαίτερης σημασίας είναι η δημιουργία μαρινών,

καθώς η μόχλευση στην τοπική οικονομία είναι πολύ σημαντική. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες της Ισπανικής Ένωσης Τουριστικών Λιμένων προκύπτει ότι κάθε τουρίστας που ξοδεύει 100€ σε μια μαρίνα ξοδεύει επιπλέον 450€ στην τοπική οικονομία. Επιπλέον η λειτουργία της μαρίνας συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας σε πολλούς κλάδους της τοπικής οικονομίας, τόσο άμεσα σε ναυπηγό-επισκευαστικές δραστηριότητες, όσο και έμμεσα στην ευρύτερη οικονομία. Συγκεκριμένα σύμφωνα με ειδικούς του κλάδου για κάθε 100 νέες θέσεις σκαφών δημιουργούνται 4,4 νέες θέσεις εργασίας μέσα στη μαρίνα και 100 θέσεις εργασίας στις δραστηριότητες υποστήριξης στην τοπική οικονομία. Τέλος υπολογίζεται ότι για κάθε 1€ άμεσης επένδυσης δημιουργείται 1,5€ άμεσης οικονομικής δραστηριότητας μέσα στη μαρίνα και 6,8€ έμμεσης οικονομικής δραστηριότητας στην τοπική οικονομία.

Πίνακας 21: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της παρεχόμενης εμπειρίας	Ανάπτυξη της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων στον τουρισμό εμπειρίας και εισαγωγή νέων και βελτίωση των υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας	- Δράση 1.1.1: Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης. ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας και σχεδιασμός νέων υπηρεσιών εμπειρίας - Δράση 1.1.2 Ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας - Δράση 1.1.3 Ανάπτυξη και εφαρμογή τοπικών σημάτων ποιότητας
	Ανάδειξη του περιβάλλοντος και υλοποίηση παρεμβάσεων που είναι αναγκαίες για την επίτευξη της στρατηγικής διαφοροποίησης.	Δράση 1.1.4 Ανάπτυξη υποδομών μικρής κλίμακας και διαμόρφωση του περιβάλλοντος για επιλεγμένες μορφές τουρισμού

Οι παρεμβάσεις που θα στηρίζουν την προσπάθεια των τουριστικών επιχειρήσεων να αναπτύξουν και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στις αγορές του εναλλακτικού τουρισμού περιλαμβάνουν:

Δράση 1.1.1: Ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και σχεδιασμός νέων υπηρεσιών εμπειρίας

Η δράση προωθεί την επιχειρηματική ανακάλυψη και περιλαμβάνει ενέργειες που προετοιμάζουν το έδαφος εφαρμογής της στρατηγικής συνδυάζοντας την έρευνα για τον προσδιορισμό των επιλογών και το σχεδιασμό υπηρεσιών καθώς και τη διάχυση της γνώσης και την ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων για να υιοθετήσουν τις νέες υπηρεσίες:

- Έρευνα των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που προσφέρονται σε κάθε νησί για την ανάπτυξη μοναδικών ειδών εμπειρίας και ανάδειξη των υπηρεσιών και παρεμβάσεων που είναι αναγκαίες για τη δημιουργία του νέου τουριστικού προϊόντος.

Η έρευνα θα αναδείξει τις τοπικές ιστορίες που μπορούν να αποτελέσουν τα δομικά στοιχεία του τοπικού μύθου. Επίσης θα εστιάσει στη μελέτη του τοπικού μοντέλου των μικρών οικογενειακών ξενοδοχείων, των δικών τους ιστοριών, των μεθόδων τους και των χαρακτηριστικών τους τα οποία θα αναδειχθούν θα ενσωματωθούν στον τοπικό μύθο και θα μετατραπούν σε συγκεκριμένες υπηρεσίες και ρουτίνες μέσα στις τουριστικές επιχειρήσεις. Για την αποφυγή επικαλύψεων θα αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών και υφιστάμενων μελετών και θα συμπληρωθούν όπου είναι αναγκαίο οι Ενέργειες Δ1.1.1 και Δ1.1.2 του Υποέργου 4 του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης της ΠΝΑ για τον Τουρισμό. .

- Έρευνα για την ανάπτυξη σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης του καταδυτικού τουρισμού με συλλογή ωκεανογραφικών δεδομένων και χαρτογράφηση των υποθαλάσσιων ιδιομορφιών που θα μπορέσουν να αποτελέσουν σημεία προσέλκυσης τουριστών. Αρχικά τα σχέδια βιώσιμης ανάπτυξης θα αναπτυχθούν για τρία νησιά και στη συνέχεια θα επεκταθεί εάν κριθεί αναγκαίο και σε περισσότερα νησιά. Τα αποτελέσματα των σχεδίων βιώσιμης ανάπτυξης θα διαχυθούν στις τοπικές κοινωνίες και θα αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη της αντίστοιχης επιχειρηματικής δραστηριότητας η οποία θα υποστηριχθεί από άλλες δράσεις.
- Διάχυση και ενημέρωση των εμπλεκόμενων στον τουρισμό για τις δυνατότητες που προσφέρει κάθε νησί με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας. Ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων του τουρισμού για τις δυνατότητες που προσφέρει η διαφοροποίηση και η συμμετοχή στη δημιουργία του τοπικού μύθου. Ανάπτυξη μαζί με τις επιχειρήσεις του τουρισμού επιμέρους “ταυτοτήτων” για τις δραστηριότητές τους που εντάσσονται στον γενικότερο τοπικό μύθο. Εισαγωγή του τοπικού μύθου στις δραστηριότητες του νησιού. ενημέρωση και εκπαίδευση του πληθυσμού. Για παράδειγμα στην Κω κεντρικό στοιχείο είναι η ανάδειξη του Ιπποκράτη γύρω από τον οποίο θα αναπτυχθούν επιμέρους ιστορίες σχετικά με τη διατροφή την υγεία κ.λπ.
- Ενέργειες διάδοσης των επιλεγμένων μορφών τουρισμού εμπειρίας και των σχετικών μύθων. Σχεδιασμός και υλοποίηση εξειδικευμένων ενεργειών προβολής ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε νησιού. Η ενέργειες αυτές θα συνδυασθούν με τις Ενέργειες διοργάνωσης workshops θεματικού τουρισμού (Ενέργειες Δ.4.2. Δ.5.2 τη Υποέργου 1) του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης της ΠΝΑ για τον Τουρισμό.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προσφορών

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Αιγαίου, ΕΛΚΕΘΕ, Εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, άλλοι ερευνητικοί οργανισμοί

Δικαιούχοι: Επιμελητήρια, Δήμοι

Δράση 1.1.2 Ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας

Η δράση προϋποθέτει την ολοκλήρωση της Δράσης 1.1.1 η οποία θα προσδιορίσει και τα είδη του τουρισμού που θα ενισχυθούν σε κάθε νησί. Η δράση περιλαμβάνει τόσο τον

εξειδικευμένο σχεδιασμό υπηρεσιών (νέων ή βελτιωμένων) ανά επιχείρηση, όσο και την υποστήριξη για την υιοθέτηση των υπηρεσιών. Οι υποστηριζόμενες ενέργειες είναι οι ακόλουθες:

- Μεταφορά εμπειρίας επιτυχημένων παραδειγμάτων τουρισμού εμπειρίας από επιχειρήσεις της Περιφέρειας, αλλά και από άλλες Περιφέρειες ή το εξωτερικό.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις για την είσοδο τους σε συγκεκριμένες αγορές τουρισμού εμπειρίας. Το πακέτο συμβουλευτικών υπηρεσιών που θα προσφέρεται σε κάθε τουριστική επιχείρηση περιλαμβάνει το σχεδιασμό των νέων υπηρεσιών που θα παρέχονται από την επιχείρηση, εντοπισμό παρεμβάσεων και αλλαγών μέσα στην επιχείρηση, καθώς και τη σύνταξη επιχειρηματικού σχεδίου για την εφαρμογή και υλοποίηση των νέων υπηρεσιών.
- Εφαρμογή των σχεδίων ανάπτυξης η/και βελτίωσης των υπηρεσιών ενισχύοντας επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό
- Ανακαίνιση και αξιοποίηση από επιχειρήσεις, εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων και κτιρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας, με έμφαση στη σύνδεση της αρχιτεκτονικής ταυτότητας με τη σύγχρονη οικονομική δραστηριότητα.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, Παν. Αιγαίου, εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Επιμελητήρια (για τη μεταφορά καλών παραδειγμάτων)

Δράση 1.1.3: Ανάπτυξη και εφαρμογή τοπικών σημάτων ποιότητας

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται ενέργειες σχεδιασμού, προώθησης και εισαγωγής σημάτων ποιότητας στις επιχειρήσεις του τουρισμού στην ΠΝΑ.

- Δημιουργία τοπικού (της ΠΝΑ) σήματος ποιότητας καταλυμάτων και τουριστικών υπηρεσιών
Το τοπικό σήμα ποιότητας θα αναπτυχθεί υπό την αιγίδα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και θα σχεδιαστεί με τη συμμετοχή και συναίνεση όλων των φορέων της Περιφέρειας που εμπλέκονται στην αλυσίδα του τουρισμού
- Υποστήριξη της αποδοχής και διάδοσης του τοπικού σήματος ποιότητας και του σήματος του Aegean Cuisine με ανάπτυξη κατάλληλων προωθητικών ενεργειών
- Χρηματοδότηση των αναγκών παρεμβάσεων στις επιχειρήσεις για να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις και την απόκτηση του τοπικού σήματος ποιότητας ή άλλων σημάτων ποιότητας. Περιλαμβάνονται:
 - ο η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για τον σχεδιασμό της αναβάθμισης και για τη βελτίωση των υπηρεσιών

- Ο εκπαίδευση προσωπικού
- Ο αναγκαίες επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό για την συμμόρφωση με τις ανάγκες του σήματος ποιότητας.

Τρόπος υλοποίησης: Αυτεπιστασία. Πρόσκληση υποβολής προσφορών - κρατική ενίσχυση

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, Παν. Αιγαίου, εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Υπηρεσίες ΠΝΑ, Επιμελητήρια (για τη μεταφορά καλών παραδειγμάτων), Δήμοι

Δράση 1.1.4 Ανάπτυξη υποδομών μικρής κλίμακας και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος που σχετίζεται με επιλεγμένες μορφές τουρισμού

Η ανάπτυξη των συγκεκριμένων μορφών τουρισμού εμπειρίας, όπως για παράδειγμα οι θαλάσσιες μορφές τουρισμού, ο περιπατητικός τουρισμός κλπ., απαιτεί την ανάπτυξη υποδομών μικρής κλίμακας, π.χ. χαράξεις διαδρομών, χωροθέτηση και προστασία καταδυτικών πάρκων.

Επίσης η ανάδειξη του πολιτισμικού αποθέματος, π.χ. αρχιτεκτονικά και ιστορικά μνημεία, αποτελούν απαραίτητα στοιχεία στην ανάδειξη των τοπικών μύθων.

Η επιλογή των έργων που θα υλοποιηθούν θα βασιστεί στα αποτελέσματα της έρευνας που θα προκύψουν στο πλαίσιο της δράσης 1.2.1.

Τρόπος υλοποίησης: Αυτεπιστασία. Πρόσκληση υποβολής προσφορών.

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Εταιρείες (κατασκευαστικές, προμηθευτές υλικού κ.λπ.), εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ.

Δικαιούχοι: Υπηρεσίες ΠΝΑ, Δήμοι, Υπ. Πολιτισμού

Προτεραιότητα 1.2: Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας

Η αλυσίδα αξίας του τουρισμού διασταυρώνεται με τις αλυσίδες αξίας μεγάλου αριθμού κλάδων. Η αξιοποίηση των συνεργιών τροφοδοτεί την ανάπτυξη όχι μόνο του τουρισμού αλλά και των συνεργαζόμενων κλάδων. Η ανάπτυξη της συνεργασίας είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για αναδυόμενες δραστηριότητες, οι οποίες είτε άρχισαν να αναπτύσσονται εξαιτίας του τουρισμού, είτε η διασύνδεση τους με τον τουρισμό μπορεί να δημιουργήσει την αναγκαία αρχική αγορά για την καθιέρωσή τους. Παίρνοντας ως αφετηρία τις δραστηριότητες επιχειρηματικής ανακάλυψης που ενισχύονται στην Προτεραιότητα 1.

προτεραιότητα θα δοθεί στη χρηματοδότηση έργων σχετικών με δραστηριότητες που θα προκύψουν από την Προτεραιότητα 1.

Πίνακας 22: Λογική Παρέμβασης Προτεραιότητας 1.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού με την ανάπτυξη ανάντι και κατάντι διασυνδέσεων	• Ανάπτυξη καινοτόμας επιχειρηματικότητας σχετιζόμενη με τον τουρισμό • Ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού εμπειρίας	• Δράση 1.2.1: Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στον τουρισμό εμπειρίας • Δράση 1.2.2: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας

Δράση 1.2.1: Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στον τουρισμό εμπειρίας

Χρηματοδότηση υφιστάμενων ή νέων επιχειρήσεων (start-ups) για έρευνα και την ανάπτυξη καινοτόμων για το νησί στο οποίο εγκαθίστανται ή την Περιφέρεια, υπηρεσιών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων **που σχετίζονται με τον τουρισμό**, με έμφαση σε υπηρεσίες και προϊόντα που σχετίζονται με προωθούμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που προέκυψαν από την Προτεραιότητα 1.

Επίσης θα ενθαρρυνθούν ιδέες που προέρχονται από τους φοιτητές ή το ακαδημαϊκό προσωπικό του Πανεπιστημίου του Αιγαίου σε συνεργασία με τις δραστηριότητες της ΜΟΚΕ ή του γραφείου Διαμεσολάβησης του Ιδρύματος, ή άλλης σχετικής δομής που θα υπάρξει το Πανεπιστήμιο. Επίσης η δράση αυτή θα στηρίξει και αποφοίτους άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Περιφέρειας.

Τα ερευνητικά έργα θα χρηματοδοτηθούν από τον ΘΣ1, ενώ η ανάπτυξη καινοτομιών και η εφαρμογή τους σε παραγωγική κλίμακα από τον ΘΣ 3.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο συγχρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υφιστάμενες ή νεοσύστατες ΜΜΕ

Δικαιούχοι: Υφιστάμενες ή νεοσύστατες ΜΜΕ

Δράση 1.2.2: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας

Θα υποστηριχθεί η δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων και παραγωγών (clusters) με στόχο την ενδυνάμωση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, των διασυνδέσεων και της συνεργασίας πάνω στην αλυσίδα αξίας, η ανάπτυξη τεχνολογικών και μη τεχνολογικών καινοτομιών και η προώθηση των τουριστικών, αγροδιατροφικών και άλλων προϊόντων της μεταποίησης που σχετίζονται με τον τουρισμό. Η ανάπτυξη καινοτομιών θα βασιστεί στην καλλιέργεια των διασυνδέσεων πελάτη-παραγωγού και στην αλληλοτροφοδότηση με πληροφορίες και

ιδέες για τη βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών των προϊόντων, της συσκευασίας, των αισθητικών και γευστικών (στην περίπτωση της αγροδιατροφής) χαρακτηριστικών κλπ.

Οι συστάδες θα δημιουργηθούν στο επίπεδο του νησιού ή συμπλέγματος νησιών ανάλογα με τις ανάγκες. Η χρηματοδότηση θα καλύπτει τη δημιουργία και λειτουργία του οργανωτικού σχήματος διοίκησης των συστάδων, καθώς και των προωθητικών ενεργειών και της δημιουργίας ταυτότητας. Η χρηματοδότηση για την υλοποίηση του προγράμματος δράσης των συστάδων θα προκύψει από άλλες δράσεις, στις οποίες θα μπορούν να συμμετέχουν και οι συστάδες.

Ήδη ο συνεργατικός σχηματισμός για την προώθηση της γαστρονομίας στη Σαντορίνη αποτελεί μια συστάδα επιχειρήσεων, η οποία θα μπορούσε υποστηριχθεί από τη δράση αυτή και να μεταφερθεί ως καλή πρακτική σε άλλα νησιά και για άλλες αγορές.

Σε νησιά όπου οι συνθήκες δεν είναι ώριμες για τη δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων θα ενθαρρυνθεί η συνεργασία ανάμεσα σε ξενοδόχους και παραγωγούς αγροτικών ή μεταποιημένων προϊόντων και η σύναψη μνημονίων συνεργασίας για την απορρόφηση συμφωνημένων ποσοτήτων. Θα εξεταστούν δυνατά μοντέλα συνεργασίας (όπως π.χ. το μοντέλο «υιοθεσίας» παραγωγών από τους ξενοδόχους της Σαντορίνης) και μεθόδους οι οποίες θα εξομαλύνουν τυχόν αστοχίες από τις μεταβολές της προσφοράς και της ζήτησης. Στο πλαίσιο αυτό θα υποστηριχθούν συναντήσεις εργασίας, διαβούλευσης και συμβουλευτικής υποστήριξης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, Παν. Αιγαίου, ΕΘΙΑΓΕ

Δικαιούχοι: Μη Κερδοσκοπικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

Προτεραιότητα 1.3: Χρήση των ΤΠΕ

Οι εφαρμογές και υπηρεσίες ΤΠΕ για χρήση από έξυπνα κινητά και ταμπλέτες ή προσωπικούς υπολογιστές αποτελούν μια αναπτυσσόμενη διεθνή αγορά της οποίας οι εφαρμογές για τον τουρισμό εμπειρίας αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα. Αν και η Περιφέρεια δεν διαθέτει βιομηχανία ανάπτυξης ανάλογων εφαρμογών, οι επιχειρήσεις του τουρισμού αποτελούν εν δυνάμει χρήστες για τη βελτίωση των υπηρεσιών τους και της προσφερόμενης εμπειρίας. Επίσης η εισαγωγή των ΤΠΕ σε όλα τα σημεία της αλυσίδας αξίας του τουρισμού μπορεί να αυξήσει σημαντικά την παραγωγικότητα, την αυτονομία και την ευελιξία των τουριστικών επιχειρήσεων.

Πίνακας 23: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τον εμπλουτισμό της προσφερόμενης εμπειρίας	- Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών για τον τουρισμό εμπειρίας - Διείσδυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις του τουρισμού εμπειρίας	- Δράση 1.3.1 Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας - Δράση 1.3.2: Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στον τουρισμό εμπειρίας

Δράση 1.3.1 Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας

Θα υποστηριχθεί η δημιουργία e-υπηρεσιών και e-περιεχομένου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο από προσωπικούς υπολογιστές όσο και από ταμπλέτες και έξυπνα τηλέφωνα που θα υποστηρίζει τις μορφές τουρισμού που θα αναπτυχθούν στην περιφέρεια. Η συμβολή των ΤΠΕ στην ενσωμάτωση του **πολιτισμού** στην αλυσίδα του τουρισμού εμπειρίας είναι ιδιαίτερα σημαντική και αρκετές δραστηριότητες θα προσανατολιστούν στην κατεύθυνση αυτή.

Οι εφαρμογές και οι υπηρεσίες που θα στηριχθούν θα πρέπει να απευθύνονται στη διεθνή αγορά και επομένως οι προδιαγραφές και οι απαιτήσεις θα πρέπει να διαμορφωθούν ανάλογα. Για παράδειγμα το παραγόμενο υλικό και οι σχετικές βάσεις δεδομένων θα πρέπει να είναι σε θέση να τροφοδοτήσουν και διεθνείς υπηρεσίες διαμοίρασης περιεχομένου π.χ. Field Trip. Ενδεικτικά αναφέρονται παραδείγματα εφαρμογών που μπορούν να αναπτυχθούν:

- Πλατφόρμες καταγραφής πολιτιστικών εκδηλώσεων
- Εφαρμογές οδηγών αρχαιολογικών χώρων: Αναπαράσταση του χώρου όπως ήταν στην αρχαιότητα. και επιπρόσθετα χαρακτηριστικά περιήγησης, πληροφοριών κλπ.
- Εφαρμογές οδηγών μουσείων: Περιηγήσεις, δημοφιλή εκθέματα, χάρτες τοποθεσίας, νέα του μουσείου κλπ.
- Εικονική αναπαράσταση γεγονότων
- Ανάδειξη παραδοσιακών αρχιτεκτονικών τεχνικών και κτιρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας
- Ψηφιοποίηση τουριστικών και πολιτισμικών πόρων, διαδρομών, χαρτών κλπ. και
- Εφαρμογές αστικών οδηγών για ευέλικτες περιηγήσεις, σημεία ενδιαφέροντος, πληροφορίες για προσφορές και αγορές, ξενοδοχεία, εστιατόρια, εκδηλώσεις κλπ.
- Συλλογή, οργάνωση και διαδικτυακή προβολή πληροφοριών που αφορούν στις Μαρίνες και τους Λιμενίσκους της Περιφέρειας και την ποιότητα των υδάτων και του πυθμένα. Η υπηρεσία θα πρέπει να λειτουργεί σε διασύνδεση με το σύστημα Ποσειδών.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Εταιρείες, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί

Δικαιούχοι: Εταιρείες, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί.

Δράση 1.3.2: Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στον τουρισμό

Θα χρηματοδοτηθούν και θα προωθηθούν οι παρακάτω ενέργειες:

- Ανάπτυξη ιστοσελίδων και εφαρμογών για ταμπλέτες και κινητά για την προώθηση των καταλυμάτων και των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Επέκταση της διασύνδεσης των τοπικών ή μεμονωμένων συστημάτων κρατήσεων με τις μεγάλες διεθνείς υπηρεσίες κρατήσεων.
- Ανάπτυξη και βελτίωση εφαρμογών δημιουργίας τουριστικών πακέτων για μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, το οποία συνδυάζουν όλες τις αναγκαίες υπηρεσίες (αεροπορικά, εισιτήρια, ασφαλιστική κάλυψη, μεταφορά, εκδρομές, δραστηριότητες κλπ). Υποστήριξη δράσεων διάχυσης της χρήσης τους με ενέργειες ενημέρωσης και επίδειξης.
- Ανάπτυξη και διάχυση εφαρμογών διαχείρισης επισκεπτών σε όλα τα στάδια της ελίσιας αξίας του τουρισμού.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικός αποδέκτης: Εταιρείες, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: ΜΜΕ

Προτεραιότητα 1.4: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών εκμεταλλεύσεων και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης των τοπικών επιχειρήσεων απαιτεί την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις βαθμίδες της αλυσίδας αξίας.

Οι δράσεις κατάρτισης θα συνδυασθούν με τις δράσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών, ανάπτυξης νέων προϊόντων και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων και θα ενσωματωθούν στις υπάρχουσες δράσεις. Παράλληλα θα υλοποιηθεί ειδική δράση για την ανάπτυξη του e-learning.

Πίνακας 24: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 1.4

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη των αναγκαίων δεξιοτήτων και γνώσεων στο ανθρώπινο δυναμικό για την προσφορά των υπηρεσιών εμπειρίας	- Ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των υπηρεσιών εμπειρίας - Ανάπτυξη κατάλληλων υπηρεσιών e-learning	Δράση 1.4.1 Ανάπτυξη και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning

Δράση 1.4.1 Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning

Θα αναπτυχθούν προγράμματα κατάρτισης e-learning, καθώς και ανάλογη κεντρική υποδομή. Η ανάπτυξη του συστήματος περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του συστήματος (λογισμικό και υλικό), καθώς και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού και τη λειτουργία του συστήματος.

Η δημιουργία του συστήματος θα γίνει πιλοτικά στη Σαντορίνη και στη συνέχεια θα επεκταθεί η χρήση και σε άλλα νησιά ανάλογα με τη ζήτηση.

Για την αύξηση της ελκυστικότητας της μεθόδου κατάρτισης θα θεσμοθετηθεί αρχικά σε τοπικό επίπεδο σχετικό πιστοποιητικό, το οποίο θα γίνεται δεκτό από τις επιχειρήσεις του νησιού, ενώ θα επιδιωχθεί και η θεσμική κατοχύρωση του.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ ή ΕΠ ΑΝ.ΔΥ.ΕΚΠ.Δ.Β

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ. Παν. Αιγαίου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της Περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΚΕΚ.

Δικαιούχοι: ΜΜΕ

6.2 Άξονας 2: Αγροδιατροφή

6.2.1 Στρατηγική ανάπτυξης της καινοτομίας στην αγροδιατροφή

Η ανάπτυξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του πρωτογενή τομέα και της σχετιζόμενης μεταποίησης θα βασιστεί τόσο στα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η περιοχή, όπως η φύση, οι πρώτες ύλες και η καλλιεργητική και μεταποιητική παράδοση, όσο και στην αξιοποίηση της γνώσης και της τεχνολογίας.

Έμφαση θα δοθεί στα προϊόντα που έχουν ενταχθεί στο Καλάθι του Νοτίου Αιγαίου και στις συναφείς μεταποιητικές δραστηριότητες:

Φυτική Παραγωγή

- Λάδι
- Αμπέλια
- Κηπευτικά
- Εσπεριδοειδή
- Όσπρια
- Σιτηρά
- Κτηνοτροφικά Φυτά
- Αρωματικά φαρμακευτικά φυτά

Ζωική Παραγωγή

- Μέλι
- Αιγοπρόβατα
- Βοοειδή

Οι σημαντικότερες υφιστάμενες ή αναδυόμενες μεταποιητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με την πρωτογενή παραγωγή είναι:

- ποτοποιία και ιδιαίτερα η οινοποιία
- παραγωγή και τυποποίηση λαδιού
- τυροκομία
- παρασκευή προϊόντων από μέλι
- παραγωγή προϊόντων από αρωματικά και φαρμακευτικά φοιτά
- συσκευασία και τυποποίηση νωπών οπωροκηπευτικών
- σφαγή και επεξεργασία κρέατος

Η Περιφέρεια, όπως εξάλλου και ολόκληρη η Ελλάδα, διαθέτει αυτόχθονες φυτικές ποικιλίες και ζωικές φυλές, οι οποίες καλλιεργούνται και εκτρέφονται στα νησιά για αιώνες ή ακόμα και χιλιετίες. Τα είδη αυτά, αν και πολλές φορές έχουν επιμολυνθεί με ξένα είδη, διατηρούν μοναδικά χαρακτηριστικά τα οποία σε συνδυασμό με παραδοσιακές μεταποιητικές τεχνικές θα πρέπει να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν αποτελώντας τα στοιχεία διαφοροποίησης από τον διεθνή ανταγωνισμό. Επιπλέον η ανάδειξη των

παραδοσιακών (ή ακόμα και αρχαίων) ειδών και τεχνικών αποτελεί μια σημαντική συνεισφορά στη δημιουργία ενός τοπικού **brand name** και **μύθου**, τα οποία είναι βασικά στοιχεία τόσο για την προώθηση των ίδιων των προϊόντων, όσο και για την ανάπτυξη του τουρισμού εμπειρίας. Παράλληλα η αξιοποίηση της σύγχρονης γνώσης και τεχνολογίας μπορεί να βοηθήσει στην τυποποίηση των παραδοσιακών μεθόδων καλλιέργειας και παραγωγής και στην αύξηση της παραγωγικής κλίμακας και της παραγωγικότητας, διατηρώντας συγχρόνως τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά των προϊόντων. Η προσέγγιση αυτή επηρεάζει το σύνολο της αλυσίδας αξίας των σχετικών αγροτικών προϊόντων.

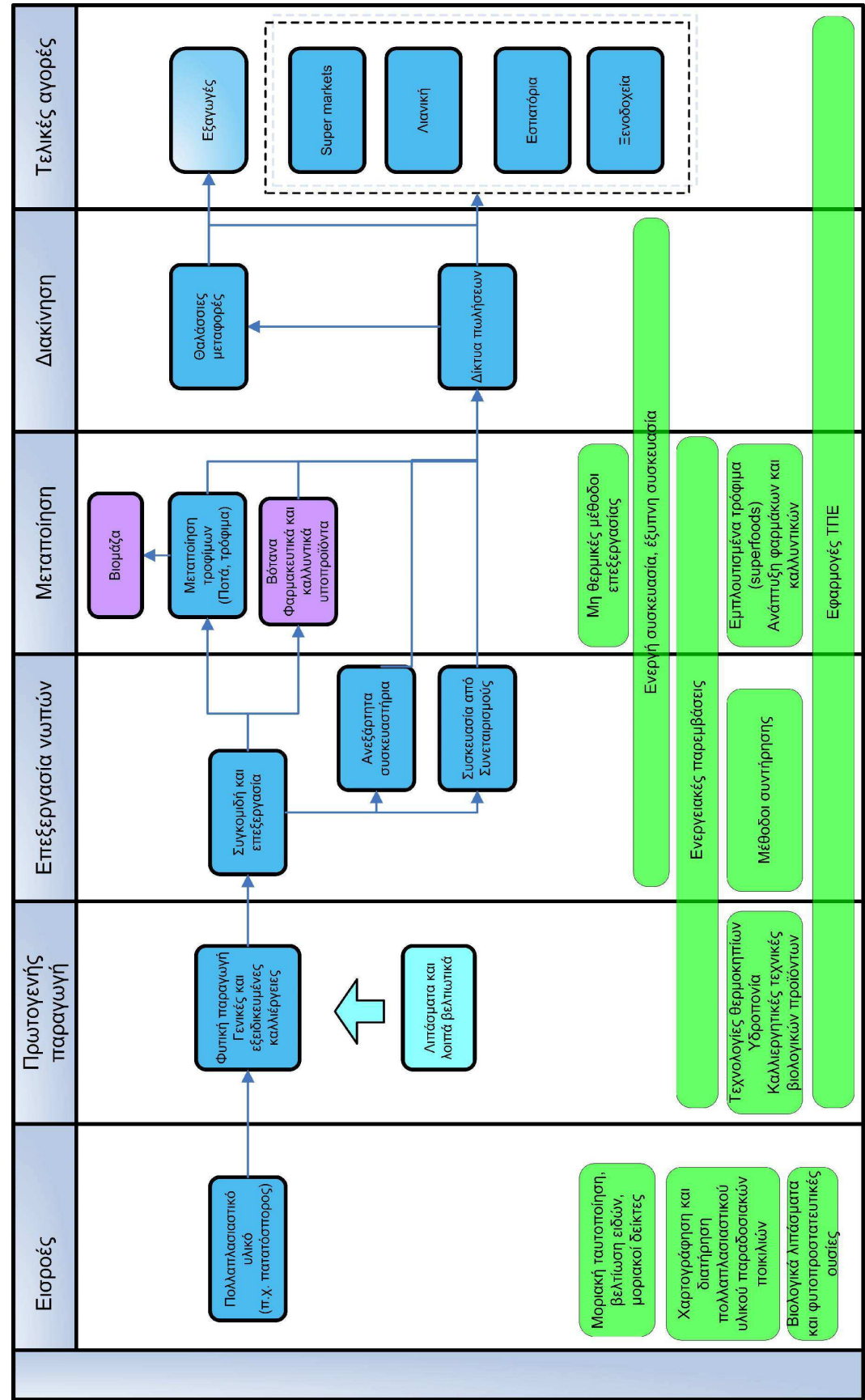
Η ανάδειξη, επιλογή, πιστοποίηση και προστασία των αυτοχθόνων ειδών και η αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών για την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων απαιτεί ερευνητική προσπάθεια, η οποία θα συνδυαστεί και θα συσχετιστεί με ανάλογες πρωτοβουλίες σε άλλες περιοχές και σε εθνικό επίπεδο.

Επιπλέον η στρατηγική δίνει έμφαση:

- στη διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών της ποιότητας, της υγιεινής και της ασφάλειας
- στη διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων
- στην προώθηση των προϊόντων και στην ανάπτυξη των δικτύων πωλήσεων με έμφαση στην τουριστική αγορά, την υποκατάσταση εισαγωγών για προϊόντα μικρής κλίμακας παραγωγής και τις εξαγωγές
- στην ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών και
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Οι προτεινόμενες δράσεις καλύπτουν όλα τα σημαντικά τμήματα της αλυσίδας αξίας των προϊόντων προτεραιότητας (Σχήματα 20 και 21).

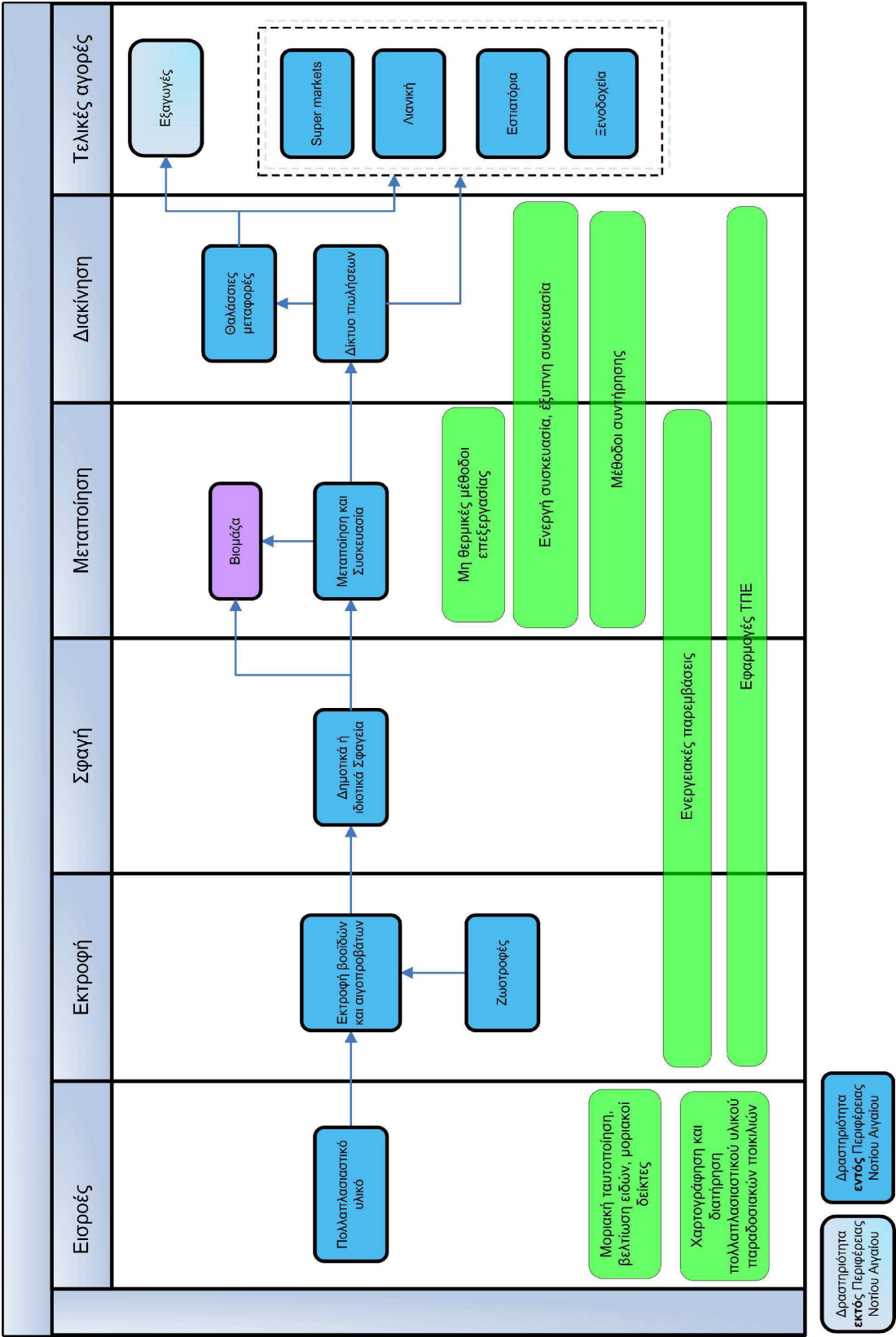
Σχήμα 20: Αλυσίδα αξίας παραγωγής γεωργικών προϊόντων

Δραστηριότητα εντός Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Δραστηριότητα εκτός Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Σχήμα 21: Αλυσίδα αξίας κτηνοτροφίας

6.2.2 Δράσεις ανάπτυξης της αγροδιατροφής

Προτεραιότητα 2.1: Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών της ποιότητας της υγιεινής και της ασφάλειας

Η διαφοροποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων θα βασιστεί στην ανάδειξη και βελτίωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τοπικών ποικιλιών και φυλών κάνοντας χρήση σύγχρονων επιστημονικών τεχνικών και διεξάγοντας έρευνα για τη βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού. Επίσης οι καλλιεργητικές και κτηνοτροφικές μέθοδοι θα βελτιωθούν έτσι ώστε η ποιότητα, η υγιεινή και η ασφάλεια των παραγόμενων γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς. Η βελτίωση θα πραγματοποιηθεί με ενέργειες εκπαίδευσης και ενημέρωσης των αγροτών και με την υιοθέτηση σύγχρονων τεχνικών και πρακτικών οι οποίες είναι φιλικές προς το περιβάλλον και τον καταναλωτή.

Η διαφοροποίηση και βελτίωση των προϊόντων αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη δημιουργία τοπικής ταυτότητας και στην ενίσχυση του τουρισμού εμπειρίας.

Πίνακας 25: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος μέσα από την βελτίωση των χαρακτηριστικών, της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας	- Ανάδειξη, διατήρηση και αξιοποίηση των ντόπιων παραδοσιακών ποικιλιών και προϊόντων ως παράγοντας διαφοροποίησης του αγροτικού προϊόντος και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας η οποία είναι σημαντική και για τον τουρισμό - Βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών του πολλαπλασιαστικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών	- Δράση 2.1.1: Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού - Δράση 2.1.2 Βελτίωση μεθόδου παραγωγής πατατόσπορου Νάξου
	- Βελτίωση των καλλιεργητικών και κτηνοτροφικών μεθόδων για τη βελτίωση της ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας - Ανάπτυξη της τεχνογνωσίας στους αγρότες και κτηνοτρόφους σε σύγχρονες μεθόδους καλλιέργειας και εκτροφής	- Δράση 2.1.3 Εισαγωγή Συστημάτων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης - Δράση 2.1.4 Στήριξη βιολογικών καλλιεργειών - Δράση 2.1.5 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής - Δράση 2.1.6 Βελτίωση των καλλιεργειών υπό κάλυψη

Δράση 2.1.1: Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού

Το γενετικό υλικό των αυτοχθόνων φυλών αιγοπροβάτων και των αυτοχθόνων ποικιλιών γεωργικών προϊόντων, όπως των οινοποιητικών αμπέλων, οσπρίων, εσπεριδοειδών (π.χ. λεμόνι Άνδρου, μανταρίνι Καλύμνου), κηπευτικών (π.χ. αγκινάρα Τήνου, μελιτζάνα Σαντορίνης) θα χαρτογραφηθεί, θα ταυτοποιηθεί και θα βελτιωθεί μέσα από την εφαρμογή προγραμμάτων κλωνικής επιλογής ή άλλων τεχνικών.

Παράλληλα θα γίνουν έλεγχοι παρουσίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στο ζωικό και φυτικό πολλαπλασιαστικό υλικό και θα επιδιωχθεί η βελτίωση του γενετικού υλικού των μη αυτοχθόνων φυλών και ποικιλιών.

Η δράση αυτή θα υλοποιηθεί με τη συνεργασία εξειδικευμένων εργαστηρίων και σε συνεργασία με ανάλογες εθνικές δράσεις που συντονίζονται από τη ΓΓΕΤ.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΑΕΙ, Ερευνητικά Κέντρα, Γεωργικοί και κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί

Δικαιούχοι: Γεωργικοί και κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί.

Δράση 2.1.2 Βελτίωση μεθόδου παραγωγής πατατόσπορου Νάξου

Η αύξηση της παραγωγής πατατόσπορου Νάξου που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ζήτησης θα επιτευχθεί με τη χρήση φυσικής προβλάστησης και τη διατήρηση του πατατόσπορου σε ψυγείο μέχρι τον χρόνο φύτευσης. Για τις ανάγκες της μεθόδου απαιτείται η εγκατάσταση και χρήση ψυγείου 1.000 τόνων στη Νάξο.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΑΣ Νάξου

Δικαιούχοι: ΕΑΣ Νάξου.

Δράση 2.1.3 Εισαγωγή Συστημάτων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Θα υποστηριχθεί η εισαγωγή Συστημάτων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, σύμφωνα με τα πρότυπα AGRO 2-1, AGRO 2-2 και AGRO 2-2/3 (για την καλλιέργεια ελιάς) υλοποιώντας τις ακόλουθες ενέργειες:

- Ενέργειες ενημέρωσης των αγροτών για τα οφέλη της πιστοποίησης και τη δυνατότητα εισόδου σε απαιτητικότερες και με μεγαλύτερη απόδοση αγορές.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την καθοδήγηση των αγροτών στην υιοθέτηση των προτύπων

- Ενημέρωση και καθοδήγηση των αγροτών για την εφαρμογή νέων καλλιεργητικών τεχνικών συμβατών με τα πρότυπα ολοκληρωμένης διαχείρισης
- Παροχή ενίσχυσης για την πραγματοποίηση των αναγκών προσαρμογών στις καλλιέργειες.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις.

Δράση 2.1.4 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής

Η ανάπτυξη βιώσιμης κτηνοτροφίας η οποία βρίσκεται σε αρμονία με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως η γεωργία και ο τουρισμός θα βασιστεί σε σειρά ενεργειών που περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία κτηνοτροφικών ζωνών στη βάση των υφιστάμενων ή νέων (όπου αυτό είναι αναγκαίο) μελετών βοσκοϊκανότητας με στόχο την ορθολογική χρήση των βοσκότοπων και σε αρμονία με ανταγωνιστικές χρήσεις.
- Ενημέρωση αγροτών για τα οφέλη και τις προϋποθέσεις εφαρμογής ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης εκτροφής ζώων καθώς και βιολογικών μεθόδων εκτροφής.
- Παροχή χρηματοδότησης για την υλοποίηση των αναγκών προσαρμογών των μονάδων και μεθόδων εκτροφής για τη χρήση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης συμπεριλαμβανομένης και της διαχείρισης των αποβλήτων. Η ενίσχυση για την εφαρμογή τεχνολογικά προηγμένων λύσεων στη διαχείριση των αποβλήτων δεν θα περιοριστεί μόνο στις περιπτώσεις ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αλλά και σε μεμονωμένες προσπάθειες χειρισμού των απορριπτόμενων και των αποβλήτων.
- Παροχή χρηματοδότησης για την υλοποίηση σχεδίων βιολογικής κτηνοτροφίας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις.

Δράση 2.1.5 Στήριξη βιολογικών καλλιεργειών

Η εισαγωγή βιολογικών μεθόδων καλλιέργειας (π.χ. στα κηπευτικά, λάδι ή κρασί) θα υποστηριχτεί με ενέργειες ενημέρωσης και εκπαίδευσης των αγροτών και συνεχή παρακολούθηση από εξειδικευμένους γεωπόνους.

Επίσης θα διαχυθούν τεχνικές που εφαρμόζονται σήμερα στο Νότιο Αιγαίο και έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, αγροτικές, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, αγροτικές επιχειρήσεις

Δράση 2.1.6 Βελτίωση των καλλιεργειών υπό κάλυψη

Οι υφιστάμενες καλλιέργειες θερμοκηπίου χρησιμοποιούν εγκαταστάσεις με απαρχαιωμένα υλικά και ακολουθούν συμβατικές τεχνικές. Η αντικατάστασή τους με νέες κατασκευές που χρησιμοποιούν νέα υλικά κάλυψης και η εισαγωγή αυτοματοποιημένων συστημάτων ελέγχου. Θα αυξήσει την παραγωγικότητα και θα μειώσει σημαντικά την αρνητική επίδραση στο περιβάλλον (οπτική και φυσική ρύπανση). Επίσης η χρήση μεθόδων υδροπονίας μπορεί να αυξήσει ακόμα περισσότερο την παραγωγικότητα και την ποιότητα των προϊόντων και να μειώσει σημαντικά την κατανάλωση νερού.

Θα υλοποιηθούν οι ακόλουθες ενέργειες:

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αγροτών στις τεχνικές της υδροπονίας.
- Χρηματοδότηση επενδύσεων εκσυγχρονισμού των θερμοκηπίων με εισαγωγή αυτοματοποιημένων συστημάτων ελέγχου και αντικατάστασή των πεπαλαιωμένων κατασκευών με σύγχρονες.
- Χρηματοδότηση επενδύσεων για την εισαγωγή μεθόδων υδροπονίας και την εκπαίδευση των αγροτών στη νέα τεχνική.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, αγροτικές επιχειρήσεις, εταιρείες προμήθειας εξοπλισμού, συμβουλευτικές εταιρείες, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, αγροτικές επιχειρήσεις.

Προτεραιότητα 2.2: Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

Η μεταποίηση των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων αυξάνει το ακαθάριστο προϊόν της περιφέρειας καθώς σημαντικά στάδια της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής παραμένουν εντός των ορίων της περιφέρειας. Επιπλέον στην περίπτωση της μεταποίησης μικρής κλίμακας (π.χ. μικρά τυροκομεία), και τη μεταποίηση και συσκευασία από αγροτικούς συνεταιρισμούς η αύξηση της προστιθέμενης αξίας γίνεται προς όφελος των παραγωγών. Ιδιαίτερα ο εκσυγχρονισμός παραδοσιακών μεθόδων παρασκευής προϊόντων που προσδίδουν μοναδικά γευστικά χαρακτηριστικά, μπορούν να αυξήσουν την κλίμακα παραγωγής και την παραγωγικότητα και να εμπλουτίσουν την ταυτότητα των νησιών. Η προσπάθεια αυτή θα επικεντρωθεί πιλοτικά στα μικρά παραδοσιακά τυροκομεία.

Η ανάπτυξη της μεταποίησης και τυποποίησης θα συνοδευτεί με τον εκσυγχρονισμό και την εισαγωγή καινοτομιών με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση των μεταποιημένων προϊόντων (γευστικά χαρακτηριστικά, αισθητικά χαρακτηριστικά, ποιότητα, ασφάλεια κλπ.) επιταχύνοντας με το τρόπο αυτή την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας τροφίμων.

Τέλος η αξιοποίηση των παραπροϊόντων και απορριπτόμενων από την όλη διαδικασία παραγωγής και μεταποίησης των αγροτικών και γεωργικών προϊόντων μπορεί να δημιουργήσει νέα προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.

Πίνακας 26: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τροφίμων	- Διάσωση και διάδοση παραδοσιακών μεθόδων παρασκευής τροφίμων (π.χ. τυροκομεία) ως παράγοντας διαφοροποίησης διατροφικών προϊόντων και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας - Ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών προϊόντων και διεργασίας - Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στη μεταποίηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	- Δράση 2.2.1: Τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας και εκσυγχρονισμός μονάδων - Δράση 2.2.2: Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων - Δράση 2.2.3: Ίδρυση νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων

Δράση 2.2.1: Τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας και εκσυγχρονισμός μονάδων

Η διάσωση και διάδοση των παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας συμβάλλει στη δημιουργία τυροκομικών προϊόντων με μοναδικά και δύσκολο να αντιγραφούν χαρακτηριστικά. Παράλληλα θα αναπτυχθεί η συνεργασία με ΑΕΙ και ΕΚ που διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία. ενώ η χρήση της τεχνολογίας θα εκσυγχρονίσει την παραγωγή σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις υγιεινής και ποιότητας.

- Έρευνα των παραδοσιακών τεχνικών τυροκομίας για τη δημιουργία πρωτόκολλων παραγωγής με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών που αφενός διατηρούν τα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών προϊόντων και αφετέρου επιτρέπουν μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής και εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις των διεθνών συστημάτων ποιότητας και υγιεινής τροφίμων (HACCP).
- Χρηματοδότηση παραγωγών για την υιοθέτηση των νέων μεθόδων παραγωγής τυροκομικών προϊόντων και την πιστοποίησή τους. Θα αξιοποιηθούν επίσης οι προδιαγραφές της Περιφέρειας για τη δημιουργία πρότυπων τυροκομείων.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ. ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ. ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ. ΜΜΕ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ. Ομάδες ΜΜΕ. Συνεταιρισμοί τυροκόμων

Δράση 2.2.2: Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

- Παροχή ερευνητικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση των μεθόδων μεταποίησης και την παραγωγή νέων προϊόντων μεγαλύτερης προτιθέμενης αξίας. Οι παρεχόμενες ερευνητικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες μπορούν να αφορούν στο σύνολο των αναγκών. τεχνολογικών και μη αλλαγών. που θα πρέπει να γίνουν στις επιχειρήσεις. Η δράση αυτή συνδυάζεται με τη χρηματοδότηση των επενδύσεων (βλ. επόμενη ενέργεια) που αναδεικνύονται μέσα από την ερευνητική και συμβουλευτική υποστήριξη καθώς και με ενέργειες κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.
- Ενίσχυση επενδύσεων για την εισαγωγή οργανωτικών ή τεχνολογικών αλλαγών. Παραδείγματα ενισχυόμενων επενδύσεων είναι:
 - ο (2.2.2-1) Παραγωγή καινοτόμων προϊόντων με βάση τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα και τα απορριπτόμενα από την γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και μεταποίηση. Παραδείγματα είναι η παραγωγή συμπληρωμάτων διατροφής. η αξιοποίηση των προϊόντων της μελισσοκομίας και των τοπικών βοτάνων και αρωματικών φυτών για την παραγωγή καλλυντικών και συμπληρωμάτων διατροφής κλπ.
 - ο (2.2.2-2) Χρηματοδότηση εισαγωγής καινοτόμων μεθόδων μη θερμικής επεξεργασίας οι οποίες εξασφαλίζουν την καταστροφή των παθογόνων μικροοργανισμών στα τρόφιμα. επιμηκύνοντας σημαντικά της διάρκεια ζωής

χωρίς την προσθήκη συντηρητικών και αποφεύγοντας την ποιοτική υποβάθμιση της θερμικής επεξεργασίας.

- ο (2.2.2-2) Εισαγωγή ενεργών και έξυπνων συσκευασιών με στόχο τη μείωση του μεταφορικού κόστους, τη διατήρηση ή βελτίωση της ποιότητας και τη διαφοροποίηση των προϊόντων.

Η **ενεργός συσκευασία** αλληλεπιδρά με το τρόφιμο και το εσωτερικό περιβάλλον της συσκευασίας, προκειμένου να διατηρήσει ή να βελτιώσει την ποιότητα ή/και την ασφάλεια αυτού, ή ακόμη να παρατείνει το χρόνο ζωής του τροφίμου. Η τεχνολογία επιτρέπει τη μείωση συντηρητικών/πρόσθετων (cleaner label), την παράταση διάρκειας ζωής, την αύξηση της ασφάλειας και διατήρηση της αρχικής ποιότητας του τροφίμου, τη μείωση απωλειών λόγω αλλοίωσης και τη δυνατότητα διαφοροποίησης των προϊόντων.

Η **έξυπνη συσκευασία** παρέχει πληροφορίες στον καταναλωτή και στον παρασκευαστή των τροφίμων για την ασφάλεια & την ποιότητα του συσκευασμένου προϊόντος σύμφωνα με το «ιστορικό» του, αποτυπώνοντας την επίδραση περιβαλλοντικών συνθηκών όπως η θερμοκρασία. Έτσι, είναι εφικτός ο αποτελεσματικός έλεγχος κατά τη διακίνηση των τροφίμων στην ψυκτική αλυσίδα, εξασφαλίζοντας τη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των αποθεμάτων.

- ο (2.2.2-3) Η ενίσχυση της υγιεινής, της ποιότητας και της ιχνηλασιμότητας και η απόκτηση σημάτων ποιότητας επεκτείνεται και στο στάδιο της μεταποίησης. Η χρηματοδότηση περιλαμβάνει τόσο το κόστος απόκτησης του σήματος όσο και τις αναγκαίες οργανωτικές και τεχνολογικές αλλαγές που είναι αναγκαίες για την απόκτηση του σήματος.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ, ή ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ, τεχνικοί σύμβουλοι, ΜΜΕ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ τροφίμων

Δράση 2.2.3: Ίδρυση και στήριξη νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων

Η ενθάρρυνση της ίδρυσης αλλά και στήριξης υφιστάμενων νέων καινοτόμων επιχειρήσεων στον τομέα της αγροδιατροφής στοχεύει τόσο στην εισαγωγή καινοτόμων προϊόντων με εξαγωγικές προοπτικές όσο και στη μεταβολή των χαρακτηριστικών της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην απαλλαγή της από την παραδοσιακή συντηρητική νοοτροπία.

Θα χρηματοδοτηθεί η έρευνα και ανάπτυξη καινοτομιών σε νεοσύστατες (start-ups) και υφιστάμενες επιχειρήσεις για την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων με βάση τα προϊόντα και τα απορριπτόμενα από τη γεωργική παραγωγή, την κτηνοτροφία και τη μεταποίηση. Τα έργα θα χρηματοδοτηθούν από τον ΘΣ 1

Επίσης θα χρηματοδοτηθεί από τον ΘΣ3 η ίδρυση νέων επιχειρήσεων και οι παραγωγικές επενδύσεις σε υφιστάμενες για την εφαρμογή καινοτομιών στους παραπάνω τομείς.

Η ίδρυση των νέων επιχειρήσεων θα συνοδεύεται με παροχή υπηρεσιών mentoring σε θέματα δημιουργίας επιχειρήσεων καθώς και σε οργανωτικά και τεχνολογικά θέματα που σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχείρησης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ. νέες ΜΜΕ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ. νέες ΜΜΕ.

Προτεραιότητα 2.3: Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων

Η εξωστρέφεια της γεωργικής και ζωικής παραγωγής απαιτεί δυναμική προσέγγιση στο μάρκετινγκ και την οργάνωση των δικτύων πώλησης. Υπάρχουν ήδη καλά παραδείγματα Γεωργικών Συνεταιρισμών της Περιφέρειας με σημαντικές προσπάθειες στο ενεργητικό προώθησης των τοπικών προϊόντων στο εξωτερικό. Οι καλές πρακτικές θα πρέπει να διαχυθούν και να οργανωθούν νέες προσπάθειες με συγκεκριμένη στόχευση ανά προϊόν και χρήση νέων τεχνολογιών.

Πίνακας 27: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αύξηση της διείσδυσης στην ελληνική αγορά και αύξηση των εξαγωγών των προϊόντων αγροδιατροφής	- Ανάπτυξη της εξωστρέφειας της γεωργικής και ζωικής παραγωγής - Ανάπτυξη της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων τροφίμων - Αύξηση της χρήσης e-υπηρεσιών από επιχειρήσεις αγροδιατροφής (συμπεριλαμβανομένων και των γεωργικών και κτηνοτροφικών) - Αύξηση της πρόσβασης στην εσωτερική και διεθνή αγορά	- Δράση 2.3.1 Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ - Δράση 2.3.2 Ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και διεθνή αγορά

Δράση 2.3.1: Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ

Η δράση περιλαμβάνει ενέργειες σχεδιασμού στρατηγικών μάρκετινγκ καθώς και τις απαραίτητες ενέργειες υλοποίησης των σχεδίων:

- Ανάπτυξη στρατηγικών μάρκετινγκ για κάθε προϊόν με αναφορά επίσης σε συγκεκριμένα νησιά ή ομάδες νησιών. Η στρατηγική περιλαμβάνει μελέτη των αγορών στόχων (στο

εσωτερικό και το εξωτερικό) και των ομάδων στόχων (δημογραφικά χαρακτηριστικά). ανάλυση του ανταγωνισμού και ανάδειξη του unique sales proposition κάθε προϊόντος (π.χ. διατροφικά χαρακτηριστικά). μεθόδους προώθησης και δημιουργίας brand name σε συνεργασία με την τουριστική στρατηγική προώθησης του brand name των νησιών και τέλος την ανάπτυξη δικτύων πώλησης.

- Χρηματοδότηση των προωθητικών ενεργειών που προσδιορίζονται στις στρατηγικές μάρκετινγκ όπως διοργάνωση τοπικών events συνδεδεμένα με τις προωθητικές ενέργειες του τουρισμού και σε αρμονία με τις τοπικές παραδόσεις και πολιτισμό. συμμετοχή σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις. στοχευμένες επιχειρηματικές αποστολές. ενέργειες οικοδόμησης του brand name. προβολή μέσα από το διαδίκτυο με τη χρήση κατάλληλων ιστοχώρων.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ (έργα στον αγροτικό κτηνοτροφικό τομέα). ΠΕΠ ΠΝΑ (έργα στη μεταποίηση τροφίμων)

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ (έργα στον αγροτικό κτηνοτροφικό τομέα). ΕΤΠΑ (έργα στη μεταποίηση τροφίμων)

Τελικοί αποδέκτες: Γεωργικοί συνεταιρισμοί. Επιμελητήρια

Δικαιούχοι: Γεωργικοί συνεταιρισμοί. Επιμελητήρια

Δράση 2.3.2 Ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και διεθνή αγορά

- Χρηματοδότηση για τη δημιουργία διεθνών δικτύων πώλησης συμπεριλαμβανομένων του ηλεκτρονικού εμπορίου μέσω ψηφιακών καταστημάτων ανά νησί ή ομάδες νησιών. Για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου θα πρέπει να σχεδιαστούν καινοτόμοι τρόποι συσκευασίας, αποθήκευσης και διακίνησης που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των χρηστών του διαδικτύου και στις διεθνείς πρακτικές σχετικά με τους τρόπους πληρωμής, χρόνους παράδοσης, ακυρώσεις παραγγελιών, επιστροφές σκάρτων κλπ.
- Οργάνωση ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων χονδρικής πώλησης αγροτικών προϊόντων.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Γεωργικοί συνεταιρισμοί. Επιμελητήρια

Δικαιούχοι: Γεωργικοί συνεταιρισμοί. Επιμελητήρια

Προτεραιότητα 2.4: Ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών

Η μικρή κλίμακα της τοπικής παραγωγής σε σειρά προϊόντων π.χ. στο μέλι, το κρασί ή το λάδι, οπωροκηπευτικά κλπ. απαιτεί την συγκέντρωση δυνάμεων για την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας στην παραγωγή και απόκτηση διαπραγματευτικής δύναμης απέναντι στους προμηθευτές, δίκτυα διανομής και μεταφοράς.

Πίνακας 28: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 2.4

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη των διασυνδέσεων στην αλυσίδα της αγροδιατροφής	- Προσαρμογή παραγόμενων γεωργικών προϊόντων στις απαιτήσεις της αγοράς - Επίτευξη οικονομικών κλίμακας στη γεωργική παραγωγή	Δράση 2.4.1: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφία και μεταποίηση

Δράση 2.4.1: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφία και μεταποίηση

- Δημιουργία clusters με στόχο την ενδυνάμωση των διασυνδέσεων και της συνεργασίας πάνω στην αλυσίδα αξίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικής ανακάλυψης. Η δράση αυτή υλοποιείται σε συνεργασία με την αντίστοιχη δράση στον τουρισμό για την αποφυγή επικαλύψεων και δημιουργία ανταγωνιστικών σχημάτων.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση καλλιεργητών για τις απαιτήσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων σε σχέση με τα πρότυπα ποιότητας υγιεινής και ασφάλειας που θα πρέπει να ικανοποιούν τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την συμμόρφωση των μεθόδων καλλιέργειας και εκτροφής στα πρότυπα της μεταποίησης (π.χ. μέθοδοι καλλιέργειας και συγκομιδής που εξασφαλίζουν την παραγωγή Έξτρα Παρθένου ελαιόλαδου).
- Ενθάρρυνση συνεργασιών ομάδων παραγωγών ομοειδών προϊόντων για την αύξηση της κλίμακας παραγωγής, υλοποίηση επενδύσεων για την τυποποίηση, μεταποίηση και αποθήκευση προϊόντων, υλοποίηση κοινών στρατηγικών μάρκετινγκ και διαπραγμάτευση τιμών και όρων με προμηθευτές και χονδρεμπόρους.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις, ΜΜΕ τροφίμων, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, Ενώσεις αγροτών.

Προτεραιότητα 2.5: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και της σχετικής μεταποίησης και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης απαιτεί την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις βαθμίδες της αλυσίδας παραγωγής.

Οι ενέργειες κατάρτισης θα συνδυασθούν με τις δράσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών. ανάπτυξης νέων προϊόντων και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων του κλάδου και θα ενσωματωθούν στις υπάρχουσες δράσεις.

6.3 Άξονας 3: Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες

6.3.1 Στρατηγική για την ανάπτυξη της καινοτομίας στην αλιεία και στις υδατοκαλλιέργειών

Η ανάπτυξη της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών θα ακολουθήσουν ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης το οποίο σέβεται το θαλάσσιο περιβάλλον, από το οποίο εξαρτώνται, και βρίσκεται σε αρμονία με ανταγωνιστικές ως προς τη χρήση των φυσικών πόρων δραστηριότητες, όπως ο τουρισμός.

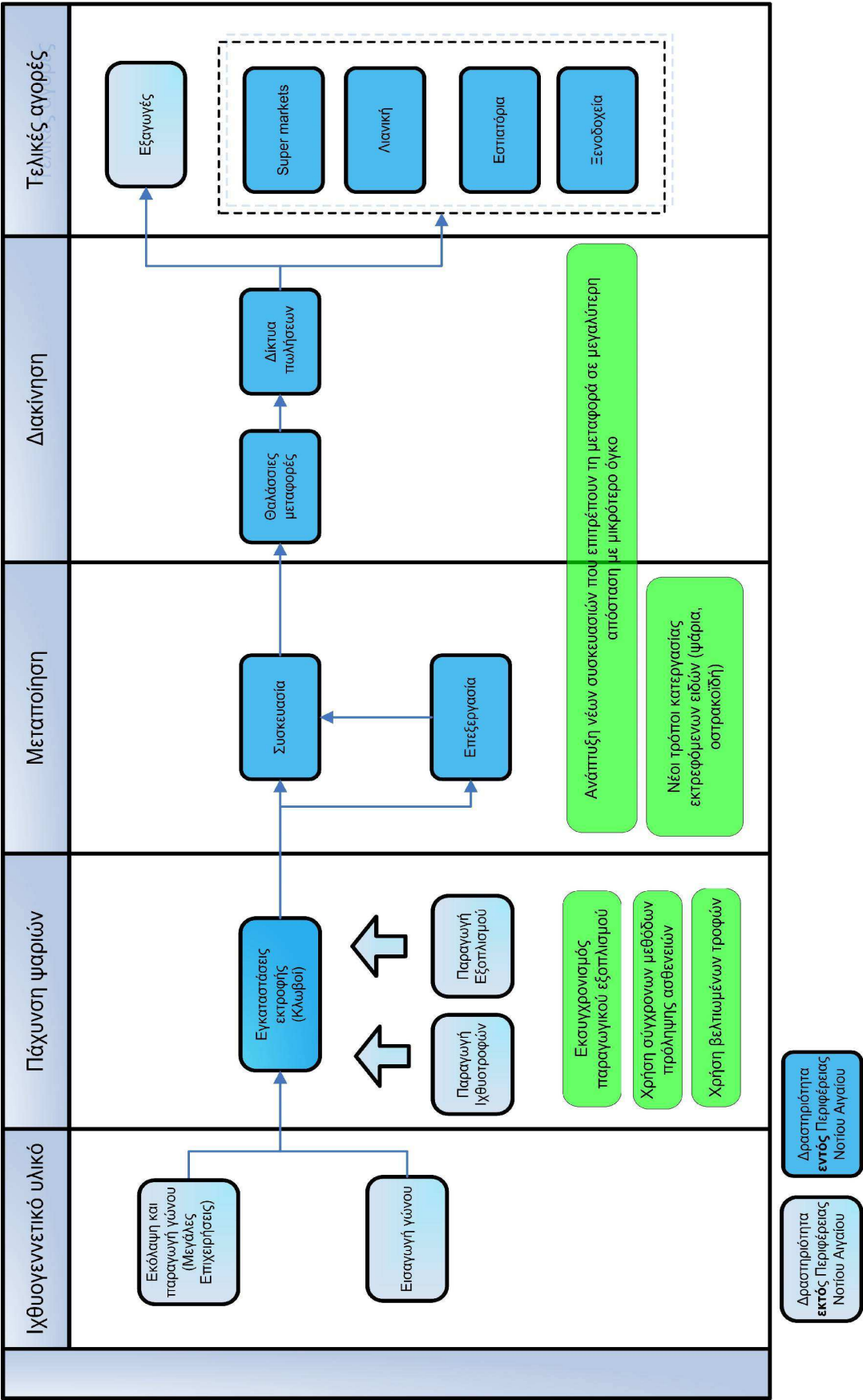
Οι υδατοκαλλιέργειες στην Περιφέρεια αποτελούν τμήμα μιας ευρύτερης αλυσίδας αξίας (σχήμα 22) η οποία επεκτείνεται σε αρκετές περιφέρειες της Ελλάδας. Ο τομέας στην περιφέρεια εξαρτάται από τις εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο τόσο εξαιτίας της παρουσίας μονάδων εκτροφής μεγάλων ομίλων όσο και της απουσίας από την περιφέρεια σημαντικών τμημάτων της αλυσίδας αξίας όπως η παραγωγή γόνων, τροφών και εξοπλισμού.

Η αλιεία επικεντρώνεται κυρίως στην τοπική αγορά. Παρόλα αυτά το τμήμα τη το οποίο στοχεύει σε αγορές εκτός περιφέρειας μοιράζεται μέρος της αλυσίδας αξίας του με τις υδατοκαλλιέργειες όπως για παράδειγμα τη μεταποίηση και συσκευασία και τις μεταφορές.

Με δεδομένη την ένταξη των δυο αυτών τμημάτων σε μια ευρύτερη και εθνικής εμβέλειας αλυσίδας αξίας, η στρατηγική ανάπτυξης του κλάδου προσπαθεί να κεφαλαιοποιήσει τις ενέργειες και παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο που θα υλοποιηθούν από την ΓΓΕΤ μέσα από την αξιοποίηση συνεργιών. Στο πλαίσιο του καταμερισμού ανάμεσα στην ΠΝΑ και στη ΓΓΕΤ η έμφαση στην ΠΝΑ θα δοθεί στην κινητοποίηση των τοπικών επιχειρήσεων, στη μεταφορά τεχνολογίας και υιοθέτηση καλών πρακτικών, στην ενθάρρυνση συμμετοχής σε εθνικά έργα στοχεύοντας στους ακόλουθους στόχους:

- Διαφοροποίηση προϊόντων με την εισαγωγή νέων για την περιφέρεια ειδών και την επεξεργασία των εκτρεφόμενων η αλιευόμενων ιχθύων και λοιπών θαλάσσιων ειδών.
- Μείωση τους κόστους παραγωγής με την αύξηση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κόστους μεταφορών
- Αύξηση της ποιότητας με τη βελτίωση των εκτρεφόμενων ειδών και την πιστοποίηση
- Διατήρηση και προστασία των θαλάσσιων πόρων
- Συμβίωση και ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός.

Σχήμα 22: Αλυσίδα αξίας υδατοκαλλιέργειας

6.3.2 Δράσεις για την αλιεία και υδατοκαλλιέργεια

Προτεραιότητα 3.1: Βελτίωση ιχθυογενετικού υλικού και καλλιέργεια νέων ειδών

Η βελτίωση του ιχθυογενετικού υλικού και η υιοθέτηση νέων ειδών απαιτεί σημαντική τεχνογνωσία και ερευνητική προσπάθεια. Με δεδομένα τα χαρακτηριστικά των τοπικών επιχειρήσεων η έμφαση θα δοθεί στην ενημέρωση των επιχειρήσεων και τη μεταφορά τεχνογνωσίας για την επιλογή βελτιωμένων γόνων και την καλλιέργεια νέων ειδών.

Πίνακας 29: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Βελτίωση του ιχθυογενετικού υλικού και διαφοροποίηση προϊόντων	- Μεταφορά τεχνογνωσίας για πλήρη εκτροφή νέων ειδών - Μεταφορά τεχνογνωσίας για τη γενετική επιλογή πολλαπλασιαστικού υλικού	Δράση 3.1.1: Ενθάρρυνση της διάχυσης βελτιωμένου ιχθυογενετικού υλικού και εκτροφής νέων ειδών

Δράση 3.1.1: Ενθάρρυνση της διάχυσης βελτιωμένου ιχθυογενετικού υλικού και εκτροφής νέων ειδών

Με δεδομένη την απουσία ιχθυογενετικών σταθμών στην περιφέρεια, η βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών του γόνου θα βασιστεί στις δράσεις που θα πραγματοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο και στη μεταφορά πληροφοριών και γνώσεων στις τοπικές επιχειρήσεις για τις δυνατότητες επιλογής νέου βελτιωμένου ιχθυογενετικού υλικού.

Επίσης στο πλαίσιο αυτό θα χρηματοδοτηθεί η διάχυση και ενημέρωση επιχειρήσεων υδατοκαλλιέργειας για τα πλεονεκτήματα υιοθέτησης νέων ειδών. Θα χρηματοδοτηθεί η εκτροφής νέων ειδών με θετικές προοπτικές διάθεσης στην αγορά, ταχεία ανάπτυξη και δυνατότητα δημιουργίας νέων προϊόντων αυξημένης προτιθέμενης αξίας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις, ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ. Σύνδεσμοι και συνεταιρισμοί υδατοκαλλιεργητών

Δικαιούχοι: Σύνδεσμοι και συνεταιρισμοί υδατοκαλλιεργητών. Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις.

Προτεραιότητα 3.2: Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία εκτροφής

Η εκτροφή ψαριών αποτελεί την κατεξοχήν δραστηριότητα των τοπικών επιχειρήσεων. Ο στόχος είναι η βελτίωση της εκτροφής, η αύξηση της παραγωγικότητας και η μείωση τους κόστους μέσα από τη μεταφορά τεχνολογίας και επενδύσεων εκσυγχρονισμού του εξοπλισμού.

Επίσης θα αναζητηθούν βέλτιστες θέσης για την εγκατάσταση των μονάδων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συνύπαρξη με τις λοιπές παραγωγικές δραστηριότητες.

Πίνακας 30: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αύξηση παραγωγικότητας μονάδων υδατοκαλλιέργειας και βελτίωση ποιότητας προϊόντων	- Βελτίωση του τεχνολογικού εξοπλισμού και των πρωτόκολλων εκτροφής - Βελτίωση τροφών	- Δράση 3.2.1 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής - Δράση 3.2.2 Ανάπτυξη της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας

Δράση 3.2.1 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας για τη βελτίωση των μεθόδων εκτροφής σε υφιστάμενα και νέα είδη. Οι παρεχόμενες συμβουλευτικές υπηρεσίες θα αφορούν στο σύνολο των αναγκών, τεχνολογικών και μη αλλαγών, που θα πρέπει να γίνουν στις επιχειρήσεις. Η δράση αυτή συνδυάζεται με δράσεις χρηματοδότησης των επενδύσεων που αναδεικνύονται μέσα από τη συμβουλευτική υποστήριξη. Η δράση αυτή επίσης συνδυάζεται με δράσεις κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.
- Χρηματοδότηση του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των μονάδων εκτροφής για την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση της ποιότητας σε όλα τα στάδια της εκτροφής.
- Χρηματοδότηση για τη βελτίωση της υγιεινής, την ιχνηλασιμότητα και την ποιότητα και την απόκτηση σημάτων ποιότητας. Η χρηματοδότηση περιλαμβάνει τόσο το κόστος απόκτησης του σήματος όσο και τις αναγκαίες οργανωτικές και τεχνολογικές αλλαγές που είναι αναγκαίες για την απόκτηση του σήματος.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ, ή ΠΕΠ ΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ, ή ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις, ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ, τεχνικοί σύμβουλοι.

Δικαιούχοι: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις

Δράση 3.2.2 Ανάπτυξη της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας

Ανάπτυξη βιολογικής υδατοκαλλιέργειας με τη χρηματοδότηση ενεργειών μετάβασης σε συστήματα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου, καθώς και σε μεθόδους βιολογικής υδατοκαλλιέργειας. Επίσης θα χρηματοδοτηθεί η εθελοντή συμμετοχή των επιχειρήσεων στο σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS) της Ευρωπαϊκής Ένωσης..

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις, ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Αιγαίου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ, τεχνικοί σύμβουλοι.

Δικαιούχοι: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις

Προτεραιότητα 3.3 Βελτίωση παραγωγικότητας ποιότητας και ασφάλειας στη μεταποίηση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας

Η επεξεργασία των εκτρεφόμενων ή αλιευμένων ιχθύων αυξάνει την προστιθέμενη αξία και δημιουργεί νέα προϊόντα τα οποία μπορούν να διεισδύσουν σε νέες και πιο δύσκολες αγορές. Επίσης οι μη θερμικές κατεργασίες μπορούν να αυξήσουν το χρόνο διατήρησης των προϊόντων. Η βελτίωση της συσκευασίας και η υιοθέτηση ενεργών συσκευασιών μπορεί επίσης να παρατείνει το χρόνο ζωής των προϊόντων, να αυξήσει την ασφάλεια και να διατηρήσει την αρχική ποιότητα των προϊόντων. Τέλος η μείωση του όγκου και του βάρους μπορεί να συμβάλει στη μείωση τους μεταφορικού κόστους το οποίο είναι ιδιαίτερα υψηλό για τις επιχειρήσεις του Νοτίου Αιγαίου.

Πίνακας 31: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Βελτίωση παραγωγικότητας ποιότητας και ασφάλειας στη μεταποίηση αλιευμάτων και υδατοκαλλιεργειών	- Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία μεταποίησης - Εισαγωγή καινοτομιών στη συσκευασία	Δράση 3.3.1: Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αλιευμάτων και προϊόντων υδατοκαλλιέργειας

Δράση 3.3.1: Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αλιευμάτων και προϊόντων υδατοκαλλιέργειας

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση των μεθόδων μεταποίησης και την παραγωγή νέων προϊόντων μεγαλύτερης προτιθέμενης αξίας. Οι παρεχόμενες συμβουλευτικές υπηρεσίες θα αφορούν στο σύνολο των αναγκών, τεχνολογικών και μη

αλλαγών. που θα πρέπει να γίνουν στις επιχειρήσεις. Η δράση αυτή συνδυάζεται με χρηματοδότηση της μεταφοράς τεχνολογίας και των επενδύσεων που αναδεικνύονται μέσα από τη συμβουλευτική υποστήριξη καθώς επίσης και με ενέργειες κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.

Παραδείγματα ενισχυόμενων παρεμβάσεων είναι:

- νέα προϊόντα που βασίζονται στο ψάρι και σε θαλάσσιους οργανισμούς με τη χρήση τεχνικών επεξεργασίας.
- χρήση ήπιων μη θερμικών μεθόδων επεξεργασίας
- χρήση ενεργούς και έξυπνης συσκευασίας με στόχο τη μείωση του μεταφορικού κόστους, διατήρηση ή βελτίωση της ποιότητας και διαφοροποίηση των προϊόντων
- Η ενίσχυση της υγιεινής, της ποιότητας και της ιχνηλασιμότητας και η απόκτηση σημάτων ποιότητας επεκτείνεται και στο στάδιο της μεταποίησης. Η χρηματοδότηση περιλαμβάνει τόσο το κόστος απόκτησης του σήματος όσο και τις οργανωτικές και τεχνολογικές αλλαγές που είναι αναγκαίες για την απόκτηση του σήματος.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων. κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις. ΜΜΕ μεταποίησης. ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ. τεχνικοί σύμβουλοι.

Δικαιούχοι: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις. ΜΜΕ μεταποίησης

Προτεραιότητα 3.4: Ανάπτυξη των υποδομών εμπορίας των αλιευμάτων

Πίνακας 32: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 3.4

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Εξορθολογισμός του συστήματος εμπορίας αλιευμάτων	Δημιουργία υποδομών εμπορίας αλιευμάτων	Δράση 3.4.1 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας αλιευμάτων

Δράση 3.4.1 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας αλιευμάτων

Η ανάπτυξη των υποδομών εμπορίας ιδιαίτερα για τα προϊόντα της αλιείας αποτελεί σημαντική προϋπόθεση εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης του κλάδου.

- Χρηματοδότηση ίδρυσης και εκσυγχρονισμού ιχθυόσκαλων και ιχθυαγορών στα νησιά που αποτελούν τα βασικά αλιευτικά κέντρα της περιφέρειας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Τελικοί αποδέκτες: Δήμοι, Σύνδεσμοι και συνεταιρισμοί αλιέων

Δικαιούχοι: Δήμοι, Σύνδεσμοι και συνεταιρισμοί αλιέων.

Προτεραιότητα 3.5: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Ο εκσυγχρονισμός της αλιείας και υδατοκαλλιεργειών και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης απαιτεί την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις βαθμίδες της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.

Οι ενέργειες κατάρτισης θα συνδυασθούν με τις δράσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών. ανάπτυξης νέων προϊόντων και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων του κλάδου.

6.4 Άξονας 4: Ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον - χρήση πράσινων τεχνολογιών, εξοικονόμηση και παραγωγή ενέργειας

6.4.1 Στρατηγική για τη χρήση των πράσινων και ενεργειακών τεχνολογιών

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας δίνει έμφαση στο σεβασμό και στην προστασία του περιβάλλοντος επικεντρώνοντας σε παρεμβάσεις που προωθούν :

- την περιβαλλοντική βιωσιμότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων ιδιαίτερα στο παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον.
- την προστασία του περιβάλλοντος μέσα από τη διάχυση πράσινων τεχνολογιών
- την μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης
- την αύξηση των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο της περιφέρειας

6.4.2 Δράσεις για την ανάπτυξη σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον

Προτεραιότητα 4.1: Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον

Η ανάπτυξη της οικονομίας της Περιφέρειας ΝΑ (τουρισμός, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες, αγροδιατροφή) βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο ασύγκριτο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει. Επομένως η βιωσιμότητά της εξαρτάται άμεσα από την προστασία του περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και τη διαρκή βελτίωσή του. Στην προσπάθεια αυτή ιδιαίτερη σημασία αποκτά η προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος το οποίο δέχεται και το μεγαλύτερο βάρος των ανθρωπογενών επιπτώσεων τόσο από τον τουρισμό όσο και από την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες. Η ανάπτυξη μιας περιβαλλοντικά βιώσιμης αλιείας και υδατοκαλλιέργειας και η συμβίωση σε αρμονία με άλλες ανταγωνιστικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός, αποτελούν τη βασική επιλογή της Περιφέρειας.

Για την υλοποίηση της στρατηγικής απαιτείται αφενός η ανάπτυξη και χρήση τεχνολογιών και πρακτικών που μειώνουν τις επιπτώσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και αφετέρου η βελτίωση των μέτρων παρακολούθησης και ελέγχου και η αισθητοποίηση των καταναλωτών σε προϊόντα που προέρχονται από βιώσιμες πηγές και πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον.

Η δράσεις της προτεραιότητας αυτής υλοποιούνται σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες δράσεις του Άξονα 4 και τη δημιουργία παρατηρητηρίου για τη μέτρηση της οικονομικής δραστηριότητας και της επίδρασής της στο περιβάλλον.

Πίνακας 33: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αντιμετώπιση ανθρωπογενών επιπτώσεων στο περιβάλλον σε αρμονία με τις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης	- Κατανόηση των επιπτώσεων στο θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων - Ανάπτυξη μεθόδων ολοκληρωμένης διαχείρισης	Δράση 4.1.1: Ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος
	- Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της αλιείας - Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας	- Δράση 4.1.2: Αειφόρα διαχείριση της αλιείας - Δράση 4.1.3: Αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας

Δράση 4.1.1: Ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος

Παράλληλα με την εφαρμογή καθαρών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις είναι αναγκαίες παρεμβάσεις από την Περιφέρεια για την έρευνα των πιέσεων που ασκούνται στο περιβάλλον από την ανθρωπογενή δραστηριότητα και κυρίως την προερχόμενη από τις παραγωγικές (συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού) δραστηριότητες και του συσχετιζόμενου ρίσκου. Στο πλαίσιο αυτό προωθείται:

- (4.1.1-1) Διαμόρφωση Σχεδίων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών (ΣΟΔΠΖ) η οποία θα επιτρέψει την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων στην παράκτια ζώνη με τρόπο που θα σέβεται το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον. Για τη διαμόρφωση των Σχεδίων θα απαιτηθεί η συλλογή και οργάνωση πρωτογενούς πληροφορίας και σύνταξη χαρτών ακτογραμμών, βαθυμετρικών χαρτών, καθώς και χαρτών βιογεωτόπων. Αρχικά η διαμόρφωση των ΣΟΔΠΖ θα υλοποιηθεί για περιορισμένο αριθμό νησιών και στη συνέχεια θα επεκταθεί σε περισσότερα με βάση τις ανάγκες.
- (4.1.1-2) Έρευνα για την ανάπτυξη και λειτουργία διαχειριστικού συστήματος για την κατανόηση και την πρόβλεψη της δυναμικής του θαλάσσιου οικοσυστήματος με δυνατότητα υποστήριξης αποφάσεων και λήψης μέτρων μέσω βελτιστοποίησης και εφαρμογής συστήματος αριθμητικών μοντέλων. Περιλαμβάνεται και η Αγορά και εγκατάσταση πλωτών και άλλων μετρητικών σταθμών για καταγραφή θαλάσσιων περιβαλλοντικών παραμέτρων.
- (4.1.1-3) Ανάπτυξη και πιλοτική εγκατάσταση και λειτουργία ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής απορημάτων σε παράκτιες ζώνες με συνδυασμό “έξυπνων” κάδων για συλλογή σε ξενοδοχειακές ζώνες και παραλίες, πλωτού φράγματος για τη συλλογή απορημάτων από τη θαλάσσια επιφάνεια και συλλογή απορημάτων από τον πυθμένα με την αξιοποίηση αυτοδυτών. Διαχείριση και ανακύκλωση των απορημάτων με αυταπόδεικτο τρόπο. Η εφαρμογή του συστήματος συνοδεύεται με την απονομή ειδικού σήματος για τις παραλίες και ενέργειες προβολής.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ (4.1.1-1). ΕΠΑΝΕΚ (4.1.1-2 & 3)

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ. ΕΤΠΑ.

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δικαιούχοι: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δράση 4.1.2: Αειφόρα διαχείριση της αλιείας

- Έρευνα των μεθόδων και δυνατοτήτων μετάβασης σε μία αειφόρο αλιεία η οποία αποκαθιστά και διατηρεί τους πληθυσμούς των αλιευμένων ειδών πάνω από τα επίπεδα εκείνα που μπορούν να εξασφαλίσουν τη Μέγιστη Βιώσιμη απόδοση.
- Η έρευνα συνοδεύεται με δράσεις αποκατάστασης των πληθυσμών όπως η δημιουργία τεχνικών υφάλων με αξιοποίηση της εμπειρίας της Καλύμνου και επέκταση της μεθόδου και σε άλλες περιοχές.
- Έρευνα για τη δημιουργία θαλάσσιων προστατευμένων περιοχών περιορισμένης αλιείας για τη βελτίωση της αλιευτικής παραγωγικότητας και την προστασία της θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δικαιούχοι: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δράση 4.1.3: Αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας

- (4.1.3-1) Εφαρμογή καινοτόμων διαχειριστικών εργαλείων για την αειφόρο ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην περιφέρεια και τη συμβίωση με άλλες ανταγωνιστικές χρήσεις (π.χ. αλιεία, τουρισμός). Η δράση περιλαμβάνει τη βέλτιστη χωροθέτηση των ιχθυομονάδων για την αποφυγή ανεπιθύμητων επιπτώσεων στο θαλάσσιο οικοσύστημα. υπολογισμός της φέρουσας ικανότητας. ανάπτυξη προγραμμάτων περιβαλλοντικής παρακολούθησης.
- (4.1.3-2) Ανίχνευση και καταγραφή τοξινών κατά τη διάρκεια επιβλαβών φυτοπλαγκτονικών εξάρσεων σε περιοχές υδατοκαλλιεργειών και εφαρμογή τους στην ποιότητα και ασφάλεια των αλιευμάτων και δημιουργία αναγκαίας εργαστηριακής υποδομής.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ (4.1.3-1). ΠΕΠ ΠΝΑ (4.1.3-2)

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΘΑ. ΕΤΠΑ.

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δικαιούχοι: ΕΛΚΕΘΕ. Παν. Αιγαίου. άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Προτεραιότητα 4.2: Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό

Οι οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες, η μεταποίηση και ο τουρισμός, καταναλώνουν σημαντικές ποσότητες ενέργειας. Επίσης η άντληση νερού για γεωργικές εκμεταλλεύσεις απαιτεί σημαντική κατανάλωση ενέργειας που επιβαρύνει το τελικό κόστος παραγωγής. Η εισαγωγή συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας θα βοηθήσει τόσο στη μείωση του ενεργειακού κόστους όσο και στη μείωση των εκπομπών θερμοκηπίου. Επίσης η ορθολογική χρήση πόρων όπως το νερό και οι πρώτες ύλες, η ανακύκλωση και η χρήση τεχνολογιών και υλικών χαμηλού περιβαλλοντικού αποτυπώματος συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος ενώ συγχρόνως επιτρέπει τη διεύθυνση των προϊόντων της Περιφέρειας σε περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένες αγορές.

Η διάχυση των πράσινων τεχνολογιών απαιτεί την αισθητοποίηση των παραγωγών και των επιχειρήσεων και την ανάδειξη των άμεσων και έμμεσων ωφελειών που μπορούν να αποκομίσουν. Όμως, όπως δείχνει η εμπειρία τόσο από επιτυχημένες όσο και από αποτυχημένες προσπάθειες, η διαπίστωση των ωφελειών μπορεί να γίνει μόνο μέσα από την ποσοτικοποίηση και την παρουσίαση τους με επιχειρηματικούς όρους με τη μορφή συγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων.

Πίνακας 34: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της μεταποίησης, της αγροτικής παραγωγής και του τουρισμού	- Ευαισθητοποίηση αγροτικών, κτηνοτροφικών, μεταποιητικών και τουριστικών επιχειρήσεων - Τεκμηρίωση των ωφελειών από τη χρήση πράσινων τεχνολογιών - Ενίσχυση των επενδύσεων σε πράσινες τεχνολογίες	Δράση 4.2.1: Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό

Δράση 4.2.1: Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό

Η χρησιμοποίηση πράσινων τεχνολογιών και τεχνολογιών ενεργειακής εξοικονόμησης προσφέρει τη δυνατότητα στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, στις μεταποιητικές επιχειρήσεις και στις ξενοδοχειακές μονάδες και επιχειρήσεις του τουρισμού να μειώσουν σημαντικά τα λειτουργικά τους κόστη και ταυτόχρονα να προστατεύσουν το περιβάλλον από το οποίο εξαρτάται η δραστηριότητά τους. Θα ακολουθηθεί ολοκληρωμένη προσέγγιση σε τρία βήματα:

- Ευαισθητοποίηση των αγροτικών, κτηνοτροφικών, μεταποιητικών και τουριστικών επιχειρήσεων για τα οφέλη από τη χρήση τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας.

- Κουπόνι πράσινης καινοτομίας: Οι αγρότες/κτηνοτρόφοι και οι μεταποιητικές και τουριστικές επιχειρήσεις θα χρηματοδοτηθούν στο 100% του κόστους, με τη μορφή κουπονιού, για την ανάθεση σε ειδικό σύμβουλο τη σύνταξη σχεδίου παρεμβάσεων που θα μειώνουν το ενεργειακό κόστος και το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα. Επίσης η μελέτη θα περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις που απαιτούνται για την απόκτηση Eco-label.
- Δημιουργία χρηματοδοτικού εργαλείου για τη χρηματοδότηση της επένδυσης εφαρμογής των προτάσεων της μελέτης και ιδιαίτερα όσων αιτούνται για την απόκτηση του Eco-label. Στην περίπτωση παρεμβάσεων ενεργειακής εξοικονόμησης θα χρηματοδοτηθεί το 100% της επένδυσης και οι δικαιούχοι θα αποπληρώνουν ένα ποσοστό της εξοικονόμησης από τη μείωση του ενεργειακού κόστους (μοντέλο ESCO).

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ, ΕΠΑΝΕΚ.

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί Συνεταιρισμοί (ενέργειες ευαισθητοποίησης), Επιμελητήρια (ενέργειες ευαισθητοποίησης).

Προτεραιότητα 4.3: Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

Η αξιοποίηση των ΑΠΕ σε μικρή τοπική κλίμακα μπορεί να προσφέρει ενέργεια χαμηλού κόστους για τις επιχειρήσεις, τις αγροτικές ή άλλες εκμεταλλεύσεις ή για δραστηριότητες με σημαντικό κοινωνικό όφελος όπως η αφαλάτωση, ενώ συγχρόνως μειώνει το ενεργειακό αποτύπωμα των επιχειρήσεων.

Η ανάπτυξη μεγάλων επενδύσεων σε ΑΠΕ προϋποθέτει:

- τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών δικτύου και τη διασύνδεση των νησιών
- βελτίωση της ρευστότητας
- δημιουργία συναίνεσης ανάμεσα στον τοπικό πληθυσμό

Παράλληλα, στην περίπτωση θαλάσσιων αιολικών πάρκων απαιτείται χωροθέτηση τόσο για να εξασφαλιστεί η τεχνική βιωσιμότητα (καταλληλότητα υποστρώματος πυθμένα, θαλάσσια ρεύματα, κυματικό δυναμικό κλπ.) αλλά και να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές οχλήσεις και να εξασφαλιστεί η συμβατότητα με τις λοιπές δραστηριότητες (π.Χ. τουρισμός, αλιεία κλπ.).

Η δημιουργία των υποδομών διασύνδεσης θα πραγματοποιηθεί σε εθνικό επίπεδο μετά από μεγάλο διάστημα στασιμότητας. Με δεδομένο το μεγάλο ύψος των επενδύσεων (€1.3-€1.5 εκ ανά MW για τα αιολικά και €1.8-€2.2 εκ ανά MW για τα φωτοβολταϊκά) οι πόροι της Περιφέρειας δεν επαρκούν για την παροχή οικονομικών κινήτρων αλλά οι υποψήφιοι επενδυτές θα μπορούν να αξιοποιήσουν τα κίνητρα που θα προσφέρει ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος ή/και το ΕΠΑΝΕΚ.

Από την πλευρά της η Περιφέρεια θα επικεντρωθεί στη δημιουργία συναίνεσης ανάμεσα στον πληθυσμό για την αποδοχή των επενδύσεων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ και στη χωροθέτηση θαλάσσιων αιολικών πάρκων.

Πίνακας 35: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 4.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας και στην καταναλισκόμενη ενέργεια στην Περιφέρεια	- Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές - Προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων σε ΑΠΕ	- Δράση 4.3.1 Επενδύσεις μικρής κλίμακας για παραγωγή ενέργειας σε παραγωγικές μονάδες και εκμεταλλεύσεις - Δράση 4.3.2 Προώθηση επενδύσεων μεγάλης κλίμακας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

Δράση 4.3.1 Επενδύσεις μικρής κλίμακας για παραγωγή ενέργειας σε παραγωγικές μονάδες και εκμεταλλεύσεις

Η Δράση αυτή συνδυάζεται με τη Δράση 4.2.1 για την εισαγωγή συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας και στοχεύει στη μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των μονάδων καθώς και στη μείωση του λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων.

Χρηματοδοτούνται μικρές εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (όπως η γεωθερμία, η ηλιακή και αιολική ενέργεια, ο θαλάσσιος κυματισμός καθώς και η παραγωγή ενέργειας από βιομάζα), για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών επιχειρηματικών μονάδων (αγροτικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, υδατοκαλλιέργειες, μεταποιητικές και τουριστικές μονάδες).

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ, ΕΠΑΝΕΚ, Αναπτυξιακός Νόμος

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Τουριστικές και μεταποιητικές επιχειρήσεις, αγρότες, κτηνοτρόφοι.

Δικαιούχοι: Τουριστικές και μεταποιητικές επιχειρήσεις, αγρότες, κτηνοτρόφοι

Δράση 4.3.2 Προώθηση επενδύσεων μεγάλης κλίμακας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

Η προώθηση μεγάλων επενδύσεων παραγωγής ενέργειας θα επικεντρωθεί τις παρακάτω ενέργειες:

- Ανάπτυξη συναίνεσης στις τοπικές κοινωνίες για την αποδοχή των επενδύσεων σε ΑΠΕ. Η συναίνεση θα οικοδομηθεί μέσα από ενέργειες διαβούλευσης και ενημέρωσης για τα οφέλη και του κινδύνους από την εγκατάσταση των μονάδων.
- Χωροθέτηση θαλάσσιων αιολικών πάρκων στη βάση λεπτομερών και πολύ-επιστημονικών ερευνών οι οποίες καλύπτου το αιολικό και κυματικό δυναμικό των προτεινόμενων περιοχών, την αποτύπωση και παρακολούθηση των θαλάσσιων

βιοκοινωνιών. τη μελέτη του πυθμένα και του υποστρώματος για την ασφαλή θεμελίωση των πυλώνων και την όδευση των απαραίτητων υποθαλάσσιων αγωγών και την προστασία των πιθανών υποθαλάσσιων αρχαιοτήτων.

Τρόπος υλοποίησης: Αυτεπιστασία. πρόσκληση υποβολής προτάσεων

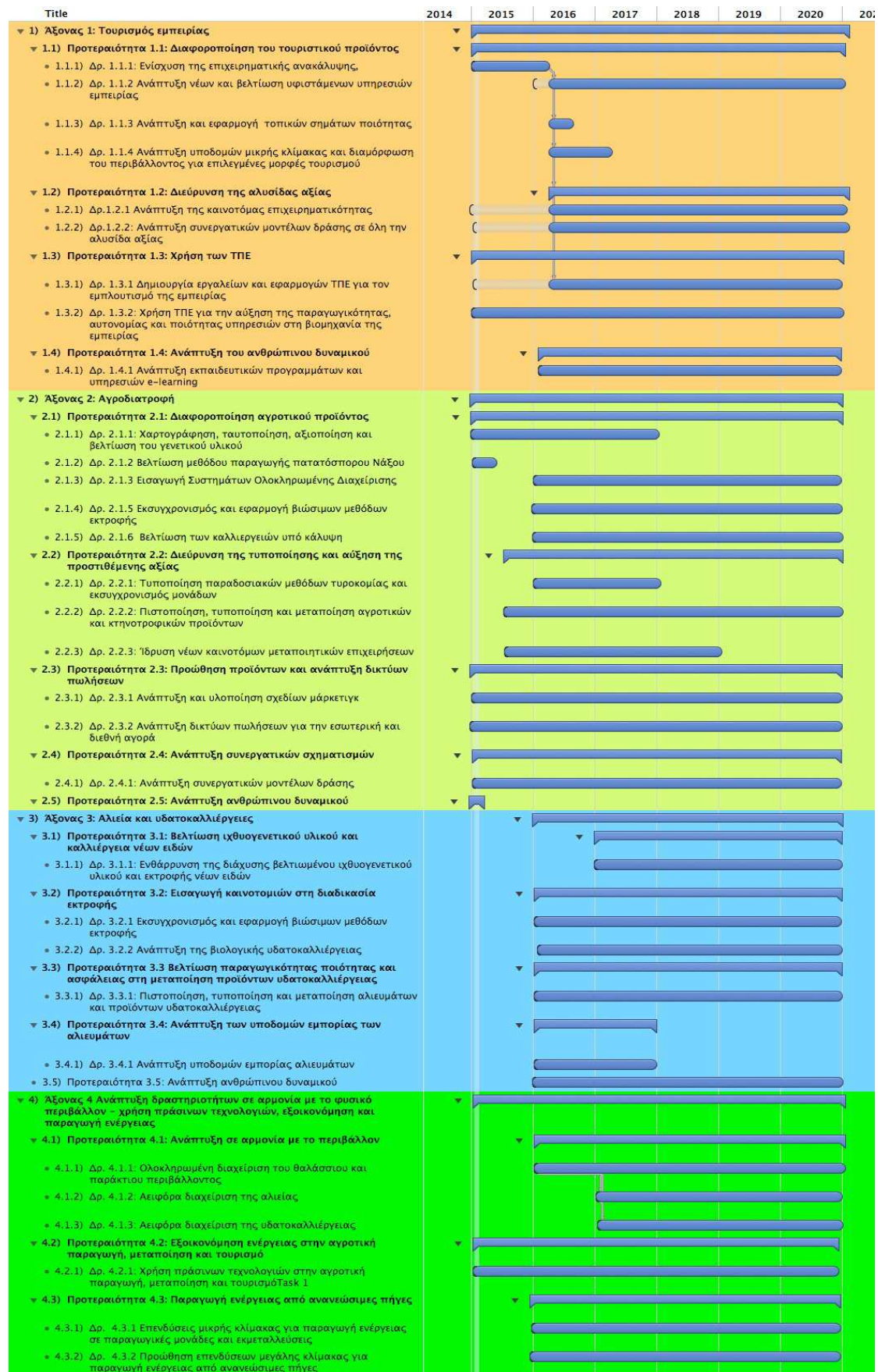
Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΝΑ. ΕΠΑΝΕΚ.

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ. Δήμοι. Περιφερειακές Ενότητες

Δικαιούχοι: Υπηρεσίες ΠΝΑ. Δήμοι. Περιφερειακές Ενότητες

6.5 Οδικός Χάρτης υλοποίησης των Δράσεων

6.6 Προϋπολογισμός, πηγές χρηματοδότησης, δείκτες εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων

Παράτημα III : Πίνακας 6.6. Προϋπολογισμός, πηγές χρηματοδότησης, δείκτες εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων.

6.7 Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης

Σε προγενέστερο στάδιο ολοκληρώθηκε η διαδικασία ανάλυσης των επιμέρους κλάδων που συνθέτουν τις προτεραιότητες και τους τομείς όπου θα επικεντρωθεί η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης στο Νότιο Αιγαίο, καθώς και η χαρτογράφηση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε στα πεδία αυτά. Παράλληλα, έχουν αποτυπωθεί τα ερευνητικά ενδιαφέροντα και οι προτάσεις των φορέων έρευνας στους τομείς προτεραιότητας. Τέλος, κατά την διαδικασία διαβούλευσης έχει πραγματοποιηθεί η καταγραφή των απόψεων όλων των εμπλεκόμενων για την αρτιότερη στόχευση της στρατηγικής και της εφαρμογής της.

Στο εγκεκριμένο ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2014-2020 προβλέπεται η ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης με ενέργειες που προετοιμάζουν το έδαφος εφαρμογής της στρατηγικής ανάπτυξης του τουρισμού εμπειρίας συνδυάζοντας την έρευνα για τον προσδιορισμό των επιλογών και το σχεδιασμό υπηρεσιών, καθώς και τη διάχυση της γνώσης και την ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων για να υιοθετήσουν τις νέες υπηρεσίες. Ενδεικτικά περιλαμβάνονται δραστηριότητες όπως:

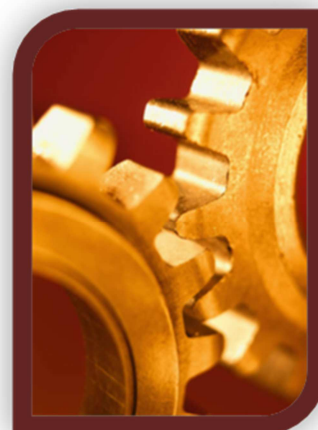
- Έρευνα των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που προσφέρονται στην Περιφέρεια για την ανάπτυξη μοναδικών ειδών εμπειρίας και ανάδειξη των υπηρεσιών και παρεμβάσεων που είναι αναγκαίες για τη δημιουργία του νέου τουριστικού προϊόντος
- Διάχυση και ενημέρωση των εμπλεκόμενων στον τουρισμό για τις δυνατότητες που προσφέρει κάθε νησί με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας. Ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων του τουρισμού για τις δυνατότητες που προσφέρει η διαφοροποίηση και η συμμετοχή στη δημιουργία του τοπικού μύθου.

Έμφαση θα δοθεί και στη διερεύνηση της ανάπτυξης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων υπηρεσιών ή μεταποίησης που συνδέονται άμεσα με τις επιλεγμένες μορφές τουρισμού εμπειρίας και οι οποίες διαφοροποιούν την υπάρχουσα δραστηριότητα.

7 Σύστημα διακυβέρνησης της πολιτικής καινοτομίας

7.1 Επισκόπηση του συστήματος διακυβέρνησης

Το υφιστάμενο σύστημα διακυβέρνησης αποτελείται αποκλειστικά από αιρετές πολιτικές οντότητες (π.χ. Περιφερειακό Συμβούλιο, Περιφερειάρχης) και δημόσιους λειτουργούς (η Διοίκηση της Περιφέρειας), ενώ η συμμετοχή των κοινωνικών πρωταγωνιστών θεωρητικά επιτυγχάνεται εμμέσως διαμέσου των αιρετών οργάνων και άμεσα διαμέσου των κατά περίπτωση διαβουλεύσεων.

Ο επιτυχημένος σχεδιασμός και υλοποίηση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης απαιτεί την κινητοποίηση και συμμετοχή όλων των κοινωνικών πρωταγωνιστών και ιδιαίτερα του επιχειρηματικού κόσμου. Επομένως το σύστημα διακυβέρνησης θα πρέπει να εμπλουτιστεί έτσι ώστε να εξασφαλίζει με τρόπο συστηματικό αυτή τη βασική προϋπόθεση. Οι βασικές υποθέσεις-στόχοι πάνω στις οποίες αναπτύχθηκε το προτεινόμενο σύστημα διακυβέρνησης είναι:

- η μεγιστοποίηση της δυνατότητας κινητοποίησης των κοινωνικών πρωταγωνιστών
- η αποφυγή αύξησης της πολυπλοκότητας στο σύστημα διακυβέρνησης
- η αποφυγή δημιουργίας επικαλύψεων αρμοδιοτήτων στα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης
- η αξιοποίηση των υφιστάμενων οργάνων
- η ενσωμάτωση της εμπειρίας και τεχνογνωσίας στα θεσμοθετημένα όργανα διακυβέρνησης.

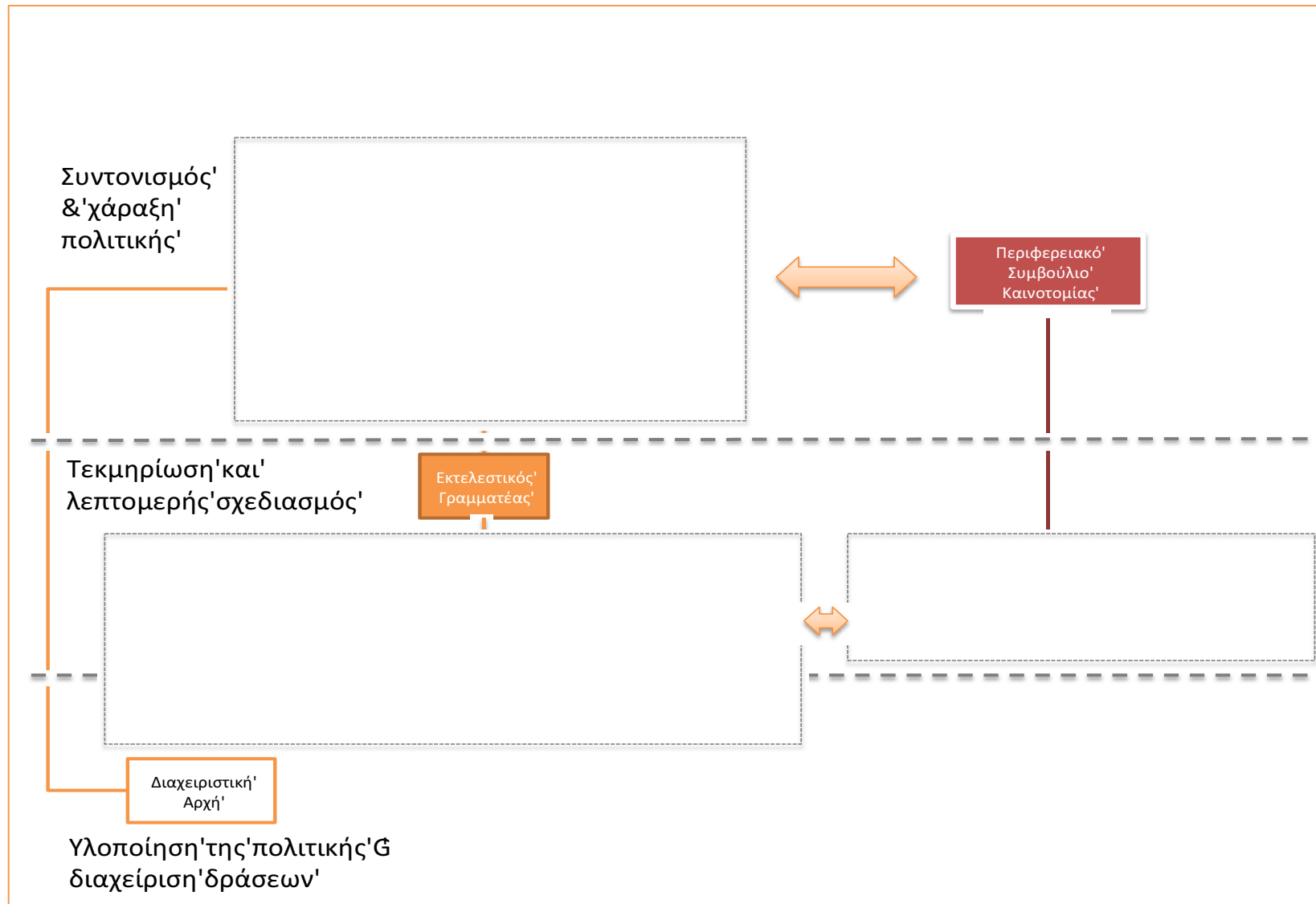
Ακολουθώντας τη δομή ενός ολοκληρωμένου συστήματος διακυβέρνησης δημιουργούνται τρία διακριτά επίπεδα λειτουργιών:

- Συντονισμός και χάραξη πολιτικής
- Τεκμηρίωση και λεπτομερής σχεδιασμός
- Υλοποίηση της πολιτικής - διαχείριση δράσεων

Σε κάθε επίπεδο δημιουργούνται μηχανισμοί συντονισμού με τα αντίστοιχα εθνικά επίπεδα διακυβέρνησης.

Το συνολικό σύστημα παρουσιάζεται στο Σχήμα 23

Σχήμα 23: Προτεινόμενο οργανόγραμμα συστήματος διακυβέρνησης της καινοτομίας

7.2 Επίπεδο 1: Συντονισμός και Χάραξη Πολιτικής

Το επίπεδο του “Συντονισμού και χάραξης πολιτικής” αποτελεί το **επιτελικό επίπεδο** διακυβέρνησης και συγκροτείται από τα πολιτικά όργανα της Περιφέρειας δηλαδή:

1. το Περιφερειακό Συμβούλιο
2. τον Περιφερειάρχη
3. τους Αντιπεριφερειάρχες

Παράλληλα σύμφωνα με τον Ν. 4310/2014 «Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία και άλλες διατάξεις» δημιουργείται ένα συμβουλευτικό όργανο, το **Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ)**, το οποίο έχει ως στόχο: την ανάπτυξη του κοινωνικού διαλόγου και συναίνεσης ανάμεσα στους κύριους πρωταγωνιστές του συστήματος καινοτομίας της Περιφέρειας, δηλαδή τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς, την Περιφέρεια και την τοπική αυτοδιοίκηση για τον σχεδιασμό και τον συντονισμό της πολιτικής για την καινοτομία και την έρευνα στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου.

Συγκεκριμένα ο ρόλος του ΠΣΕΚ στο πλαίσιο των συμβουλευτικών του καθηκόντων είναι η επεξεργασία των ζητημάτων που σχετίζονται με την προώθηση της καινοτομίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του Νοτίου Αιγαίου. Το Συμβούλιο θα προτείνει και θα γνωμοδοτεί για τον σχεδιασμό δράσεων καινοτομίας για την ενίσχυση των αναπτυξιακών στόχων της Περιφέρειας και την υλοποίηση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης. Επιπλέον παρακολουθεί την υλοποίηση της Στρατηγικής και προτείνει αλλαγές και αναθεωρήσεις σε περίπτωση που οι υλοποιούμενες δράσεις δεν είναι αποτελεσματικές. Τέλος το ΠΣΕΚ θα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την κινητοποίηση του παραγωγικού και ερευνητικού-εκπαιδευτικού δυναμικού της Περιφέρειας, επιδιώκοντας την ενεργή συμμετοχή τους στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών στόχων της Περιφέρειας.

Το (ΠΣΕΚ) αποτελείται από επτά (7) μέλη, από τα οποία τρεις είναι καθηγητές ή ερευνητές, εκπρόσωποι δημόσιων ερευνητικών οργανισμών της Περιφέρειας με αναγνωρισμένο κύρος και μακρόχρονη ερευνητική και επαγγελματική πείρα στο δημόσιο ή/και στον ιδιωτικό τομέα, σε θέματα ΕΤΑΚ. Τα υπόλοιπα μέλη προέρχονται από την τοπική αυτοδιοίκηση, τους παραγωγικούς φορείς και τον επιχειρηματικό χώρο και, κατά προτίμηση, είναι κάτοχοι, αθροιστικά, διπλώματος μεταπτυχιακών σπουδών και εμπειρίας στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ερευνητικών/αναπτυξιακών προγραμμάτων. Η συγκρότηση και η λειτουργία του ΠΣΕΚ προσδιορίζεται στο άρθρο 10 του προαναφερθέντος νόμου.

7.3 Επίπεδο 2: Τεκμηρίωση και λεπτομερής σχεδιασμός

Το ρόλο του Συντονιστικού οργάνου αναλαμβάνει Διεύθυνση της Περιφέρειας (προτείνεται η Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού ως καθ' ύλην αρμόδια) ή η ΕΥΔ της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Παράλληλα μπορούν να συγκροτούνται Ομάδες Εργασίας του Περιφερειακού Επιστημονικού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ), ανά τομέα προτεραιότητας της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και στις οποίες συμμετέχουν τα μέλη

του ΠΣΕΚ, εκπρόσωποι ερευνητικών, παραγωγικών και επιχειρηματικών φορέων της Περιφέρειας, εμπειρογνώμονες και στελέχη Δημόσιων Υπηρεσιών.

Το Συντονιστικό όργανο καθώς και οι Ομάδες Εργασίας έχουν ως κύρια αρμοδιότητα την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης της Περιφερειακής RIS3. Στις αρμοδιότητές τους, επίσης, περιλαμβάνονται:

- Η εξειδίκευση των δράσεων της RIS3
- Η ενημέρωση της ΠΣΕΚ μέσω αναφορών/εισηγήσεων για θέματα της RIS3
- Η υποστήριξη των οργάνων που συμμετέχουν στο Επιτελικό επίπεδο διακυβέρνησης της Περιφερειακής RIS3 για θέματα σχεδιασμού και τεκμηρίωσης της περιφερειακής RIS3
- Η διατύπωση εισηγήσεων και προτάσεων για τυχόν αναθεωρήσεις της Περιφερειακής RIS3
- Η συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων τεκμηρίωσης για τις δράσεις της RIS3
- Η παρακολούθηση και τροφοδότηση με στοιχεία του συστήματος δεικτών της περιφερειακής RIS3
- Η υποστήριξη των φορέων διαχείρισης των δράσεων της RIS3 (εφόσον απαιτηθεί) κατά το στάδιο προκήρυξης των παρεμβάσεων (πχ. υποστήριξη στην εξειδίκευση των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων για χρηματοδότηση, λειτουργία ως help desk για τους ενδιαφερόμενους φορείς, υποστήριξη των Επιτροπών Αξιολόγησης των προτάσεων κλπ.)
- Η συνεργασία με τους φορείς διαχείρισης των δράσεων κατά το στάδιο της υλοποίησης των παρεμβάσεων.

7.4 Επίπεδο 3: Υλοποίηση πολιτικής και διαχείριση δράσεων

Η **διαχείριση των δράσεων** της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης αποτελεί ευθύνη

- της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης (ΕΥΔ), η οποία υπάγεται κατευθείαν στον Περιφερειάρχη Νοτίου Αιγαίου, για τις δράσεις που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου
- των Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης (ή/ και Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης) των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 που χρηματοδοτούν τις δράσεις της περιφερειακής RIS3 (όπως ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία 2014-2020 κτλ.).
- των φορέων διαχείρισης λοιπών Προγραμμάτων (όπως HORIZON 2020, COSME κλπ)

Τέλος την **υλοποίηση των δράσεων** αναλαμβάνουν εξωτερικοί φορείς που συμμετέχουν στο σύστημα διακυβέρνησης της RIS3 και είναι αυτοί που θα υλοποιήσουν τις δράσεις (δικαιούχοι, ανάδοχοι κτλ.).

8 Σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης

8.1 Το σύστημα παρακολούθησης

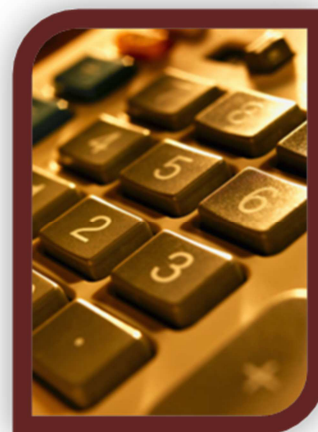
Με δεδομένο ότι το Στρατηγικό Σχέδιο θα υλοποιηθεί κυρίως με τη χρηματοδότηση του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου και τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων η παρακολούθηση της υλοποίησης αποτελεί ευθύνη της ΕΥΔ, η οποία έχει και την ευθύνη της παρακολούθησης της υλοποίησης του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου και των τυχόν εκχωρήσεων από τομεακά (π.χ. ΕΓΤΑΑ).

Η παρακολούθηση έχει ως στόχο να επιβεβαιώσει ότι οι δραστηριότητες υλοποιούνται και η χρηματοδότηση κατανέμεται σύμφωνα με τον σχεδιασμό για την παραγωγή συγκριμένων εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων.

Με δεδομένο ότι για τις ανάγκες του ΠΕΠ θα οργανωθεί σύστημα παρακολούθησης, το σύστημα παρακολούθησης της Στρατηγικής θα εναρμονιστεί με αυτό εξασφαλίζοντας ότι δεν θα δημιουργηθούν πολλαπλοί επικαλυπτόμενοι μηχανισμοί και συστήματα δεικτών. Επομένως κάθε παράμετρος (π.χ. το σύστημα δεικτών) **θα προσαρμοστεί στις συγκεκριμένες ανάγκες της παρακολούθησης του ΠΕΠ**. Επιπλέον θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Στρατηγική περιλαμβάνει δράσεις οι οποίες θα επιδιωχθεί να χρηματοδοτηθούν από άλλες πηγές εκτός του ΠΕΠ, όπως π.χ. από το ΕΠΑΝΕΚ, το ΕΤΘΑ, το ΕΓΤΑΑ και το ΕΠ ΑΝ.ΔΥ.ΕΚΠ.Δ.Β. Στις περιπτώσεις αυτές το σύστημα διαχείρισης στην Περιφέρεια έχει περιορισμένη δυνατότητα παρέμβασης και επηρεασμού της υλοποίησης. Επομένως **η παρακολούθηση των εκροών και των αποτελεσμάτων έχει μόνο πληροφοριακό χαρακτήρα, χωρίς να δημιουργεί άμεση ανάδραση στο σύστημα σχεδιασμού και υλοποίησης**.

Αναλυτικότερα, η διαδικασία της παρακολούθησης περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- παρακολούθηση της τήρησης των βασικών επιλογών, προτεραιοτήτων και κατευθύνσεων της στρατηγικής RIS3 με τη χρήση κατάλληλων διαδικασιών, δεικτών και συστημάτων εφαρμογής, ανατροφοδότησης και επικαιροποίησης
- συνεχή αποτίμηση και διατύπωση προτάσεων, διορθωτικών μέτρων, προγραμμάτων, πρωτοβουλιών, δράσεων και κάθε είδους ενεργειών που κατά περίπτωση απαιτούνται, καθώς και τον εντοπισμό ενεργειών που αντίκεινται ή δεν εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις ορθής εφαρμογής της RIS3
- παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης των δράσεων της περιφερειακής στρατηγικής RIS3 και εντοπισμό ενδεχόμενων αποκλίσεων από τους προϋπολογισμούς, τα χρονοδιαγράμματα και το φυσικό αντικείμενο με υποβολή προτάσεων για διορθωτικές ενέργειες
- παροχή διαρκούς, αξιόπιστης και αντικειμενικής πληροφόρησης και τεκμηριωμένων απόψεων στους εμπλεκόμενους φορείς, στα αρμόδια όργανα και στους πολίτες
- συμβολή στην ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα έξυπνης εξειδίκευσης
- μεταφορά τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών άλλων χωρών σε σχετικά θέματα, εφόσον κριθεί σκόπιμο.

Η παρακολούθηση θα βασιστεί σε σύστημα δεικτών εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων που έχουν αντιστοιχηθεί με τους δείκτες του ΠΕΠ, οι οποίοι παρουσιάζονται στον πίνακα 6.6. Εργαλείο για την παρακολούθηση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης είναι το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), όπου καταχωρίζονται τα δεδομένα που αφορούν στις παρεμβάσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΠΕΠ για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Πίνακας 36: Δείκτες αποτελέσματος ανά Άξονα και Προτεραιότητα

Άξονας	Προτεραιότητες	Ειδικοί στόχοι	Δείκτες αποτελέσματος
1. Τουρισμός εμπειρίας	1.1 Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος – βελτίωση της ποιότητας και δημιουργία υπηρεσιών εμπειρίας	Ανάπτυξη της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων στον τουρισμό και εισαγωγή νέων και βελτίωση των υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας	Αύξηση μεριδίου επιχειρήσεων που υιοθέτησαν νέες υπηρεσίες εμπειρίας ή βελτίωσαν τις υπηρεσίες που προσφέρουν.
	1.2 Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού	Ανάπτυξη καινοτόμας επιχειρηματικότητας σχετιζόμενη με τον τουρισμό εμπειρίας	Αύξηση μεριδίου μη τουριστικών ΜΜΕ σε όλη την αλυσίδα αξίας που ανέπτυξαν καινοτομίες σχετιζόμενες με τον τουρισμό
	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	Ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού	Αύξηση μεριδίου καινοτόμων ΜΜΕ που συνεργάζονται με άλλες ΜΜΕ σε όλη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού (όχι μόνο αμιγώς τουριστικές επιχειρήσεις)
	1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών για τον τουρισμό	Αύξηση αριθμού υπηρεσιών και εργαλείων ΤΠΕ που προφέρονται από επιχειρήσεις και άλλους οργανισμούς της Περιφέρειας για τον τουρισμό.
2 Αγροδιατροφή	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας	Διείσδυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις τουρισμού	Αύξηση μεριδίου επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν υπηρεσίες μέσα από το διαδίκτυο.
		Ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των υπηρεσιών εμπειρίας	Απασχολούμενοι 6 μήνες μετά την ολοκλήρωση της κατάρτισης.
		Ανάδειξη, διατήρηση και αξιοποίηση των ντόπιων παραδοσιακών ποικιλιών και προϊόντων ως παράγοντας διαφοροποίησης του αγροτικού προϊόντος και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας η οποία είναι σημαντική και για τον τουρισμό	Αύξηση εκτάσεων καλλιέργειας με χρήση παραδοσιακών ποικιλιών
		Βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών του πολλαπλασιαστικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών.	Αύξηση εκτάσεων καλλιέργειας με χρήση του βελτιωμένου πολλαπλασιαστικού υλικού.
		Βελτίωση των καλλιεργητικών και κτηνοτροφικών μεθόδων για τη βελτίωση της ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας	Αύξηση εκτάσεων με εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης
		Ανάπτυξη της τεχνογνωσίας στους αγρότες και κτηνοτρόφους σε σύγχρονες μεθόδους καλλιέργειας και εκτροφής	Αύξηση καλλιεργούμενων εκτάσεων με βιολογικές μεθόδους Αύξηση καλλιεργειών υπό κάλυψη

Αξονας	Προτεραιότητες	Ειδικοί στόχοι	Δείκτες αποτελέσματος
	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	Διάσωση και διάδοση παραδοσιακών μεθόδων παρασκευής τροφίμων (π.χ. τυροκομία) ως παράγοντας διαφοροποίησης διατροφικών προϊόντων και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας	Αύξηση αριθμού επιχειρήσεων που παράγουν παραδοσιακά προϊόντα με σύγχρονες μεθόδους
		Ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών σε προϊόντα και διεργασίες	Αύξηση αριθμού επιχειρήσεων που ανέπτυξαν καινοτομίες προϊόντων και διεργασιών
		Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στη μεταποίηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	Αύξηση μεριδίου δαπανών καινοτομίας στις πωλήσεις
		Ανάπτυξη της εξωστρέφειας της γεωργικής και ζωικής παραγωγής	Αύξηση της απασχόλησης στις ενισχυόμενες νέες επιχειρήσεις 3 χρόνια μετά τη δημιουργία τους
	2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	Ανάπτυξη της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων τροφίμων	Αύξηση αριθμού εξαγωγικών επιχειρήσεων
		Αύξηση της χρήσης e-υπηρεσιών από επιχειρήσεις αγροδιατροφής (συμπεριλαμβανομένων και των γεωργικών και κτηνοτροφικών)	Αύξηση εξαγωγών τροφίμων
	2.4 Ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών	Προσαρμογή παραγόμενων γεωργικών προϊόντων στις απαιτήσεις της αγοράς	Αύξηση του αριθμού επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν υπηρεσίες e-commerce
		Επίτευξη οικονομικών κλίμακας στη γεωργική παραγωγή	Αύξηση μεριδίου γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων που πωλούνται για μεταποίηση
	2.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	Ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των νέων μεθόδων καλλιέργειας και εκτροφής και μεταποίησης	
3. Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες	3.1 Βελτίωση του ιχθυογενετικού υλικού και καλλιέργεια νέων ειδών	Μεταφορά τεχνογνωσίας για πλήρη εκτροφή νέων ειδών	Αριθμός επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν βελτιωμένο ιχθυογενετικό υλικό ή ιχθυογενετικό υλικό νέων ειδών.
		Μεταφορά τεχνογνωσίας για τη γενετική επιλογή πολλαπλασιαστικού υλικού	Αύξηση αριθμού επιχειρήσεων που εισήγαγαν καινοτομίες
	3.2 Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία εκτροφής	Βελτίωση του τεχνολογικού εξοπλισμού και των πρωτόκολλων εκτροφής	Αύξηση μεριδίου δαπανών καινοτομίας στις πωλήσεις
		Βελτίωση τροφών	αύξηση μεριδίου δαπανών έρευνας στις πωλήσεις
	3.3 Βελτίωση παραγωγικότητας ποιότητας και ασφάλειας στη μεταποίηση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας	Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία μεταποίησης	Αύξηση αριθμού επιχειρήσεων υδατοκαλλιέργειας που εισήγαγαν καινοτομίες
		Εισαγωγή καινοτομιών στη συσκευασία	Αύξηση μεριδίου δαπανών καινοτομίας στις πωλήσεις
	3.4 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας των αλιευμάτων	Ανάπτυξη νέων προϊόντων	αύξηση μεριδίου δαπανών έρευνας στις πωλήσεις
		Δημιουργία υποδομών εμπορίας αλιευμάτων	Μερίδιο αλιευμάτων που φτάνουν στην αγορά διαμέσου των υποδομών.
	3.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού στην αλιεία	Ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της	

Άξονας	Προτεραιότητες και υδατοκαλλιέργειες	Ειδικοί στόχοι σύγχρονης αλιείας	Δείκτες αποτελέσματος
		Ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις τεχνολογικές προκλήσεις	
4 Ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	Ανάπτυξη μεθόδων ολοκληρωμένης διαχείρισης αλιείας και υδατοκαλλιέργειας	Λειτουργία συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης 6 μήνες μετά την ολοκλήρωση του σχεδιασμού τους.
	4.2 Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό	Ευαισθητοποίηση αγροτικών, κτηνοτροφικών, μεταποιητικών και τουριστικών επιχειρήσεων	Αύξηση ιδιωτικών επενδύσεων σε τεχνολογίες ενεργειακής εξοικονόμησης
	4.3 Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	Ενίσχυση των επενδύσεων σε πράσινες τεχνολογίες	Αύξηση ιδιωτικών επενδύσεων σε περιβαλλοντικές τεχνολογίες
		Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	Αύξηση μεριδίου συμμετοχής ΑΠΕ στην κατανάλωση και παραγωγή ενέργειας
		Προσέλευση ιδιωτικών επενδύσεων σε ΑΠΕ	Αύξηση ιδιωτικών επενδύσεων σε ΑΠΕ

Πίνακας 37: Δείκτες εκροών ανά Άξονα. Προτεραιότητα και Δράση

Άξονας	Προτεραιότητες	Δράσεις	Δείκτες εκροών
1. Τουρισμός εμπειρίας	1.1 Στήριξη της επιχειρηματικής ανακάλυψης για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος - βελτίωση της ποιότητας και δημιουργία υπηρεσιών εμπειρίας	Δράση 1.1.1: Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας και σχεδιασμός νέων υπηρεσιών εμπειρίας	Αριθμός νέων υπηρεσιών εμπειρίας που σχεδιάστηκαν
		Δράση 1.1.2 Ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύθηκαν
		Δράση 1.1.3: Ανάπτυξη και εφαρμογή τοπικών σημάτων ποιότητας	
		Δράση 1.1.4 Ανάπτυξη υποδομών μικρής κλίμακας και διαμόρφωση του περιβάλλοντος για επιλεγμένες μορφές τουρισμού	Αριθμός έργων παρέμβασης
	1.2 Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού	Δράση 1.2.1: Ανάπτυξη της καινοτομίας επιχειρηματικότητας στον τουρισμό εμπειρίας	Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα
		Δράση 1.2.2: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη
	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	Δράση 1.3.1 Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύθηκαν
		Δράση 1.3.2: Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στον τουρισμό	Αριθμός ψηφιακών εφαρμογών
	1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	Δράση 1.4.1 Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning	Αριθμός απασχολούμενων που εκπαιδεύτηκαν
			Αριθμός υπηρεσιών e-learning που ενισχύθηκαν

Άξονας	Προτεραιότητες	Δράσεις	Δείκτες εκροών
2: Αγροδιατροφή	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών, της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας	Δράση 2.1.1: Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικυλίων και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού	Αριθμός τοπικών προϊόντων που χαρτογραφήθηκαν
		Δράση 2.1.2 Βελτίωση μεθόδου παραγωγής πατατόσπορου Νάξου	Αριθμός τοπικών προϊόντων των οποίων το γενετικό υλικό βελτιώθηκε
		Δράση 2.1.3 Εισαγωγή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύθηκαν
		Δράση 2.1.4 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής	
		Δράση 2.1.5 Στήριξη βιολογικών καλλιέργειών	
		Δράση 2.1.6 Βελτίωση καλλιέργειών υπό κάλυψη και εισαγωγή μεθόδων υδροπονίας και αεροπονίας	
	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	Δράση 2.2.1: Τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας και εκσυγχρονισμός μονάδων	Αριθμός ενισχυόμενων επιχειρήσεων
		Δράση 2.2.2: Πιστοποίηση, τυποποίηση και εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	
		Δράση 2.2.3: Ίδρυση νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων	
	2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	Δράση 2.3.1 Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ	Αριθμός προϊόντων για τα οποία αναπτύχθηκαν σχέδια μάρκετινγκ Αριθμός έργων ανάπτυξης δικτύων που ενισχύθηκαν Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται
		Δράση 2.3.2 Ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και διεθνή αγορά	
	2.4 Ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών	Δράση 2.4.1: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφία και μεταποίηση	Αριθμός ενισχυόμενων επιχειρήσεων
	2.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	Δράση 2.5.1 Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε νέες μεθόδους καλλιέργειας και εκτροφής	Αριθμός εργαζομένων και εργοδοτών που ολοκλήρωσαν προγράμματα κατάρτισης
		Δράση 2.5.2 Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού για να ανταποκριθεί στις τεχνολογικές και οργανωτικές αλλαγές	
3. Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες	3.1 Βελτίωση του ιχθυογενετικού υλικού και καλλιέργεια νέων ειδών	Δράση 3.1.1: Ενθάρρυνση της διάχυσης βελτιωμένου ιχθυογενετικού υλικού και εκτροφής νέων ειδών	Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν
	3.2 Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία εκτροφής	Δράση 3.2.1 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής	Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν
	3.3 Βελτίωση παραγωγικότητας ποιότητας και ασφάλειας στη μεταποίηση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας	Δράση 3.2.2 Ανάπτυξη της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας	
	3.4 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας των αλιευμάτων	Δράση 3.3.1: Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αλιευμάτων και προϊόντων υδατοκαλλιέργειας	Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν
		Δράση 3.4.1 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας αλιευμάτων	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν
	3.5 Ανάπτυξη	Κατάρτιση αλιέων	

Άξονας	Προτεραιότητες ανθρώπινου δυναμικού στην αλιεία και υδατοκαλλιέργειες	Δράσεις	Δείκτες εκροών
4 Ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού για να ανταποκριθεί στις τεχνολογικές και οργανωτικές αλλαγές στις επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας	
		Δράση 4.1.1: Ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν
	4.2 Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό	Δράση 4.1.2: Αειφόρα διαχείριση της αλιείας	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν
		Δράση 4.1.3: Αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν
	4.3 Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	Δράση 4.2.1: Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν
		Δράση 4.3.1 Επενδύσεις μικρής κλίμακας για παραγωγή ενέργειας σε παραγωγικές μονάδες και εκμεταλλεύσεις	Αριθμός ενισχυόμενων επενδύσεων για παραγωγή ενέργειας
		Δράση 4.3.2 Προώθηση επενδύσεων μεγάλης κλίμακας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	

8.2 Η αξιολόγηση της Στρατηγικής

Η αξιολόγηση έχει ως στόχο τη διερεύνηση της συμβολής της Στρατηγικής στην επίτευξη των αποτελεσμάτων (άμεσων και μακροπρόθεσμων) που μετρώνται με το σύστημα δεικτών και της επίδρασής της στο σύστημα καινοτομίας της Περιφέρειας.

Ιδιαίτερη σημασία έχει:

- η διερεύνηση του εάν τα αποτελέσματα τα οποία παρατηρούνται και αποτυπώνονται στους δείκτες αποτελέσματος έχουν παραχθεί εξαιτίας της Στρατηγικής και των συγκεκριμένων Δράσεων ή από άλλους παράγοντες (attribution).
- η προσθετικότητα (additionality) των δράσεων, δηλαδή σε ποιό βαθμό οι οφελούμενοι θα πραγματοποιούσαν ανάλογα έργα χωρίς τη δημόσια χρηματοδότηση.
- η απλότητα και αποτελεσματικότητα στο σύστημα διαχείρισης και η ελαχιστοποίηση τους διαχειριστικού κόστους για τους οφελούμενους.

Τα παραπάνω ερωτήματα μπορούν να διερευνηθούν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της Στρατηγικής, αλλά πλήρης εικόνα μπορεί να διαμορφωθεί μετά την ολοκλήρωση των παρεμβάσεων.

Ερωτήματα σε σχέση με μακροπρόθεσμες επιδράσεις όπως η αύξηση των πωλήσεων από νέα προϊόντα και υπηρεσίες, αύξηση της παραγωγικότητας, ή αλλαγές στις επιχειρήσεις όπως η κουλτούρα (behavioural additionality) και η ανάπτυξη συνεργασιών σε μόνιμη βάση κλπ. μπορούν να μετρηθούν μόνο μετά από ένα έως δύο χρόνια από την ολοκλήρωση των παρεμβάσεων.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι: Οικονομική εξειδίκευση Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Παράρτημα ΙΙ: Χάρτες ευρυζωνικής κάλυψης στο Νότιο Αιγαίο.

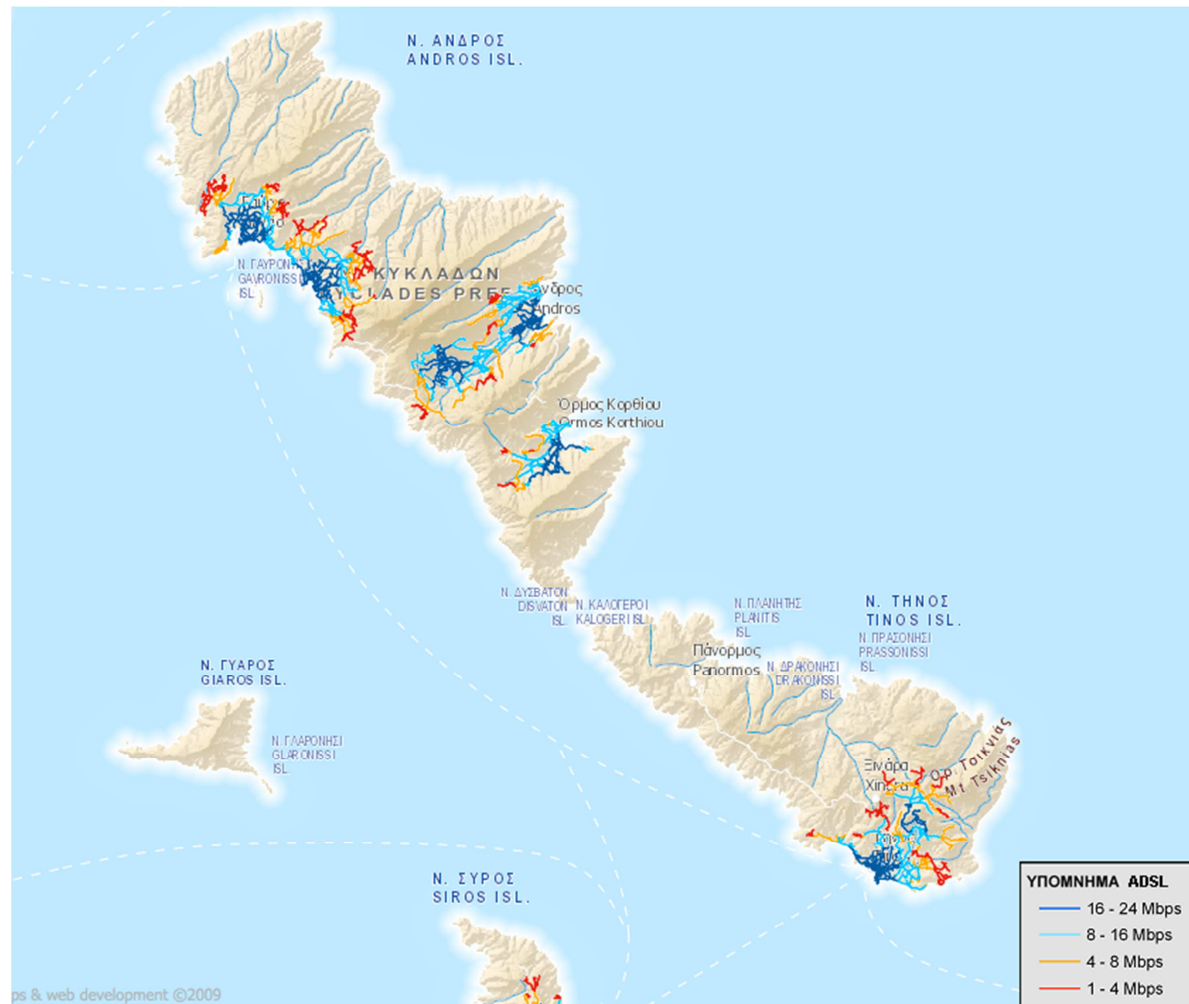
Παράρτημα ΙΙΙ : Πίνακας 6.6 Προϋπολογισμός, πηγές χρηματοδότησης, δείκτες εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων

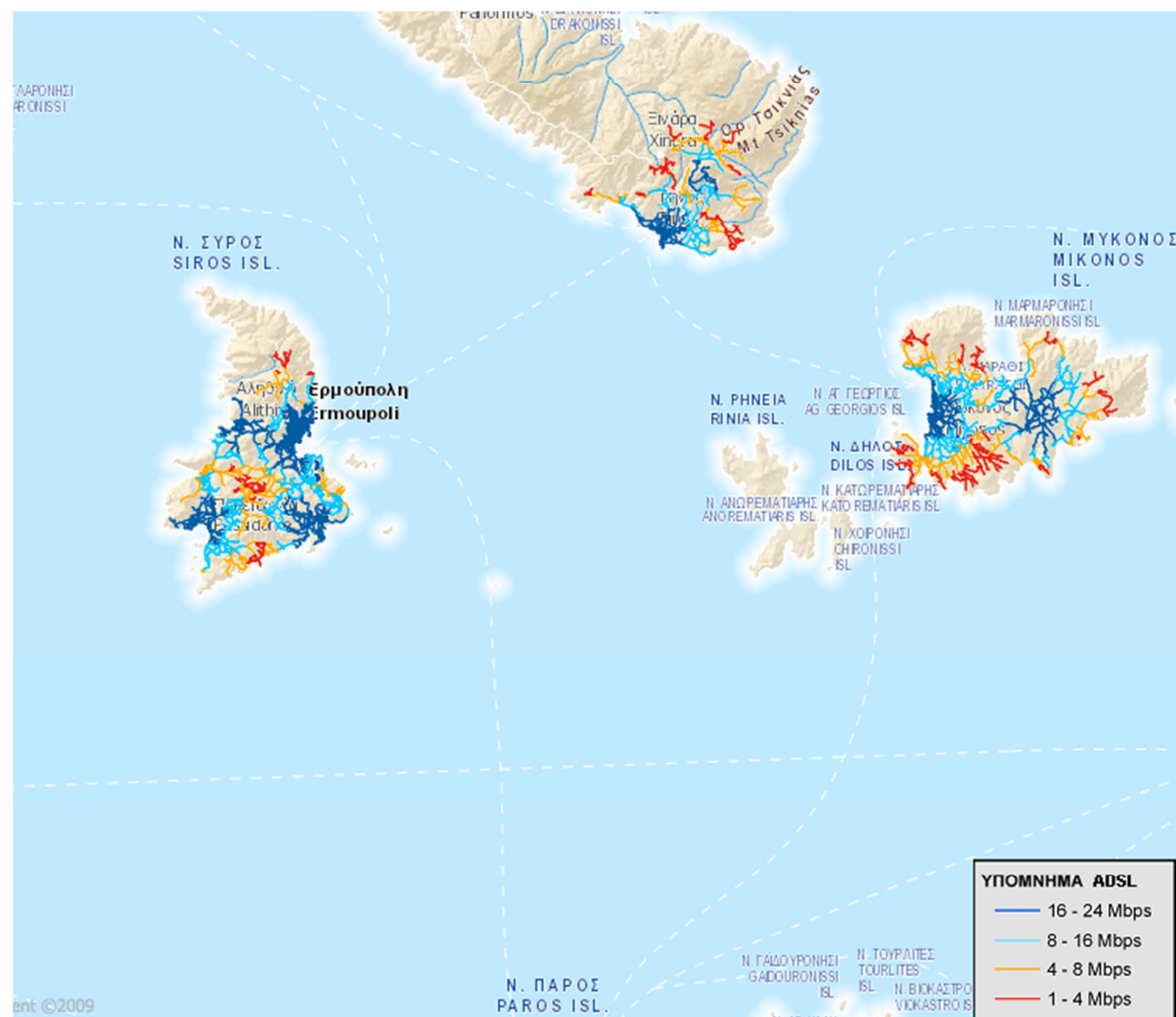
Παράρτημα Ι: Οικονομική εξειδίκευση Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Κλάδοι	ΕΕ 27	Ελλάδα	ΠΝΑ Απασχόληση	ΠΝΕ (%)	Εστίαση	Εξειδίκευση	Συνολική Εξειδίκευση
Αεροπορικές μεταφορές	0.17%	0.15%	-			0.00	
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	0.08%	0.50%	1473	1.12%		14.04	1
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	0.37%	0.33%	332	0.25%		0.67	
Αποθήκευση και σχετικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	1.07%	1.28%	802	0.61%		0.57	
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	0.19%	0.14%					
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό	0.46%	0.44%	649	0.49%		1.07	
Βιομηχανία τροφίμων	1.86%	2.52%	412	0.31%		0.17	
Δασοκομία και υλοτομία	0.23%	0.21%	133.5	0.10%		0.45	
Δημιουργικές δραστηριότητες	0.71%	1.65%	497	0.38%		0.53	
Δραστηριότητες απασχόλησης	1.70%	0.30%	50	0.04%		0.02	
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	0.38%	0.42%	113	0.09%		0.23	
Εμπόριο	14.86%	30.63%	28.565	21.62%	1	1.46	1
Εξόρυξη, ορυχεία και λατομία	0.29%	0.19%	191	0.14%		0.50	
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	0.55%	0.38%	210	0.16%		0.29	
Επιχειρηματικές Υπηρεσίες	4.32%	5.97%	3.204	2.43%		0.56	
Ηλεκτρισμός αέριο κλπ.	0.71%	0.72%					
Κατασκευές	7.85%	10.85%	10.019	7.58%	1	0.97	1
Κατασκευή ειδών ένδυσης	0.51%	0.92%	241	0.18%		0.36	
Κατασκευή επίπλων	0.48%	0.64%	265	0.20%		0.42	
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	0.65%	0.30%	51	0.04%		0.06	
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	0.52%	0.13%	31	0.02%		0.05	

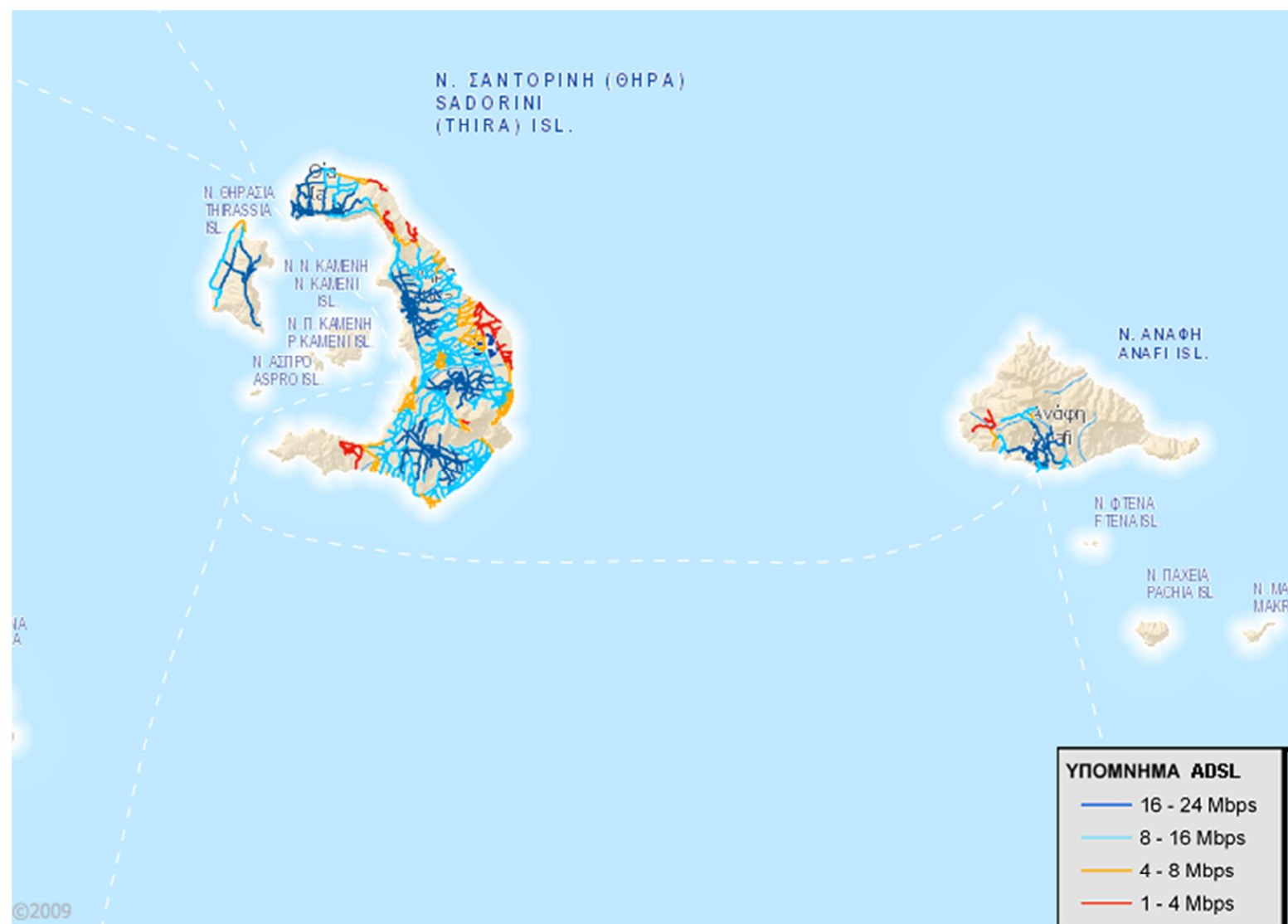
Κλάδοι	ΕΕ 27	Ελλάδα	ΠΝΑ Απασχόληση	ΠΝΕ (%)	Εστίαση	Εξειδίκευση	Συνολική Εξειδίκευση
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	0.33%	0.24%	613	0.46%		1.39	
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων. με εξαίρεση τα μηχανήματα	1.62%	1.48%	768	0.58%		0.36	
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1.30%	0.58%	106	0.08%		0.06	
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων. ρυμουλκούμενων	0.99%	0.13%	20	0.02%		0.02	
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	0.73%	0.51%	76	0.06%		0.08	
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	0.08%	0.05%	46	0.03%		0.42	
Μεσιτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες κτιρίων	3.26%	2.19%	3.176	2.40%		0.74	
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	0.63%	0.84%	289	0.22%		0.35	
Παραγωγή βασικών μετάλλων	0.46%	0.59%	81	0.06%		0.13	
Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων	0.24%	0.25%	0	0.00%		0.00	
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	0.31%	0.42%	101	0.08%		0.25	
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	0.06%	0.14%		0.00%		0.00	
Παραγωγή προϊόντων καπνού	0.02%	0.06%	0	0.00%		0.00	
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	0.53%	0.40%	81	0.06%		0.12	
Παροχή νερού και διαχείριση αποβλήτων	0.56%	0.23%	400	0.30%		0.54	
Πληροφορική και τηλεπικοινωνίες	2.01%	1.81%	780	0.59%		0.29	
Πλωτές μεταφορές	0.10%	0.52%	1.282	0.97%		10.12	1
Ποτοποιία	0.21%	0.33%	520	0.39%		1.86	
Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	0.80%	0.51%	400	0.30%		0.38	
Τουρισμός	4.66%	9.49%	30.073	22.77%	1	4.88	2
Φυτική και ζωική παραγωγή. θήρα και συναφείς δραστηριότητες	4.66%	16.44%	7301	5.53%	1	1.19	1
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	0.29%	0.27%	22	0.02%		0.06	
Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	2.51%	3.87%	3.676	2.78%		1.11	

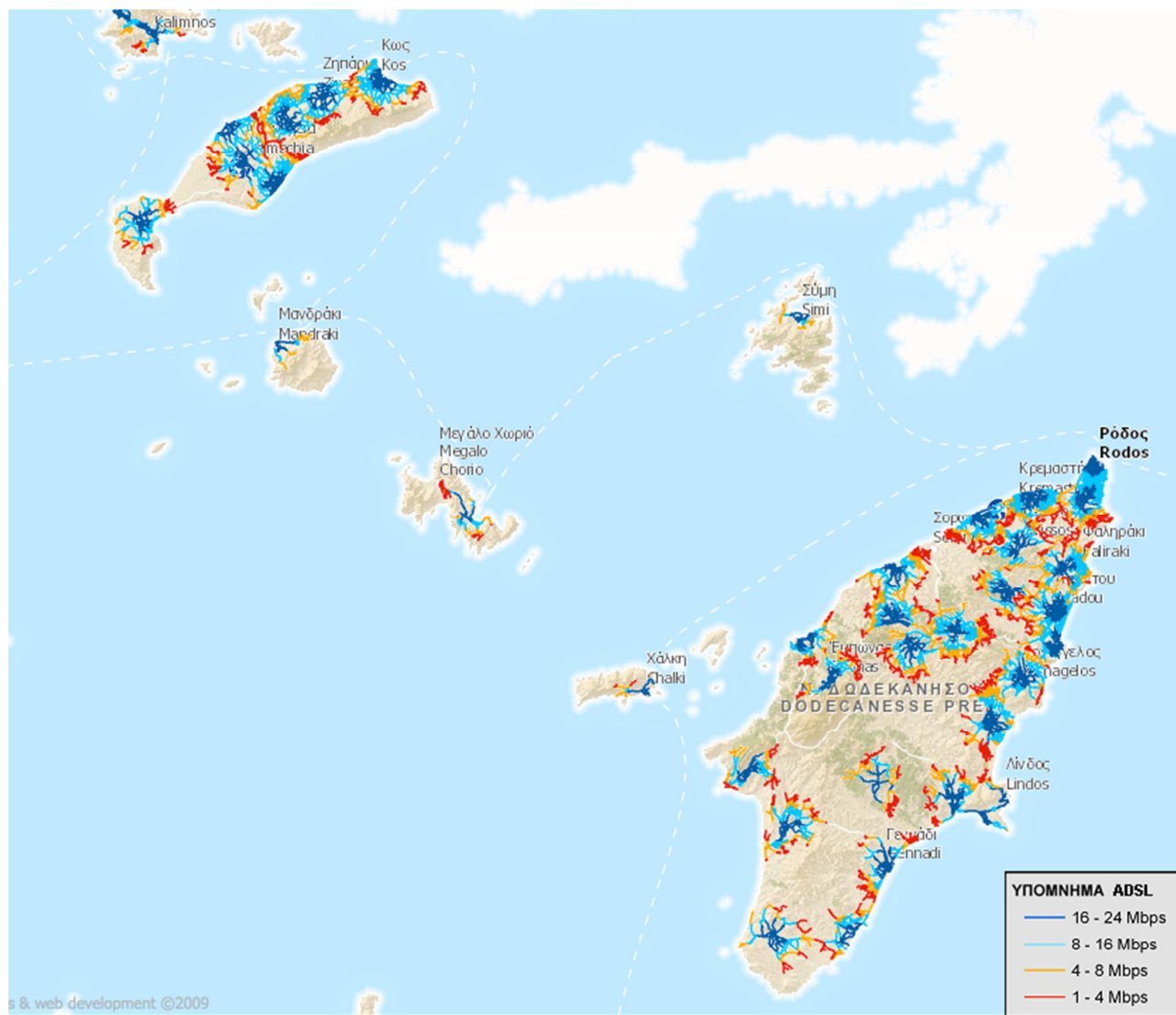
Παράρτημα II: Χάρτες ευρυζωνικής κάλυψης στο Νότιο Αιγαίο

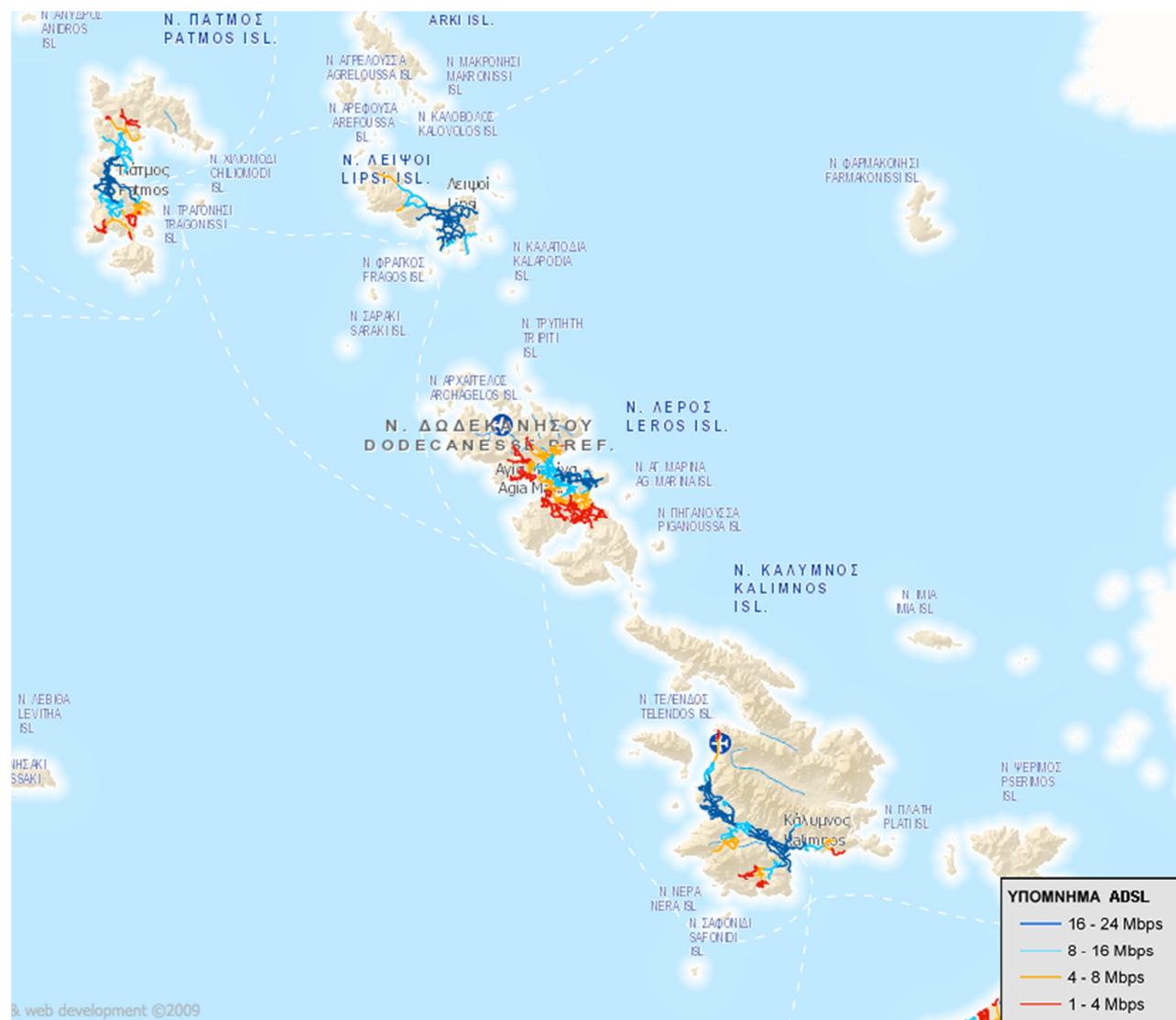

Παράρτημα ΙΙΙ : Πίνακας 6.6 Προϋπολογισμός, πηγές χρηματοδότησης, δείκτες εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκροών	Δείκτης Αποτελέσματος
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	1	1.β	1.1 Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της παρεχόμενης εμπειρίας	1.1.1	Ενθάρρυνση της επιχειρηματικής ανακάλυψης	1.000.000	500.000	500.000	0	900.000	Αριθμός νέων υπηρεσιών εμπειρίας που σχεδιάστηκαν	T3535.Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α (ως ποσοστό του ΑΕΠ της ΠΝΑ)
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	1	1.β	1.1 Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της παρεχόμενης εμπειρίας	1.1.2-1	Σχεδιασμός και ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας	1.403.246	701.623	701.623	600.000	1.200.000	CO26.Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	T3535.Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α (ως ποσοστό του ΑΕΠ της ΠΝΑ)
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	3	3.α	1.1 Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της παρεχόμενης εμπειρίας	1.1.2-2	Ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας - επενδύσεις για την υλοποίηση των σχεδίων	5.000.000	2.500.000	2.500.000	10.000.000	15.000.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	T3505.Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ. ΕΠΑΝΕ Κ	3	3.δ	1.1 Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της παρεχόμενης εμπειρίας	1.1.3	Ανάπτυξη και εφαρμογή τοπικών ή άλλων σημάτων ποιότητας στον τουρισμό	450.000	225.000	225.000	900.000	1.350.000	CO04. Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	T3506. Εξαγωγές επιχειρήσεων
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	1	1.β	1.2 Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού	1.2.1	Ανάπτυξη της καινοτομίας επιχειρηματικότητας στον τουρισμό εμπειρίας	1.000.000	500.000	500.000	900.000	1.800.000	CO26.Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	T3535.Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α (ως ποσοστό του ΑΕΠ της ΠΝΑ)
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ. ΕΠΑΝΕ Κ	3	3.δ	1.2 Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού	1.2.2	Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας	1.600.000	800.000	800.000	3.200.000	4.800.000	CO04. Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	T3506. Εξαγωγές επιχειρήσεων
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.β	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	1.3.1-1	Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας	1.487.000	743.500	743.500	1.487.000	2.974.000	T3401.Αριθμός ψηφιακών εφαρμογών	T3503.Επιχειρήσεις που διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.γ	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	1.3.1-2	Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας για δημόσιους φορείς (μουσεία, επιμελητήρια)	1.700.000	850.000	850.000	0	2.160.000	T3401.Αριθμός ψηφιακών εφαρμογών	T3504.Πολίτες που χρησιμοποιούν το διαδικτυο για πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκρών	Δείκτης Αποτελέσματος
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.γ	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	1.3.1-3	Ανάπτυξη εφαρμογών e-health για την υποστήριξη του τουρισμού εμπειρίας	500.002	250.001	250.001	0	200.000	T3406.Αριθμός εφαρμογών τηλεϊατρικής	T3504.Πολίτες που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.β	1.3 Χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ	1.3.2	Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στον τουρισμό εμπειρίας	565.840	282.920	282.920	500.000	1.000.000	CO02.Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	T3503.Επιχειρήσεις που διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΚΤ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	8	8.ν	1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	1.4.1-1	Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον τουρισμό	1.580.000	650.000	650.000	81.250	2.961.250	CO05. Απασχολούμενοι συμπεριλαμβανο μένων των αυτοαπασχολούμε νων	CR07.Συμμετέχοντε ς που βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση στην αγορά εργασίας έξι μήνες μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.γ	1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	1.4.1-2	Ανάπτυξη υπηρεσιών e- learning στον τουρισμό	143.600	71.800	71.800	0	50.000	T3401.Αριθμός ψηφιακών εφαρμογών	T3503. Επιχειρήσεις που διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΚΤ	ΕΠΑΝΕ Κ	8	8.2. δ	1.2 Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού	1.2.2-3	Ανάπτυξη νέων και βελτίωση υφιστάμενων υπηρεσιών εμπειρίας - πρόσληψη εξειδικευμένου ανθρ. Δυναμικού	345.600	172.800	172.800	172.800	518.400		
1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΕΚΤ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	8	8.iii	1.4 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	1.1.1-2	Ανάπτυξη της καινοτομίας επιχειρηματικότητας στη βιομηχανία της εμπειρίας- mentoring	900.000	140.000	140.000	100.000	300.000	CO01.Ανεργοι, συμπεριλαμβανομ ων των μακροχρόνια ανέργων	CR04. Συμμετέχοντες που εργάζονται, συμπεριλαμβανομέν ων των αυτοαπασχολουμέν ων, αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕ Κ	1	1.β	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.1	Χαρτογράφηση. ταυτοποίηση. αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού	1.000.000	500.000	500.000	0		Αριθμός τοπικών προϊόντων που χαρτογραφήθηκαν	

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκροών	Δείκτης Αποτελέσματος
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 17	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.2	Βελτίωση μεθόδου παραγωγής πατατόσπορου Νάξου	100.000	50.000	50.000	0	100.000	Αριθμός τοπικών προϊόντων των οποίων το γενετικό υλικό βελτιώθηκε	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 16	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.3	Εισαγωγή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης	1.500.000	750.000	750.000			Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύθηκαν	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 29	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.4	Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής	2.500.000	1.250.000	1.250.000			Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύθηκαν	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 29	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.5	Στήριξη βιολογικών καλλιεργειών	300.000	150.000	150.000			Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύθηκαν	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 17	2.1 Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών. της ποιότητας. της υγιεινής και ασφάλειας	2.1.6	Βελτίωση καλλιεργειών υπό κάλυψη και εισαγωγή μεθόδων υδροπονίας και αεροπονίας	3.000.000	1.500.000	1.500.000			Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύθηκαν	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕ Κ	1	1.β	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.1-1	Έρευνα για την τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας	250.000	125.000	125.000	250.000	500.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3	Αρ. 17	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.1-2	Επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό των τυροκομείων σύμφωνα με το 2.2.1-1	1.500.000	750.000	750.000			Αριθμός ενισχυόμενων επιχειρήσεων	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕ Κ	1	1.β	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.2-1	Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	900.000	450.000	450.000	900.000	1.800.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΙΝΑ	3	3.α	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.2-2	Ενίσχυση επενδύσεων για την εισαγωγή καινοτομιών στην παραγωγή	2.800.000	1.400.000	1.400.000	5.600.000	8.400.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	T3505.Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκρμών	Δείκτης Αποτελέσματος
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ. ΕΠΑΝΕ Κ	3	3.δ	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.2-3	Απόκτηση σημάτων ποιότητας τροφίμων και επιχειρήσεων 2ης μεταποίησης	600.000	300.000	300.000	1.200.000	1.800.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	T3506. Εξαγωγές επιχειρήσεων
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	3	3.α	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.3-1	Στήριξη νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων στον τομέα της αγροδιατροφής	1.000.000	500.000	500.000	2.000.000	3.000.000	CO05.Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται	T3505.Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3		2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	2.3.1-1	Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων γεωργικών προϊόντων για την εσωτερική και διεθνή αγορά	300.000	150.000	150.000			Αριθμός προϊόντων για τα οποία αναπτύχθηκαν σχέδια μάρκετινγκ	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3		2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	2.3.2-1	Ανάπτυξη εφαρμογών e- commerce και e- δημοπρατηρίου	400.000	200.000	200.000			Αριθμός έργων ανάπτυξης δικτύων που ενισχύθηκαν	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ. ΕΠΑΝΕ Κ	3	3.δ	2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	2.3.1-2	Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων τροφίμων για την εσωτερική και διεθνή αγορά	2.000.000	1.000.000	1.000.000		2.000.000	CO02.Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	T3506. Εξαγωγές επιχειρήσεων
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	2	2.β	2.3 Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων	2.3.2-2	Ανάπτυξη εφαρμογών e- commerce τροφίμων	80.000	40.000	40.000	0	80.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	T3503.Επιχειρήσεις που διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3		2.4 Ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών	2.4.1	Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφί α και μεταποίηση	250.000	125.000	125.000			Αριθμός ενισχυόμενων επιχειρήσεων	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3		2.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	2.5.1	Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε νέες μεθόδους καλλιέργειας και εκτροφής	300.000	150.000	150.000			Αριθμός εργαζομένων και εργοδοτών που ολοκλήρωσαν προγράμματα κατάρτισης	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	ΕΚΤ	ΕΠΑΝΕ Κ	8	8.ν	2.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	2.5.2	Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού για να ανταποκριθεί στις τεχνολογικές και οργανωτικές αλλαγές στη βιομηχανία	250.000	125.000	125.000	100.000	350.000	CO05. Απασχολούμενοι συμπεριλαμβανο μένων των αυτοαπασχολούμε νων	

Άξονας Πρ/τας	TAMEIO	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκρών	Δείκτης Αποτελέσματος
							τροφίμων							
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	EKT	ΕΠΑΝΕ Κ	8	8.ν	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.3-3	Στήριξη νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων στον τομέα της αγροδιατροφής- mentoring	200.000	100.000	100.000	100.000	300.000	CO05. Απασχολούμενοι συμπεριθλαμβανο μένων των αυτοαπασχολούμε νων	
2. ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟ ΦΗ	EKT	ΕΠΑΝΕ Κ	8	8.ν	2.2 Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	2.2.3-2	Στήριξη νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων στον τομέα της αγροδιατροφής- πρόσληψη εξειδικευμένου ανθρ. Δυναμικού	345.600	172.800	172.800	100.000	445.600	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.1 Βελτίωση του ιχθυογενετικού υλικού και καλλιέργεια νέων ειδών	3.1.1	Ενθάρρυνση της διάχυσης βελτιωμένου ιχθυογενετικού υλικού και εκτροφής νέων ειδών	1.500.000	750.000	750.000			Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.2 Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία εκτροφής	3.2.1	Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής	2.500.000	1.250.000	1.250.000			Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.2 Εισαγωγή καινοτομιών στη διαδικασία εκτροφής	3.2.2	Ανάπτυξη της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας	1.000.000	500.000	500.000			Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.3 Βελτίωση παραγωγικότητας ποιότητας και ασφάλειας στη μεταποίηση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας	3.3.1	Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αλιευμάτων και προϊόντων υδατοκαλλιέργειας	1.250.000	625000	625000			Αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΑΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.4 Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας των αλιευμάτων	3.4.1	Ανάπτυξη υποδομών εμπορίας αλιευμάτων	2.000.000	1.000.000	1.000.000	0		Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν	

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκρρών	Δείκτης Αποτελέσματος	
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού στην αλιεία και υδατοκαλλιέργειες	3.5.1	Κατάρτιση αλιέων	500.000	250.000	250.000					
3.ΑΛΙΕΙΑ & ΥΔΑΤΟΚΑΛΛ ΙΕΡΓΕΙΕΣ	ΕΤΘΑ	ΕΤΘΑ	3		3.5 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού στην αλιεία και υδατοκαλλιέργειες	3.5.2	Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού για να ανταποκριθεί στις τεχνολογικές και οργανωτικές αλλαγές στις επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας	400.000	200.000	200.000					
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕ Κ	1	1.α	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	4.1.1	Ανάπτυξη μεθόδων για την ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος	300.000	150.000	150.000	0	300.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται		
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΤΘΑ	1	2ο κεφ .	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	4.1.2	Ανάπτυξη μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της αλιείας	1.500.000	750.000	750.000	0	350.000	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν		
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΤΘΑ	1	2ο κεφ .	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	4.1.3-1	Ανάπτυξη μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας	350.000	175.000	175.000	0	1.500.000	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν		
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΠΕΠ- ΠΝΑ	1	1.α	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	4.1.3-2	Ανάπτυξη μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας - ανάπτυξη εργαστηρίου βιοτοξινών	600.000	300.000	300.000	0	600.000	CO25.Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων	T3501.Δημοσιεύσεις ερευνητών	
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕ Κ	1	1.α	4.1 Ανάπτυξη σε αρμονία με το περιβάλλον	4.1.1-2	Ανάπτυξη μεθόδων για την ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος – διάβρωση	190.000	95.000	95.000	0	190.000	Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν		
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΓΤΑΑ	ΕΓΤΑΑ	3		4.2 Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή. μεταποίηση και τουρισμό	4.2.1-1	Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή	2.000.000	1.000.000	1.000.000			Αριθμός έργων που ενισχύθηκαν		

Άξονας Πρ/τας	ΤΑΜΕΙΟ	Πηγή Χρημ/δ ότησης	ΘΣ	ΕΠ	Προτεραιότητα RIS	Κωδικός Δράσης RIS	Δράση RIS	Συνολική Δημόσια Συνδρομή	Κοινοτική Συνδρομή	Εθνική Συνδρομή	Ιδιωτική συμμετοχή	Συνολικός προϋπ/μός	Δείκτης Εκροών	Δείκτης Αποτελέσματος
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕΚ	6		4.2 Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή. μεταποίηση και τουρισμό	4.2.1-2	Χρήση πράσινων τεχνολογιών στη μεταποίηση και τουρισμό	1.000.000	500.000	500.000			CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕΚ	6	4.α	4.2 Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή. μεταποίηση και τουρισμό	4.2.1-2	Χρήση πράσινων τεχνολογιών στη μεταποίηση και τουρισμό	5.000.000	2.500.000	2.500.000			CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕΚ	6	4.α	4.3 Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	4.3.1	Επενδύσεις μικρής κλίμακας για παραγωγή ενέργειας σε παραγωγικές μονάδες και εκμεταλλεύσεις	5.000.000	2.500.000	2.500.000			CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΑΠΕ	ΕΤΠΑ	ΕΠΑΝΕΚ	6	4.α	4.3 Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	4.3.2	Προσέλκυση επενδύσεων μεγάλης κλίμακας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	400.000	50.000	50.000	0	100.000	CO01.Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	
							Σύνολο	62.740.888	30.770.444	30.770.444	28.191.050	54.311.750		

